

บทที่ 4

ผลการศึกษาและอภิปรายผล

การศึกษาเรื่อง เพศสภาวะกับการเลือกอาชีพของเด็กชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3
กรณีศึกษา: โรงเรียนวัดดอนตูม อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษา
บทบาทของหญิงชายกับการตัดสินใจเลือกอาชีพของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 (2) ศึกษา
ปัจจัยของครอบครัวและโรงเรียนที่มีผลกระทบต่อการศึกษา ภายใต้กรอบแนวคิดเรื่อง
เพศสภาวะ แนวคิดสตรีนิยมสายเสรีนิยม แนวคิดการขัดเกลาทางสังคม รวมทั้งแนวคิดเรื่อง
ความเสมอภาค

ผู้ศึกษาสามารถเข้าถึงและเก็บข้อมูลจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลซึ่ง ประกอบด้วย นักเรียน
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จำนวน 6 คน เป็นเด็กนักเรียนชาย 3 คน นักเรียนหญิง 3 คน ผู้อำนวยการ
โรงเรียน ครูจำนวน 3 คน และผู้ปกครองนักเรียน 3 คน ในการเข้าถึงกลุ่มผู้ให้ข้อมูลทั้งหมดผู้ศึกษา
ใช้วิธีการ สถานที่และเวลา ในการพูดคุยที่แตกต่างกัน

โดยผู้ศึกษาเลือกที่จะศึกษานักเรียนในกลุ่มที่มีผลการเรียนดี มีความประพฤติดี และ
มีความสามารถโดดเด่น และทำการสุ่มหาโดยศึกษาจากประวัติการศึกษาของนักเรียน
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่ฝ่ายปกครอง จากอาจารย์แนะแนว ครูประจำชั้น เพื่อน ๆ ของนักเรียน
รวมทั้งจากประวัติส่วนตัวของนักเรียนและประวัติของโรงเรียน ในการพูดคุยกับผู้ให้ข้อมูลที่เป็น
นักเรียนนั้นผู้ศึกษาจำเป็นต้องใช้ความใจเย็น ความอดทนเพื่อให้เวลากับตัวเองและเด็กนักเรียน
ที่เข้าไปทำความรู้จักและสานสัมพันธ์ด้วย เพื่อสร้างความคุ้นเคย สำหรับผู้ให้ข้อมูลที่เป็นครู
ผู้ศึกษาค่อนข้างจะได้รับความร่วมมือและความช่วยเหลือเป็นอย่างดีทั้งครูผู้หญิงและครูผู้ชาย
ในส่วนของผู้ให้ข้อมูลที่เป็นผู้ปกครองนักเรียน จำนวน 3 คน ผู้ศึกษาใช้วิธีการสุ่มจากผู้ปกครอง
ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่ผู้ศึกษาได้ทำการเก็บข้อมูลเรียบร้อยแล้ว ทั้ง 6 คน โดยการติดต่อ
โดยตรงกับผู้ปกครองของนักเรียน เพื่อขอสัมภาษณ์และเก็บข้อมูล โดยบอกถึงสาเหตุที่มาขอ
สัมภาษณ์และเก็บข้อมูล ซึ่งก็ได้รับความร่วมมือและเต็มใจให้สัมภาษณ์เป็นอย่างดีเช่นกัน โดย
มีผลการศึกษาและการอภิปรายผลการศึกษาได้ดังนี้

ผลการศึกษา

ส่วนที่ 1 นักเรียน

ตารางที่ 4.1

ข้อมูลพื้นฐานของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (นักเรียน)

นามสมมติ	อายุ	ครอบครัว		การศึกษา		อาชีพในอนาคต
		สถานภาพ	สมาชิก	ผลการเรียน	กิจกรรม	
1. ด.ญ. ฝน	15	อยู่กับพ่อแม่ บ้านตัวเอง /บ้านโป่ง	7 คน	เกรด 3 +	- แข่งขันวาดรูป - แข่งขันความเป็นเลิศ ทางภาษาไทย	ครู-ศิลปะ
2. ด.ญ. บ๊ีบ	16	อยู่กับพ่อแม่ บ้านเช่า /ขอนแก่น	3 คน	เกรด 3 +	- แข่งขันวาดรูป - แข่งขันเล่านิทาน ภาษาอังกฤษ - แข่งขันความเป็นเลิศ ทางภาษาอังกฤษ	แพทย์- ศัลยกรรม, สถาปนิก
3. ด.ญ. แนน	16	อยู่กับพ่อแม่ บ้านเช่า /ฉะเชิงเทรา	4 คน	เกรด 3 +	- ความเป็นเลิศทาง คณิตศาสตร์ - แข่งขันอ่านทำนอง เสนาะ	แพทย์
4. นายเจย์	17	อยู่กับพ่อแม่ บ้านนายจ้าง /ชาวเขา เชียงใหม่	7 คน	เกรด 3 +	แข่งขันพูดภาษาจีน	อาชีพไกด์
5. ด.ช. นัท	15	อยู่กับพ่อแม่ บ้านตัวเอง /บ้านโป่ง	4 คน	เกรด 2 +	แข่งขันคอมพิวเตอร์ กราฟฟิกส์	ทำงานศิลปะ, คอมพิวเตอร์
6. ด.ช. นัทศ	15	อยู่กับญาติ บ้านญาติ /บ้านโป่ง	คน	เกรด 3 +	- แข่งขันได้วาที - การแสดงบนเวทีทั้งร้อง เล่น เต็มระบบ	วิศวกร เคมี ค้า ขายเสื้อผ้า

1. เด็กหญิงฝน

ในวันที่อากาศร้อนอบอ้าวของปลายเดือนมกราคม บริเวณภายในโรงอาหารของโรงเรียนวัดดอนตูม ด้วยความอนุเคราะห์ของอาจารย์สอนภาษาจีน ผู้ศึกษาจึงมีโอกาสนัดคุยกับเด็กหญิงฝน เด็กหญิงฝน วัย 15 ปีรูปร่างสูงใหญ่ กริยามารยาทเรียบร้อย น่ารัก ขออนุญาตมาคุยกับผู้ศึกษาตอนบ่ายเนื่องจากจะมีคาบที่ว่างในช่วงนั้น หลังจากทักทายเพื่อทำความคุ้นเคยกันพอสมควร บทสนทนาจึงเริ่มต้นขึ้นพร้อมกับเสียงเล่นกีฬาของเด็กชั้นมัธยมปลาย บริเวณสนามหน้าโรงอาหาร

เด็กหญิงฝน เริ่มต้นเล่าให้ผู้ศึกษาฟังว่า ครอบครัวของตัวเองเป็นคนในอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ที่บ้านเป็นครอบครัวใหญ่ที่มีญาติพี่น้องอาศัยอยู่ร่วมกัน แต่ถ้าเป็นครอบครัวของตัวเองจะมีอยู่ด้วยกันทั้งหมด 4 คน

“...ที่บ้านหนูอยู่ด้วยกันทั้งหมด 7 คน มีพ่อ-แม่ ตัวหนู พี่สาว แล้วก็พี่ยาย มีป้าหนูมีพี่น้องทั้งหมด 2 คน คือหนู และมีพี่สาว 1 คน ตอนนี้อยู่ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6...” (เด็กหญิงฝน, สัมภาษณ์, 1-5 กุมภาพันธ์ 2553)

ทั้งคุณพ่อและคุณแม่ของน้องฝน เรียนจบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ทั้งคู่ คุณพ่อประกอบอาชีพรับจ้าง ส่วนคุณแม่ประกอบอาชีพค้าขาย

“...คุณพ่อกับคุณแม่หนูเรียนจบชั้นมัธยม 6 ตอนนี้อยู่ประกอบอาชีพรับจ้าง ส่วนแม่ทำอาชีพค้าขาย...” (เด็กหญิงฝน, สัมภาษณ์, 1-5 กุมภาพันธ์ 2553)

หลังจากจบชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จากโรงเรียนเอกชนแห่งหนึ่งในอำเภอบ้านโป่ง น้องฝนจึงเลือกที่จะเข้ามาเรียนต่อชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่โรงเรียนวัดดอนตูมเนื่องจากเป็นโรงเรียนที่สามารถเดินทางไปเรียนได้สะดวก และมีพี่เรียนอยู่ที่นี้

“...หลังจากหนูเรียนจบชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 พ่อกับแม่หนูก็ให้มาสอบเข้าเรียนต่อชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่โรงเรียนวัดดอนตูมค่ะ พอดีพี่สาวหนูก็เรียนที่นี้อยู่แล้วด้วย พอมาเรียนก็ชอบนะค่ะ เพราะที่นี้คุณครูใจดี สอนหนังสือดี ที่สำคัญยังสอนให้เราเป็นเด็กดีด้วย...” (เด็กหญิงฝน, สัมภาษณ์, 1-5 กุมภาพันธ์ 2553)

ปัจจุบันน้องฝนเป็นเด็กนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ของโรงเรียนวัดดอนตูม เป็นนักเรียนที่เรียนหนังสือได้ดีพอสมควร พร้อม ๆ กับการทำกิจกรรม ทางโรงเรียนได้ส่งน้องฝนเข้าร่วมแข่งขันความเป็นเลิศทางวิชาการมาแล้ว เมื่อผู้ศึกษาถามถึงเกรดเฉลี่ยและกิจกรรมต่าง ๆ ที่น้องทำร่วมกับเพื่อน ๆ ที่โรงเรียน

“...เกรดเฉลี่ยหนูตอนเรียนชั้น ม.1 ได้ 3.13 ตอนเรียนชั้น ม.2 ได้ 3.50 ค่ะ...” แต่จริง ๆ หนูชอบเรียนวิชาศิลปะกับ วิชาดนตรีนะค่ะ...” (เด็กหญิงฝน, สัมภาษณ์, 1-5 กุมภาพันธ์ 2553)

เมื่อผู้ศึกษาถามน้องฝนว่าเมื่อเรียนจบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 แล้วคิดว่าตัวเองจะเรียนต่อหรือไม่ แล้วถ้าเรียนต่ออยากเรียนต่อสายอะไร น้องฝนตอบว่าตัวเองจะเรียนต่ออย่างแน่นอน

“...หลังจากเรียนจบชั้น ม.3 หนูก็คิดว่าจะเรียนต่อแน่นอนคะ หนูอยากเรียนสายสามัญ อยากเรียนสายวิทย์-คณิต แต่ตอนนี้หนูก็ยังไม่ได้คิดว่าจะเรียนต่อมหาวิทยาลัยคณะอะไร แต่โตขึ้นหนูอยากเป็นหมอหรือไม่ก็เป็นครู...” (เด็กหญิงฝน, สัมภาษณ์, 1-5 กุมภาพันธ์ 2553)

สำหรับความคิดของน้องฝนแล้ว คิดว่าการเป็นเด็กผู้ชายและเด็กผู้หญิงไม่ส่งผลกระทบต่อการเรียนต่อ และการทำงานในอนาคต

...การเป็นเด็กผู้ชายกับเด็กผู้หญิงหนูไม่คิดว่าจะมีผลต่อการเรียนต่ออะไรคะ แล้วหนูก็คิดว่ามันไม่น่าจะมีผลกระทบกับการทำงานในอนาคต เพราะหนูคิดว่าผู้หญิงก็เลือกที่จะทำงานเป็นครูเยอะมาก แล้วหนูก็คิดว่าหนูน่าที่จะเป็นคุณครูได้ เพราะหนูชอบ โดยเฉพาะวิชาศิลปะ หนูอยากเป็นคนถ่ายทอดความรู้ เพราะวิชาที่หนูชอบมากที่สุดคือวิชาศิลปะ ชอบวาดรูป หนูอยากเรียนหนังสือจนถึงชั้นปริญญาโท ถ้าหนูไม่ได้เป็นคุณครูหนูก็อยากเป็นแพทย์... (เด็กหญิงฝน, สัมภาษณ์, 1-5 กุมภาพันธ์ 2553)

ขณะเดียวกันสำหรับอุปสรรคในการเรียนต่อในทรรศนะของน้องฝนคิดว่าครอบครัวไม่ใช่อุปสรรคและไม่มีผลต่อการเรียนต่อ มีบ้างที่พ่อกับแม่บอกความต้องการของตนเองว่าโตขึ้นอยากจะเป็นอะไร หากคิดว่าอุปสรรคที่สำคัญน่าจะอยู่ที่ความสามารถของตัวเองมากกว่า

“...ครอบครัว หนูคิดว่าไม่มีผลต่อการเรียนต่ออะไร แต่พ่อแม่ก็มีบอกบ้างว่าอยากให้หนูเป็นพยาบาล แต่หนูไม่อยากเป็น เพราะมันน่ากลัว หนูคิดว่าถ้าจะมีอุปสรรคก็น่าจะมาจากตัวเองมากกว่า อย่างเช่นว่าเราอาจจะสอบเข้าคณะที่เราอยากจะเรียนไม่ได้อะไรแบบนี้คะ...” (เด็กหญิงฝน, สัมภาษณ์, 1-5 กุมภาพันธ์ 2553)

เมื่อผู้ศึกษาถามถึงความหมายของคุณภาพชีวิตที่ดี น้องฝนได้ให้ความหมายของคุณภาพชีวิตที่ดีไว้ว่าอย่างน่าฟังว่า

“...ความหมายของคุณภาพชีวิตที่ดีสำหรับหนูหมายถึงการเป็นคนดี การที่เราทำตัวให้ดี การตั้งใจเรียน และหนูก็มีคติประจำใจนะคะว่า อนาคตยังอีกไกล ดังนั้น จงทำวันนี้ให้ดีที่สุด...” (เด็กหญิงฝน, สัมภาษณ์, 1-5 กุมภาพันธ์ 2553)

ดังนั้น สำหรับฝนแล้ว แน่ใจว่าการได้มีโอกาสเรียนต่อจะทำให้ตัวเองมีคุณภาพชีวิตที่ดีแน่นอนต่อไปในอนาคต

“...การเรียนต่อแน่นอนว่าน่าจะทำให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี เพราะมันจะทำให้เรามีความรู้ที่เพิ่มมากขึ้น แล้วก็ทำให้เราได้ทำงานในสิ่งที่ตัวเองชอบ หนูคิดว่าถ้าหนูได้เป็นคุณครู

หนูน่าที่จะมีคุณภาพชีวิตที่ดี แล้วจริง ๆ หนูอยากเป็นครูมากกว่าอาชีพอื่นค่ะ. . ." (เด็กหญิงฝน, สัมภาษณ์, 1-5 กุมภาพันธ์ 2553)

วิเคราะห์

เด็กหญิงฝน นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 มีแนวคิดว่าเป็นเพศชายและเพศหญิงไม่ได้มีผลกระทบต่อการศึกษาต่อและการเลือกอาชีพแต่อย่างใด หากแต่ในความคิดของผู้ศึกษาแล้วน้องฝน ยังคงเป็นเด็กผู้หญิงที่ได้รับอิทธิพลในการเลือกเรียนหนังสือและเลือกอาชีพตามความเป็นเพศของตน กล่าวคือโตขึ้นน้องฝนอยากเรียนเพื่อเป็นครู แต่ในขณะที่เดียวกันน้องฝนก็บอกกับผู้ศึกษาว่าตัวเองอยากเรียนสายวิทยาศาสตร์อยากเรียนต่อสายคณิต-วิทย์ เมื่อมาพิจารณาดูให้ดีแล้ว เราจะพบว่าอิทธิพลเหล่านี้มาจากการอบรมสั่งสอน และการได้เห็นตัวอย่างจากรุ่นพี่ ๆ สะท้อนให้เห็นได้จากคำสัมภาษณ์ที่ว่า “..หนูเห็นว่าผู้หญิงก็เลือกทำงานเป็นครูเยอะมาก “

เมื่อนำแนวคิดเกี่ยวกับบทบาทหญิงชายในครอบครัว มาพิจารณา เราจะพบว่า แม้น้องฝนจะบอกกับผู้ศึกษาว่าครอบครัวไม่เป็นอุปสรรค และไม่มีอิทธิพลต่อการเลือกศึกษาต่อและการเลือกอาชีพแต่อย่างใด หากแต่อุปสรรคที่แท้จริงน่าจะมาจากความสามารถของตัวเองมากกว่า แต่จากการสังเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ผู้ศึกษาคิดว่าน้องฝนตอบคำถามนี้อย่างลังเลและเหมือนรู้สึกกังวลใจอยู่ลึก ๆ เวลาตอบคำถามข้อนี้ เหมือนกับว่าจะตอบคำถามข้อนี้อย่างไรดีระหว่างการตัดสินใจเรียนต่อตามความชอบและความถนัดของตัวเองหรือจะเลือกเรียนต่อตามที่พ่อแม่ต้องการ ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าพ่อแม่ยังคงมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจในการเลือกศึกษาต่อของน้องฝนอยู่ เพียงแต่ตอนนี้อาจจะยังไม่ถึงช่วงเวลาที่เห็นจุดหัวเลี้ยวหัวต่อในการเลือกอาชีพ จึงยังไม่ค่อยมีความเด่นชัดมากนัก น้องฝนจึงรู้สึกว่าการตัดสินใจเรียนตามความต้องการของพ่อแม่ยังไม่ถือว่าเป็นอุปสรรคในการเรียนต่อของตัวเอง ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของสุรพันธ์ ยันทอง (2533, น. 124-125) ที่พบว่าแรงจูงใจหรือแรงชักจูงมีผลกระทบต่อการศึกษาโดยเฉพาะจากพ่อแม่ และคนในครอบครัว

จากคำสัมภาษณ์ที่ว่า..”แต่พ่อกับแม่บอกว่าอยากให้หนูเป็นพยาบาล” ก็สะท้อนให้เห็นได้อีกประเด็นหนึ่งว่าการถ่ายทอดอุดมการณ์ความเป็นหญิงซึ่งสืบทอดมาทั้งจากโรงเรียน ครอบครัว และส่วนต่าง ๆ ของสังคมล้วนแต่มีส่วนในการกำหนดบทบาทของเพศชายและเพศหญิงมาอย่างเด่นชัด กล่าวคือผู้ชายมักจะถูกเชื่อมโยงเข้ากับความเข้มแข็ง เด็ดเดี่ยว เด็ดขาด ในขณะที่ผู้หญิงจะถูกเชื่อมโยงเข้ากับความอ่อนหวาน เป็นผู้ให้ ผู้ดูแล ดังนั้นเราจึงเห็นการสั่งสอนให้ผู้หญิงเป็นผู้ที่ต้องดูแล อ่อนโยน และเป็นผู้ให้อยู่ตลอดเวลา

สอดคล้องกับความคิดของนักสตรีนิยมอย่าง ซีโมน เดอ โบวัวร์ (Simone de Beauvoir, อ้างถึงใน ลักษณะวัต เจริญพงศ์, 2544, น. 29) ซึ่งเขียนหนังสือชื่อเพศที่สอง (The Second Sex) ได้กล่าวว่า เราไม่ได้เกิดมาเป็นผู้หญิง แต่เรากลายมาเป็นผู้หญิงในภายหลัง โดย โบวัวร์ ตั้งประเด็นศึกษาในเรื่องบุคลิกลักษณะ (character) และธรรมชาติ (nature) ของผู้หญิง ที่ถูกทำให้เป็นเช่นนั้นโดยผู้ชาย อันได้แก่ ลักษณะอ่อนแอ เป็นฝ่ายรับ (passive) ต้องพึ่งพาผู้อื่น (dependent) ไม่เสรี (unfree) ไม่เท่าเทียม (unequal) ต่ำกว่า (inferior) เป็นรองตกอยู่ภายใต้ผู้อื่น (subordinate) โดยโบวัวร์ เริ่มต้นด้วยการตั้งคำถามว่าผู้หญิงคืออะไร ? ซึ่งโบวัวร์มองว่าผู้หญิงถูกนิยามโดยเพศ ซึ่งการนิยามนี้ไม่ได้เป็นการนิยามโดยอิสระ หากแต่ถูกนิยามจากความเป็นผู้หญิงโดยผู้ชายเป็นผู้นิยาม

สำหรับโบวัวร์แล้ว อาจกล่าวได้ว่าแม้โดยธรรมชาติหญิงและชายจะเกิดมามีความแตกต่างกันทางสรีระ แต่สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ก็ไม่ได้ทำให้หญิงและชายต่างกันอย่างแท้จริง สังคมต่างหากที่เป็นตัวกำหนดความแตกต่างระหว่างเพศทั้งสอง และครอบงำมันลงไปในระบบวัฒนธรรมและความคิดของผู้คนให้เชื่อว่าธรรมชาติของความเป็นหญิงและความเป็นชายนั้นมีจริง และเป็นสิ่งที่เป็นไปโดยธรรมชาติ โดยเธอได้อ้างงานค้นคว้าของจิตแพทย์ นักจิตวิทยาหลายชิ้น ซึ่งต่างก็ยืนยันว่าการอบรมเลี้ยงดูเด็กผู้หญิงและผู้ชายนั้นแตกต่างกันตั้งแต่เริ่มแรก และสิ่งเหล่านี้เองที่มีบทบาทในการกำหนดและสร้างภาพแห่งความเป็นหญิงและความเป็นชาย สังคมจึงมีอิทธิพล หล่อหลอมพวกเขาตามความประสงค์ของวัฒนธรรมในสังคมนั้น ๆ (ลักษณะวัต เจริญพงศ์, 2544, น. 29-30)

จึงกล่าวได้ว่าการอบรมขัดเกลาเกี่ยวกับบทบาทหญิงชายแบบดั้งเดิมของพ่อแม่ มีผลต่อการเลือกศึกษาและอาชีพของลูก ในการที่พ่อแม่อยากให้ลูกเรียนเพื่อประกอบอาชีพที่ตนเองคาดหวัง เพื่อที่จะได้ช่วยเหลือตัวเองและครอบครัวได้ในอนาคต ถือเป็นค่านิยมทางความคิดของครอบครัวที่ถูกแทรกแซงจะนำมาสู่การครอบงำ (domination) และถูกครอบงำ (subdomination) บนความสัมพันธ์เชิงอำนาจในระบบชายเป็นใหญ่ได้ (จอมญาดา ชื่นประจักษ์กุล, 2548, น. 25)

จากผลการศึกษา ผู้ศึกษาเห็นว่าเป็นเรื่องที่ดีที่เด็กผู้หญิงอย่างน้องฝนให้ความสำคัญกับการศึกษาต่อและมองว่าการศึกษาต่อจะทำให้ตัวเองมีอนาคตและคุณภาพชีวิตที่ดี นอกจากนี้ ยังมองว่าการเป็นผู้หญิงของตัวเองไม่ส่งผลกระทบต่อการศึกษาต่ออย่างแน่นอน หากแต่ผู้ศึกษาเพียงแต่ตั้งข้อสังเกตว่า การที่เด็กผู้หญิงอย่างฝนเลือกที่จะเรียนต่อเพื่อจะได้เป็นครูในอนาคตเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นมาจากความชอบจริง ๆ ของตัวเอง หรือเกิดขึ้นจากความรู้สึกที่ว่าน่าจะ

ชอบและทำได้ในอาชีพนี้ สังกัดจากคำสัมภาษณ์ที่ฝนบอกกับนักศึกษาว่า “โตขึ้นหนูอยากเป็นครู เพราะหนูคิดว่าผู้หญิงก็เลือกที่จะทำงานเป็นครูเยอะมาก”

จึงไม่ใช่เรื่องน่าแปลกใจเท่าใดนักที่เด็กผู้หญิงอย่างฝนเลือกที่จะเป็นคุณครูในอนาคต เนื่องจากในสังคมไทย ค่านิยมที่ถูกถ่ายทอดกันมาตั้งแต่ในอดีต โดยเฉพาะการแบ่งงานกันทำตามเพศเป็นเรื่องที่เราเห็นกันมาอย่างยาวนาน ดังนั้นการแบ่งงานกันทำตามเพศจึงเป็นเรื่องที่ถูกเลียนแบบ กล่าวคือผู้ชายเป็นหัวหน้าครอบครัว มีหน้าที่ต้องออกไปทำงานนอกบ้าน ในขณะที่ผู้หญิงเป็นเพศแม่ มีหน้าที่รับผิดชอบในการดูแลครอบครัว ซึ่งการปลูกฝังในเรื่องนี้จะถูกส่งผ่านมาทั้งจากครอบครัวและสังคม ทำให้ผู้หญิงเกิดค่านิยมในเชิงบวกต่อการทำงานในครอบครัว ซึ่งการแบ่งงานกันทำตามเพศนี้เองที่ส่งผลให้เกิดการทำงานตามเพศ ซึ่งหมายถึงอาชีพที่สอดคล้องกับบทบาทหลักของหญิงและชาย เช่น อาชีพครู พยาบาล ของฝ่ายหญิง และอาชีพทหาร นักปกครองของฝ่ายชาย เป็นต้น ผู้หญิงที่มีค่านิยมด้านบทบาทความเป็นหญิงสูงนั้นก็จะมีนิยามอาชีพที่สอดคล้องกับบทบาทหลักของผู้หญิงด้วยเช่นกัน และไม่มีความต้องการที่จะยึดอาชีพของเพศชาย ทั้ง ๆ ที่ตัวเองอาจมีความสามารถทำได้ก็ตาม (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2537, น. 19)

สำหรับนักศึกษาแล้ว ไม่อาจประเมินได้ว่าการทำงานตามความชอบของฝนคืออะไรในอนาคต หากแต่คิดว่าการทำงานซึ่งไม่ได้เกิดขึ้นจากความชอบของตัวเองจริง ๆ แต่เป็นการทำงานที่มาจากความต้องการของครอบครัว หรือเป็นการทำงานตามแบบที่ถูกถ่ายทอดซ้ำ ๆ มาจากผู้หญิงรุ่นเก่า ๆ พี่ ป้า น้า อา ที่ได้เห็นมา ที่บอกว่าผู้หญิงควรจะทำประกอบอาชีพนี้ อาจจะทำมาซึ่งการทำงานแบบไม่มีความสุข จำเจ น่าเบื่อ ฯลฯ และถือเป็นการปิดกั้นความสามารถในการประกอบอาชีพบางอาชีพที่ผู้หญิงอย่างน้องฝนสามารถทำได้และทำได้ดีกว่าไป

2. เด็กหญิงบีบ

สาวน้อยอีกคนที่ผู้ศึกษานัดสัมภาษณ์ เป็นสาวน้อยวัย 16 ปี ภายในห้องเรียนหลังพักกลางวัน สาวน้อยผมสั้นรูปร่างเล็ก มาพร้อมก้นน้ำเสียงที่หนักแน่น ชัดถ้อยชัดคำ และสดใส น้องบีบ ได้เล่าถึงครอบครัวของตัวเองให้ผู้ศึกษาฟังว่า

...จริง ๆ ครอบครัวหนูมีพื้นเพอยู่ที่จังหวัดขอนแก่น ตัวหนูก็เกิดที่ขอนแก่น คุณพ่อเรียนจบชั้น ป.4 ประกอบอาชีพรับจ้าง ส่วนคุณแม่เรียนจบชั้น ม.3 เมื่อก่อนก็มีอาชีพรับจ้าง แต่ตอนนี้แม่หนูเป็นแม่บ้านอย่างเดียว เนื่องจากแม่มีโรคประจำตัวทำให้ไม่สามารถทำงานหนัก ๆ ได้ ซึ่งแม่หนูจะต้องไปรักษาและตรวจเลือดที่โรงพยาบาลขอนแก่นทุก ๆ เดือน เพราะรักษาตัวที่นั่นมาตลอด โดยค่าใช้จ่ายในการเดินทางแต่ละครั้งก็ต้องใช้เงินมากพอสมควร เมื่อก่อนที่บ้านหนูอยู่ด้วยกัน

ทั้งหมด 4 คน มีพ่อ แม่ พี่ชายแล้วก็ตัวหนู แต่ตอนนี้พี่ชายเสียไปแล้ว จากอุบัติเหตุทางรถยนต์ ตอนนี้หนูก็เลยต้องเป็นลูกสาวคนเดียว. . . (เด็กหญิงบีบ, สัมภาษณ์, 22-29 มกราคม 2553)

ชีวิตการเรียนในวัยเด็กของน้องบีบ จัดได้ว่าเป็นเด็กนักเรียนตัวน้อยที่น่าจะเรียกได้ว่าย้ายโรงเรียนชั้นประถมปีต่อปี เนื่องจากต้องย้ายตามการทำงานของคนเป็นพ่อ

. . . ตอนเด็ก ๆ หนูเริ่มเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ที่โรงเรียนศิลปวัฒนาที่จังหวัดขอนแก่น จากนั้นก็ย้ายมาเรียนประถมปีที่ 2 ที่โรงเรียนวัดดอนยานนาวาเพราะใกล้ที่พัก ประถม3-4 ย้ายกลับมาเรียนที่โรงเรียนบ้านท่านางหวด พอประถม 5 -6 ย้ายมาเรียนที่โรงเรียนวัดหนองเสือ ต่อมาพ่อก็ย้ายมาทำงานที่จังหวัดราชบุรีนี่หนูก็เลยมาต่อมัธยม1-3 ที่โรงเรียนวัดดอนตูมนี่. . . (เด็กหญิงบีบ, สัมภาษณ์, 22-29 มกราคม 2553)

น้องบีบเล่าถึงตัวเองให้ผู้ศึกษาฟังว่าตัวเองเป็นเด็กร่าเริง สดใส ชี้ใจน้อย แต่หายเร็ว ส่วนเวลาว่าง ๆ ก็ชอบเล่นกีฬา

“ . . . หนูก็เป็นคนที่ไม่ชอบให้ใครมาเอาเปรียบนะคะ แต่จริง ๆ หนูก็เป็นคนที่ร่าเริงนะคะ มีน้อยใจบ้างแต่แป๊บเดียวก็หายแล้ว หนูชอบฟังเพลงช้า ๆ เศร้า ๆ ชอบกินส้มตำ แล้วก็ชอบเล่นบาสเก็ตบอลมาก หนูจะทำตัวให้วางที่สุดเพื่อที่จะไปเล่นกีฬาบาส เลยหล่ะ..” (เด็กหญิงบีบ, สัมภาษณ์, 22-29 มกราคม 2553)

น้องบีบเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 อีกคนหนึ่งของโรงเรียนวัดดอนตูมที่มีผลการเรียนอยู่ในเกรดดี อีกทั้งร่วมทำกิจกรรมกับเพื่อน ๆ ตั้งแต่เรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

“ . . . ตอน ม.2 หนูได้เกรดเฉลี่ย 3.61 แต่ตอน ม.1 หนูได้เกรดเฉลี่ย 3.76 ค่ะหนูชอบเรียนวิชาวิทยาศาสตร์ แต่ไม่ค่อยชอบวิชาคณิตศาสตร์ ส่วนกิจกรรมที่หนูชอบก็คือการวาดรูป หนูชอบงานศิลปะ แล้วหนูก็เคยเป็นตัวแทนของโรงเรียนไปวาดรูปประกวดด้วยค่ะ. . .” (เด็กหญิงบีบ, สัมภาษณ์, 22-29 มกราคม 2553)

เมื่อเรียนจบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 น้องบีบบอกกับผู้ศึกษาว่าตัวเองอยากเรียนต่อมัธยมศึกษาปีที่ 4 สายวิทย์-คณิต เพราะว่าตัวเองมีความฝันว่าอยากจะเป็นแพทย์ และถ้าเป็นไปได้ก็อยากเรียนไปจนถึงระดับปริญญาเอก

. . . พอเรียนจบชั้นม.3 หนูคิดว่าจะเรียนต่อแน่นอนค่ะ แต่ยังไม่แน่ใจว่าจะเรียนที่โรงเรียนไหน หนูอยากเรียนต่อสายสามัญ อยากเรียนสายวิทย์-คณิต หนูชอบวิชาวิทยาศาสตร์ หนูอยากเรียนแพทย์ อยากเป็นหมอศัลยกรรม หนูรู้จักอาชีพนี้จากหนังสือหนูเคยอ่านเจอว่างานจุฬารักษากร เขาจะมีสถิติการผ่าตัดให้เรารู้ การศึกษาชั้น

สูงสุดถ้าเป็นไปได้หนูก็อยากเรียนจนถึง ดร. แต่ที่แน่ ๆ คือขอให้ถึงปริญญาโทไว้ก่อน
... (เด็กหญิงบีบ, สัมภาษณ์, 22-29 มกราคม 2553)

ในความเห็นของบีบแล้ว การเป็นผู้หญิงไม่ส่งผลกระทบต่อตัวเองทั้งในเรื่องของการ
เรียนต่อและการประกอบอาชีพในอนาคตอย่างแน่นอน เพราะเชื่อมั่นในความสามารถของตนเอง

...การเป็นเด็กผู้หญิง หนูคิดว่ามันไม่น่าจะมีอิทธิพลต่อการเรียนต่อนะ เพราะหนูคิด
ว่าเราก็น่าจะเรียนต่อได้ทุกอย่างที่เรอยากจะทำเรียน ส่วนในเรื่องการประกอบอาชีพ
หนูก็คิดว่ามันไม่น่าจะมีปัญหาเพราะว่าโดยส่วนมากก็เป็นผู้หญิง ทั้งนี้ที่
อาชีพที่หนูอยากจะเป็น หนูก็คิดว่าหนูทำได้นะ ถ้าหนูตั้งใจ ... (เด็กหญิงบีบ,
สัมภาษณ์, 22-29 มกราคม 2553)

ส่วนสิ่งที่ส่งผลกระทบต่อการศึกษา นื่องบีบคิดว่าสิ่งที่มีอิทธิพลต่อการเรียนต่อ
น่าจะมาจากทั้งโรงเรียนและครอบครัว แต่ครอบครัวน่าจะมามีอิทธิพลมากกว่า ทั้งในเรื่องสถานะทาง
เศรษฐกิจ ความกังวลของครอบครัวมีต่อลูกสาวคนเดียว รวมทั้งความสามารถในการเรียนของ
ตัวเอง

...ผลกระทบที่มีต่อการเรียนต่อ โรงเรียนกับครอบครัว หนูคิดว่ามีอิทธิพลต่อ
การตัดสินใจเรียนต่อนะ แต่หนูคิดว่าน่าจะเป็นเรื่องของสภาพทางครอบครัว อย่าง
ครอบครัวหนูถ้าหนูเรียนอยู่ที่นี้ค่าใช้จ่ายก็จะน้อย แต่ถ้าไปเรียนที่อื่นค่าใช้จ่ายก็จะ
มาก แล้วก็อันตรายด้วยเพราะว่าเราเป็นผู้หญิงคนเดียว แต่ที่ต้องกังวลก็คือว่าที่บ้าน
จะสามารถส่งได้ไหม แล้วการที่หนูเป็นลูกคนเดียวถ้าจะไปเรียนก็จะต้องไปอยู่หอ
คนเดียว คุณพ่อคุณแม่ก็คงเป็นห่วง พ่อกับแม่เขาเคยบอกว่าถ้าหนูสอบได้ต้อง
ไปเรียนที่อื่น บางทีเขาอาจจะย้ายไปอยู่ด้วย แต่ถ้าแม่เขาเห็นว่านี่เป็นสิ่งที่ดีสำหรับ
หนูเขาก็น่าจะให้ ส่วนเรื่องการเรียนก็เป็นส่วนหนึ่งเหมือนกัน อย่างถ้าหนูสอบไม่ติด
อะไรแบบนี้ ... (เด็กหญิงบีบ, สัมภาษณ์, 22-29 มกราคม 2553)

สำหรับนื่องบีบแล้วความชอบและรักในสิ่งที่ตัวเองทำเป็นเรื่องที่ให้ความสำคัญ
ในการตัดสินใจทำ มากกว่าการที่จะมีคนมาบอกว่าสิ่งนี้เหมาะกับผู้หญิง สิ่งนี้เหมาะกับผู้ชาย

...ถ้าไม่ใช่แพทย์ อีกความฝันที่หนูอยากเป็นคือนักออกแบบภายในหรือที่เรียกว่า
เด็กสถาปัตยกรรม หนูก็เลยอยากเรียนสถาปัตย์ หนูอยากเป็นสถาปนิกหนูเคยเห็น
จากในหนังสือ ในสื่อเหมือนกัน หนูรู้ว่าสถาปัตย์เขาทำอะไร แล้วหนูก็ชอบงานศิลปะ
ด้วย เพราะหนูชอบที่จะคิดออกแบบและจินตนาการวาดฝันเรื่องราวต่าง ๆ นี่เป็นแรง
บันดาลใจที่ทำให้หนูอยากทำอาชีพนี้รองลงมาจากการเป็นแพทย์ ถ้าเป็นไปได้หนูก็
อยากจะทำอาชีพทั้ง 2 อย่าง ๆ ไปพร้อม ๆ กันเหมือนกับคุณหมอนักบิน หรือหมอ

ต้องที่เป็นทั้งนักบินและคุณหมอ หนูไม่กังวลนะเวลามีคนมาบอกว่ามันไม่เหมาะกับเด็กผู้หญิง หนูคิดว่ายังไงผู้หญิงก็เป็นได้เพราะว่าเขาก็ไม่ได้จำกัด อะไรแบบนี้ หนูคิดว่าผู้หญิงก็มีสิทธิเท่ากัน ถึงเขาจะบอกว่าไม่เหมาะ หนูก็ยังยืนยันว่าหนูอยากเรียนยังไม่ล้มเลิก ถ้าจะกังวลก็จะกังวลเรื่องค่าใช้จ่ายมากกว่า. . . (เด็กหญิงบีบ, สัมภาษณ์, 22-29 มกราคม 2553)

ความหมายของคำว่าคุณภาพชีวิตที่ดี สำหรับน้องบีบแล้วหมายถึงการได้ในสิ่งที่ตัวเองชอบ ซึ่งนั่นจะทำให้ตัวเองมีความสุข

. . . คุณภาพชีวิตที่ดี สำหรับหนู จริง ๆ หนูก็รู้ว่าการเป็นหมอจะทำให้เราไม่มีเวลาส่วนตัวเลย ต้องอุทิศตนแต่หนูก็ยังอยากจะเป็น เพราะว่าอยากจะช่วย หนูเลยคิดว่าการที่เราได้ทำในสิ่งที่เราชอบเราก็จะมีความสุข แล้วมันก็จะดีเองมากกว่า แล้วหนูคิดว่าถ้าหนูได้เป็นหมอจริง ๆ การเป็นหมอก็จะทำให้หนูมีคุณภาพชีวิตที่ดีเหมือนกันนะ เพราะว่าถ้าเราเป็นหมอ เราต้องมีความเมตตา มีความอดทนทุกอย่าง หนูคิดว่าคุณภาพชีวิตที่ดีน่าจะรวมถึงความสุขในทางจิตใจด้วย . . . (เด็กหญิงบีบ, สัมภาษณ์, 22-29 มกราคม 2553)

การมีคุณภาพชีวิตที่ดีสำหรับเด็กในวัยนี้ อาจจะได้ไม่ถึงหมายถึงเรื่องเงินเสมอไป

. . . การที่หนูอยากเป็นหมอ เพราะหนูอยากช่วย เพราะหนูก็เคยสูญเสียพี่หนูไป ไข้ไหมคะ เราก็อยากช่วย หนูอยากจะช่วยหรือยื้อเวลาให้คนที่เรารักอยู่กับเราไปนาน ๆ อยากให้เขามีชีวิตอยู่กับเราอีกสักระยะหนึ่งก็ยังมีดี ก่อนที่เขาจะจากไปโดยไม่ได้บอกหรืออำลาใด ๆ เพราะทุกคนต่างก็ไม่อยากสูญเสียคนที่เรารักไปถึงเขาจะเป็นคนไม่ดีหรือไม่ได้เรื่องก็ตามส่วนเรื่องเงินหนูยังไม่คิด หนูคิดว่าหนูอยากช่วยจริง ๆ อยากจะทำแล้วหนูก็ตั้งใจนะ. . . (เด็กหญิงบีบ, สัมภาษณ์, 22-29 มกราคม 2553)

วิเคราะห์

ในความคิดของผู้ศึกษาคิดว่าน้องบีบเป็นเด็กผู้หญิงที่มีความสามารถและมั่นใจในตนเอง กล้าคิดกล้าพูด จึงส่งผลให้การตัดสินใจเลือกศึกษาต่อไม่ได้รับผลกระทบมาจากการเลือกศึกษาต่อตามความเป็นเพศของตน จากคำสัมภาษณ์ที่ว่า “หนูอยากเรียนแพทย์ อยากเป็นหมอศัลยกรรม” การที่น้องบีบอยากเป็นหมอศัลยกรรมเป็นสิ่งที่เกิดจากขึ้นจากตัวของน้องบีบเอง ขณะเดียวกันก็มีความมุ่งมั่นที่อยากจะทำเรียนต่อสายวิทย์-คณิต โดยเฉพาะวิทยาศาสตร์เท่านั้น เมื่อพิจารณาดูแล้วจะพบว่าเป็นอิทธิพลที่ได้รับมาจากทั้งครอบครัวและโรงเรียน รวมทั้งสภาพแวดล้อมในการอบรมสั่งสอน ปลูกฝังและเปลี่ยนแปลงความเชื่อ ค่านิยม และการศึกษา

ข้อมูลจากภายนอกทำให้น้องบีบมีความมั่นใจและกระตือรือร้นที่จะศึกษาต่อเพื่อเพิ่มความรู้ให้กับตนเองเพื่อจะได้ประกอบอาชีพตามที่หวังไว้ตามอุดมการณ์ในอนาคต

จากผลการสัมภาษณ์ในครั้งนี้สิ่งที่ผู้ศึกษาพบในตัวของผู้ถูกศึกษาคือ แนวคิดของเด็กหญิงบีบไม่ได้ให้ความสนใจกับบทบาทความเป็นเพศเท่าใดนัก น้องบีบมีความคิดและอยากทำในสิ่งที่ตนเองชอบและได้ทำตามอุดมการณ์ คือการเป็นหมอศัลยกรรม นั่นคือสิ่งที่จะทำให้มีความสุขและมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นในอนาคต เห็นได้ชัดเจนจากคำสัมภาษณ์ของน้องบีบที่ว่า “หนูไม่มีความกังวลนะเวลามีคนมาบอกว่ามันไม่เหมาะกับเด็กผู้หญิง. . . หนูคิดว่าผู้หญิงก็มีสิทธิเท่ากัน” ยิ่งเป็นการตอกย้ำแนวคิดดังกล่าวที่ว่าเด็กหญิงบีบมีแนวคิดเรื่องสิทธิความเสมอภาคในการศึกษาและในการประกอบอาชีพร่วมอยู่ในกระบวนการตัดสินใจในการศึกษาต่อเพื่อพัฒนาตนเองและการเลือกอาชีพในอนาคตอยู่ด้วย ผู้ศึกษาคิดว่าเป็นเรื่องดีที่ได้เห็นแนวคิดแบบนี้ปรากฏอยู่ในโรงเรียน (Mckee, 1974, p. 115, อ้างถึงใน วัชรวิภา ปลายนาทร , 2530, น. 74) พบว่าโรงเรียนเป็นสถาบันทางสังคมที่ถ่ายทอดค่านิยมและอุดมการณ์ที่เป็นทางการและมีความสำคัญที่จะส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงทัศนคติ แนวความคิดความเชื่อของบุคคลได้เป็นอย่างดี

น้องบีบคิดว่าครอบครัวไม่มีอิทธิพลต่อการเรียนต่อและการเลือกอาชีพ แต่ยอมรับว่าเศรษฐกิจของครอบครัวเป็นอุปสรรคต่อการเรียนต่อเป็นอย่างมาก รวมถึงสภาพของครอบครัวที่แม่ น้องบีบป่วยต้องหาหมอทุกเดือน ทำงานหนักไม่ได้ก็เช่นกัน ความคิดดังกล่าวกลับสะท้อนให้ผู้ศึกษาเห็นว่าอิทธิพลของครอบครัวก็ยังมีผลต่อการศึกษาต่ออยู่มาก จากคำสัมภาษณ์ของน้องบีบที่ว่า “. . . ที่ต้องกังวลคือว่าที่บ้านจะสามารถส่งได้ไหม” และจากสภาพของครอบครัวที่เหลือลูกเพียงคนเดียวและเป็นผู้หญิง ทำให้พ่อแม่ห่วงใยมาก และจากการที่แม่ไม่สบายพอจึงต้องเป็นคนหารายได้หลักของครอบครัวคนเดียว จึงทำให้ผู้ศึกษามองเห็นถึงข้อจำกัดและอุปสรรคในการศึกษาต่อของน้องบีบที่จะส่งผลในระยะยาวถึงการเลือกประกอบอาชีพในอนาคตด้วยอย่างแน่นอน

สำหรับนักคิดอย่าง มิลเลท แล้ว ความแตกต่างทั้งทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองของชายหญิงนั้นมีพื้นฐานอยู่บนเรื่องเพศ และหากพิจารณาไปแล้ว ความแตกต่างของสถานภาพระหว่างผู้หญิงและผู้ชายนั้นเป็นผลมาจากการกำหนดบทบาทตามเพศ (sex role) โดยผ่านสถาบันครอบครัวที่จะอบรมเลี้ยงดูบุคคลให้สอดคล้องตามบทบาทและบุคลิกภาพทางเพศ (sexual stereotype) ที่ถือเป็นสากล ที่ให้เด็กผู้หญิงและผู้ชาย มีพฤติกรรมที่ถือว่าถูกต้องสำหรับแต่ละเพศ โดยบทบาทของผู้หญิงนั้นจะถูกจำกัดอยู่ในระดับของประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับบทบาทหน้าที่ตามเพศที่เกี่ยวข้องกับทางสรีระและความเป็นแม่ คือบทบาทของเพศหญิง ในขณะที่บทบาทของผู้ชายนั้นจะเป็นประสบการณ์ของมนุษย์ ไม่ใช่ประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับความเป็น

เพศชาย (ลักษณะวัด เจริญพงศ์, 2544, น. 43-45) ดังนั้น แนวคิดสตรีนิยมจึงมองว่าสถาบันหลักของสังคมคือ ระบบชายเป็นใหญ่ มีส่วนประกอบที่สำคัญคือสถาบันครอบครัวที่กลมกลืนให้ทั้งหญิงและชาย ยอมจำนนต่อสภาพความไม่เท่าเทียมทางเพศซึ่งรวมถึงสถาบันการศึกษาด้วย

จากการศึกษาพบว่า การเลือกศึกษาต่อในสาขานั้น ๆ ของน้องบีบขึ้นอยู่กับความสามารถของตนเองเป็นหลักในการตัดสินใจเลือกเรียน แต่จะได้ศึกษาต่อตามที่ตั้งใจไว้หรือเปล่านั้น ขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อมของครอบครัว โรงเรียน และเศรษฐกิจของครอบครัวเป็นหลัก เพราะการที่ต้องโยกย้ายตามครอบครัวเพื่อการประกอบอาชีพของพ่อนั้น ถือเป็นตัวแปรที่สำคัญในการตัดสินใจเรียนต่อและการเลือกสาขาที่เรียนของน้องบีบอย่างแน่นอน ซึ่งจะส่งผลโดยตรงต่ออาชีพในอนาคต

3. เด็กหญิงแนน

สาวน้อยคนสุดท้ายที่ผู้ศึกษาเลือกคุย เป็นเด็กสาวรูปร่างผอมสูง วัย 16 ปี ท่าทีกล้า ๆ กลัว ๆ ในการสัมภาษณ์ทำให้ผู้ศึกษาต้องพยายามอธิบายถึงสิ่งที่จะทำให้ฟังเป็นระยะ เนื่องจากเป็นช่วงระยะเวลาของการเตรียมสอบปลายภาค ผู้ศึกษาจึงต้องใช้เวลาหลังเลิกเรียนเป็นเวลานัดสัมภาษณ์ ประกอบกับการใช้รถประจำทางในการเดินทางกลับบ้านของผู้ถูกสัมภาษณ์ ทำให้การสัมภาษณ์ในครั้งแรกจึงยังไม่เต็มที่มากนัก

น้องแนนเริ่มเล่าถึงครอบครัวให้ผู้ศึกษาฟังว่า ที่บ้านเป็นครอบครัวเล็ก ๆ ที่อาศัยอยู่ในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ที่บ้านอยู่กันทั้งหมด 4 คน มีพ่อแม่ ตัวเองและน้องสาวอีก 1 คน

“...ตอนนี้หนูอายุ 16 ปีคะ มีน้องสาวอีกคนอายุ 11 ปีคะ เรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ส่วนคุณแม่ตอนนี้อายุ 44 ทำอาชีพรับจ้าง อยู่ที่โรงงานราชบุรีอาหารสัตว์ รับจ้างทำงานทั่ว ๆ ไปคะ คุณแม่ก็มีอาชีพรับจ้าง ที่บ้านมีอยู่ด้วยกันทั้งหมด 4 คน มีพี่น้อง 2 คน หนูกับ น้องสาว เป็นผู้หญิงทั้งคู่คะ...” (เด็กหญิงแนน, สัมภาษณ์, 15-21 มกราคม 2553)

หลังจากจบชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จากโรงเรียนในอำเภอโพธาราม แล้วทางบ้านของน้องแนนก็พาน้องแนนมาสอบเข้าเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่โรงเรียนวัดดอนตูม น้องแนน เป็นเด็กชอบเรียนหนังสือและทางโรงเรียนได้ส่งน้องแนน เข้าแข่งขันความเป็นเลิศทางวิชาการมาแล้ว แต่ตัวเองยังรู้สึกว่าการเรียนของตัวเองยังไม่ค่อยน่าพอใจมากนัก

“...หลังหนูเรียนจบชั้นประถมปีที่ 6 พ่อกับแม่ก็พามาสอบเรียนต่อที่โรงเรียนวัดดอนตูมคะคะแนนเฉลี่ยของหนู ตอนม.1 ได้ 3.32 พอตอม.2 ได้ 3.44 คะ.แต่หนูก็คิดว่าต้องตั้งใจเรียนให้มากกว่านี้คะ...” (เด็กหญิงแนน, สัมภาษณ์, 15-21 มกราคม 2553)

เมื่อถามว่าหลังจากเรียนจบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 แล้ว น้องแนนจะเรียนต่อไหม แล้วถ้าเรียนต่ออยากเรียนต่อสายอะไร น้องแนนให้คำตอบว่า

... หลังจากเรียนจบชั้น ม.3 แล้วหนูคงเรียนต่อแน่นอน หนูอยากเรียนต่อสายสามัญ
อยากเรียนสายวิทย์-คณิต หนูอยากเรียนถึงขั้นปริญญาโท พอจบชั้น ม. ปลาย หนูก็
อยากเรียนต่อคณะแพทยศาสตร์ รองจากหมอหนูก็อยากเป็น เกษัตริกรหรือไม่ก็
ทำงานเป็นพนักงานบริษัท อยากเป็นพวกนักบัญชี ทำงานธนาคารอะไรพวกนี้ค่ะ ...
(เด็กหญิงแนน, สัมภาษณ์, 15-21 มกราคม 2553)

การเป็นเด็กผู้หญิงหรือชาย ในความคิดของแนนแล้วไม่ส่งผลต่อการเรียนต่อและการ
ประกอบอาชีพในอนาคตแน่นอน เพราะความคิดของแนนคือ ทุกคนสามารถที่จะทำอะไรก็ได้
ตามที่ตัวเองตั้งความหวังไว้ได้เสมอ

... การเป็นเด็กผู้ชายและเด็กผู้หญิงหนูคิดว่ามีไม่มีอิทธิพลต่อการเรียนต่อนะคะ
หนูคิดว่าเด็กผู้หญิงก็สามารถที่จะเรียนต่อคณะที่เราชอบได้ ตอนโตขึ้นหนูอยาก
ทำงานเป็นแพทย์ เป็นหมอ ถ้าเป็นหมอหนูอยาก เป็นหมอตตรวจโรคทั่วไปแล้ว
การเป็นเด็กผู้ชายหรือเด็กผู้หญิง สำหรับหนูคิดว่ามีผลต่อการประกอบอาชีพใน
อนาคตหรือคะ หนูคิดว่าหนูสามารถทำงานตามที่หวังไว้ได้ในอนาคต. . .
(เด็กหญิงแนน, สัมภาษณ์, 15-21 มกราคม 2553)

แม้พ่อแม่อาจจะมีความตั้งใจว่าอยากให้เราประกอบอาชีพอย่างที่เราคิดไว้ หากแต่
ในที่สุดครอบครัวก็ไม่ได้มีอิทธิพลหรือผลกระทบต่อการเรียนต่อ

... ครอบครัวไม่มีอิทธิพลต่อการเลือกเรียนต่อของหนูนะ แม้ว่าพ่อแม่หนูอยากให้
เป็นตำรวจหญิง เพราะเขาอยากให้ลูกสาวเป็นอะไรที่เกี่ยวกับตำรวจ แต่หนูไม่ชอบ
พ่อหนูก็ไม่บังคับว่าต้องเป็นนะ เพียงแต่อยากให้เป็น เพราะพ่อแม่เขาก็จะแนะนำ
แล้วก็พยายามบอกแนวทางที่ดีให้กับเรา แนะนำว่าทางนี้ดีแต่สุดท้ายหนูก็จะเป็นคน
เลือกเอง. . . (เด็กหญิงแนน, สัมภาษณ์, 15-21 มกราคม 2553)

หากแต่สิ่งที่ส่งผลกระทบต่อการเรียนต่อในปัจจุบันจริง ๆ แล้วน่าจะมาจากฐานะทาง
บ้านมากกว่า

“... แต่หนูคิดว่าสิ่งที่มันจะส่งผลกระทบต่อการเรียนต่อน่าจะเป็นเรื่องทุนการศึกษา
เพราะตอนเรียนมันจะต้องใช้เงินเยอะมาก. . .” (เด็กหญิงแนน, สัมภาษณ์, 15-21 มกราคม 2553)

สำหรับความหมายของคำว่าคุณภาพชีวิตที่ดี น้องแนนได้ให้ความหมายไว้ว่า

“... คุณภาพชีวิตที่ดี ก็แบบการมีครอบครัวที่ดี ที่สมบูรณ์ แล้วก็แบบการมีเพื่อนที่ดี
ที่เข้าใจเรา ช่วยเหลือเราทุกอย่าง ดีกับเรา แล้วก็เกี่ยวข้องกับอนาคต การได้ทำงานที่ตัวเองชอบ ที่เรารัก
อนาคตที่ได้ทำงานที่เราชอบ ได้ทำงานดี ๆ . . .” (เด็กหญิงแนน, สัมภาษณ์, 15-21 มกราคม 2553)

ขณะที่ผู้ศึกษาถามว่าการเรียนต่อจะทำให้ให้น้องแนนมีคุณภาพชีวิตที่ดีหรือไม่
แล้วจะต้องทำอะไรหรือทำงานอะไรถึงจะทำให้ตัวเองมีคุณภาพชีวิตที่ดี แนนได้ให้คำตอบไว้ว่า

. . . ถ้าต้องไปเรียนในสิ่งที่หนูไม่ชอบหนูก็คงไม่อยากเรียน หนูคิดว่าการศึกษาต่อแน่นอนว่าจะทำให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี หนูคิดว่าถ้าหนูได้เรียนแพทย์ ได้เป็นแพทย์ น่าจะทำให้หนูมีคุณภาพชีวิตที่ดี เพราะการเป็นแพทย์จะทำให้เรามีรายได้ที่มั่นคง แล้วครอบครัวก็จะเหมือนกับลูกรับราชการก็จะสามารถเบิกเงินอะไรได้. . .
(เด็กหญิงแนน, สัมภาษณ์, 15-21 มกราคม 2553)

วิเคราะห์

เด็กหญิงแนน มีแนวคิดว่าเป็นเพศชายและเพศหญิงไม่ได้มีผลกระทบต่อการศึกษาต่อ หากในความคิดของผู้ศึกษาแล้วน้องแนน เป็นเด็กผู้หญิงที่ได้รับอิทธิพลในการเลือกศึกษาต่อตามสภาพแวดล้อมของครอบครัว การที่น้องแนนเป็นเด็กเรียนร้อย ชอบเรียนหนังสือและมีผลการเรียนที่ดีทำให้ได้รับการเอาใจใส่ทั้งในเรื่องส่วนตัวและสถานที่เรียน จากครอบครัวเป็นอย่างดี และได้รับการส่งเสริมและสนับสนุนการศึกษาต่ออย่างเต็มที่ เห็นได้จากตอนน้องแนนจบชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ทางครอบครัวได้พาน้องมาสอบเข้าเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่โรงเรียนวัดดอนตูม ทั้ง ๆ ที่มีโรงเรียนอยู่ใกล้ ๆ บ้าน ชัดเจนว่าครอบครัวมีส่วนร่วมในการตัดสินใจเลือกสถานที่ศึกษาต่ออย่างแน่นอน แต่ในด้านวิชาการที่น้องแนนเลือกศึกษาต่อและเพื่อการเลือกอาชีพในอนาคตนั้น ครอบครัวมีอิทธิพลและมีส่วนร่วมในการออกความคิดเห็นและเสนอแนะน้อยหรือเป็นในแบบแฝงที่ซ่อนไว้ด้วยนัยยะสำคัญที่อยากให้น้องแนนเลือกศึกษาต่อตามความเป็นเพศของตนเอง จากคำสัมภาษณ์ของน้องแนนที่บอกว่า “พ่อแม่หนูอยากให้เป็นตำรวจหญิง” จะเห็นได้ว่าพ่อแม่มีอำนาจในการที่จะกำหนดบทบาทว่าใครควรเป็นอย่างไรในครอบครัว แม้ก็มีอำนาจลงมาเพราะเป็นการแสดงความคิดเห็นแบบคล้อยตามและคอยสนับสนุนอำนาจของพ่ออีกที เป็นการผลิตซ้ำที่ทำให้ผู้ชายกลายเป็นศูนย์กลางของอำนาจในตัวเองที่บุคคลในครอบครัวต้องเชื่อฟัง เช่นลูกต้องเชื่อฟังพ่อแม่ ภรรยาต้องเชื่อฟังสามี (วารุณี ภูริสินสิทธิ์, 2545, น. 35)

สอดคล้องกับงานเขียนของ จอห์น สจ๊วต มิล (Mill อ้างถึงใน นุ่มนวล ยัพรราช, 2549, น. 15-16) ในบทความเรื่อง The Subjection of Woman ซึ่งถูกเขียนขึ้นในปีค.ศ. 1869 โดยมิลได้เสนอในบทความดังกล่าวว่า การที่แนวคิดเสรีนิยมอ้างว่า เชื้อมั่นในสิทธิของปัจเจก แต่สิทธิดังกล่าวนั้นครอบคลุมเพียงแค่มหาชนของผู้ชายเท่านั้น สถานภาพของผู้หญิงนั้นถือได้ว่าเป็นเพียงพลเมืองชั้นสอง ซึ่งเมื่อผู้หญิงต้องการที่จะกระทำการใดต้องขออนุญาตหรือได้รับการยินยอมจากพ่อและสามีเท่านั้น มิล มองว่าอุดมการณ์เสรีนิยมจะไม่สามารถบรรลุถึงเป้าหมายได้ ถ้าหากผู้หญิงยังถูกจองจำให้มีสถานภาพที่เป็นรองจากผู้ชาย ดังนั้น มิล จึงเป็นนักคิดรุ่นแรก ๆ ของแนวเสรีนิยมที่ออกมาเรียกร้องสิทธิเพื่อผู้หญิง ให้มีสิทธิในการเลือกตั้ง สิทธิในการเข้าถึงข้อมูลต่าง ๆ เท่าเทียมกับผู้ชาย โดยมิล อธิบายว่าถ้าผู้หญิงไม่ได้รับการเปิดโอกาสได้เรียนรู้สิ่งต่าง ๆ

เช่นเดียวกับผู้ชาย เป็นการทำลายอุดมการณ์เสรีนิยม แต่ถ้ามีการเปิดโอกาสให้ทั้งผู้หญิงและผู้ชายมีโอกาสเสมอภาคกัน สังคมจะเกิดการแข่งขันที่เท่าเทียมและหลังจากนั้นการสร้างสรรค์ของสังคมก็จะก่อเกิดอย่างมหาศาล พัฒนาการของสังคมมนุษย์จะก้าวหน้าไปอย่างรวดเร็ว

โตขึ้นน้องแนนอยากเป็นหมอ แต่ในขณะที่เดียวกันก็อยากเป็นนักบัญชี เป็นพนักงานธนาคาร ผู้ศึกษามีความเห็นที่เห็นว่าน้องแนนอยากศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้นและได้ทำงานในอาชีพที่ชอบและใฝ่ฝันแต่ก็มีความกังวล ไม่มั่นใจในความสามารถของตนเองนัก จึงมีแนวคิดในการเลือกศึกษาต่อและเลือกทำงานในอาชีพที่เหมาะสมตามบทบาทเพศของตน ที่ถูกบ่มเพาะอยู่ในสังคมนั้นชายเป็นใหญ่มาช้านานทั้งภายในครอบครัวและรั้วโรงเรียน

การมีคุณภาพชีวิตที่ดี ในแนวคิดของน้องแนน คือ การได้ศึกษาต่อได้ทำงานในอาชีพชอบ รวมทั้งการมีครอบครัวที่ดี ที่สมบูรณ์ ผู้ศึกษามีความเห็นที่เห็นว่าแนวคิดของน้องแนนเป็นผลพวงมาจากการประกอบสร้างทางสังคมที่ส่งผลการสร้างความเป็นเพศผ่านกระบวนการขัดเกลาทางสังคมมาจากอดีตจนถึงปัจจุบัน สอดคล้องกับผลการศึกษาของ ฟันทอง พันธุ์ทวน (2541, น. 1) ที่ว่ากระบวนการขัดเกลาทางสังคมส่วนใหญ่จะมีอิทธิพลสูงสุดต่อความสำนึกทางเพศ และมีกระบวนการสำคัญที่เกี่ยวข้องกับการแสดงบทบาทตามเพศ คือ การเลียนแบบและรับกฎเกณฑ์ต่าง ๆ เข้ามาไว้ในตัวเอง เช่น การเลียนแบบพฤติกรรมของเด็ก โดยเด็กจะเริ่มตั้งตระหนักรู้ถึงสิ่งต่าง ๆ รอบ ๆ ตัวและทำกิจกรรมต่าง ๆ ตามบทบาทเพศของตน เป็นต้น

จากผลการศึกษา พบว่าอุปสรรคในการเรียนต่อของน้องแนนที่แท้จริง คือสภาพทางเศรษฐกิจของครอบครัวมากกว่าจะเป็นด้านอื่น สะท้อนให้เห็นว่าสภาพเศรษฐกิจของครอบครัวมีอิทธิพลต่อการเลือกที่จะเรียนต่อพอสมควร ซึ่งก็ส่งผลต่อการเลือกอาชีพในอนาคตด้วย จากคำสัมภาษณ์ที่ว่า . . . “ แต่หนูคิดว่าสิ่งที่มันจะส่งผลกระทบต่อการศึกษาต่อน่าจะเป็นเรื่องของทุน ”

4. นายเจย์

หนุ่มน้อยคนแรกของผู้ศึกษาสัมภาษณ์ เจย์ในวัย 17 ปี เป็นหนุ่มน้อยที่น่าจะมีอายุที่สุดในจำนวนผู้ร่วมศึกษา จึงเป็นเด็กชายที่พูดจาเป็นผู้ใหญ่และระมัดระวังตัวในการให้สัมภาษณ์ น้องเจย์มีความสามารถพิเศษในการพูดภาษาจีนกลาง เคยเป็นตัวแทนของโรงเรียนไปแข่งขันพูดภาษาจีนกลางมาแล้ว

บริเวณโรงอาหารของโรงเรียนวัดดอนตูม ในวันที่อากาศร้อนมาก ตอนเย็นหลังเลิกเรียน สถานที่นัดคุย หลังจากแนะนำตัวเพื่อทำความรู้จักกันสักพักหนึ่ง น้องเจย์จึงเริ่มเล่าถึงครอบครัวให้ผู้ศึกษาฟัง น้องเจย์เป็นลูกคนกลางของครอบครัว เป็นครอบครัวใหญ่ มีพี่น้องหลายคน แต่พี่ ๆ ทุกคนทำงานกันหมดแล้ว ยกเว้นน้องเจย์ น้องสาวและน้องชายคนเล็กของครอบครัวที่ยังเรียนหนังสืออยู่

...ตอนนี้ผมอายุ 17 ปี เรียนอยู่ชั้นม. 3 คุณพ่อไม่ได้เรียนหนังสือปัจจุบันคุณพ่อไม่ได้ทำงานแล้วเนื่องจากป่วยเป็นอัมพาต ทำให้ต้องพักเพื่อรักษาตัว ส่วนคุณแม่ทำอาชีพเลี้ยงสุกร อยู่ที่จังหวัดนครปฐม ทุกวันนี้ครอบครัวอาศัยอยู่ที่อำเภอเมืองจังหวัดนครปฐม เวลามาโรงเรียนก็จะเข้ามาเย็นกลับระหว่างบ้านไปกับนครปฐมก็ไม่ได้รู้สึกที่ไกลมาก ที่เลือกเรียนโรงเรียนนี้เพราะว่าพี่สาวแนะนำมา ครอบครัวตอนนี้อยู่ด้วยกันทั้งหมด 4 คน ที่บ้านมีพี่น้องทั้งหมด 5 คน ผู้ชาย 3 ผู้หญิง 2 ตอนนี้ยังเรียนอยู่ 3 คน มีผมเรียนอยู่ชั้น ม.3 น้องสาวเรียนอยู่ชั้น ม.2 แล้วก็น้องชายเรียนอยู่ชั้น ป.2 ส่วนพี่อีก 2 คนทำงานแล้ว พี่ชายทำงานอยู่ที่ไต้หวัน ส่วนพี่สาวทำงานอยู่ที่กรุงเทพฯ... (นายเจย์, สัมภาษณ์, 11-19 มกราคม 2553)

เนื่องจากน้องเจย์ต้องเดินทางจากอำเภอเมืองนครปฐมเพื่อมาเรียนหนังสือที่อำเภอบ้านโป่ง ผู้ศึกษาจึงถามว่าเวลาเดินทางมาเรียนที่นี้ลำบากหรือไม่ น้องเจย์การเดินทางไม่ได้มีปัญหา

ส่วนผลการเรียนเจย์ บอกว่าตัวเองได้ผลการศึกษาประมาณ 3 กว่า ๆ แต่หลังจากจบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 แล้ว ครอบครัวของเจย์ จะย้ายขึ้นไปอยู่ทางเหนือ เจย์จึงต้องย้ายตามครอบครัวไปเรียนต่อที่นั่นด้วย

...เกรดเฉลี่ยตอน ม.2 อยู่ที่ 3.46 ตอน ม. 1 เกรดเฉลี่ย 3.44 น่าจะประมาณนี้ครับ แต่ว่าพอผมจบม.3 ที่นี้พอดีบ้านผมจะย้ายไปเชียงใหม่ เพราะว่าแม่จะย้ายไปอยู่ฝั่งนู้นเลยครับ ผมก็ย้ายตามไปด้วย ผมก็เลยต้องย้ายโรงเรียนตามครอบครัวไปด้วย คือตอนนี้ผมก็ยังไม่รู้เรื่องโรงเรียนที่จะไปเรียนต่อนะ คิดว่าต้องรอให้ไปถึงก่อน... (นายเจย์, สัมภาษณ์, 11-19 มกราคม 2553)

ในส่วนในเรื่องการเรียนต่อก็เป็นสิ่งที่เจย์ ตั้งใจไว้แล้วว่าอย่างไรตัวเองก็ต้องเรียนต่อให้ได้ โดยเจย์ตั้งใจไว้ว่าจะพยายามเรียนให้จบชั้นปริญญาโท

...คิดว่าเรียนจบม.3 แล้ว คิดว่าจะเรียนต่อชั้นม. 4 อยากเรียนสายวิทย์-คณิตจริง ๆ ก็ยังไม่แน่ใจว่าตัวเองถนัดทางด้านไหนก็เลยคิดว่าจะเรียนต่อสายวิทย์-คณิต แต่จริง ๆ ก็ยังไม่รู้ว่าในอนาคตจะเรียนอะไร คือตอนนี้คิดเป็นช่วง ๆ ก่อน ผมอยากเรียนให้จบปริญญาโท แต่ตอนนี้ยังไม่คิดจริง ๆ ว่าอยากสอบเข้ามหาลัย คณะอะไร คืออยากเรียนไปเรื่อย ๆ ก่อน... (นายเจย์, สัมภาษณ์, 11-19 มกราคม 2553)

สำหรับความเป็นผู้ชายหรือผู้หญิงไม่ใช่อุปสรรคในการเรียนต่อ แต่ในบางอาชีพที่มีผู้หญิงเรียนเยอะ ๆ เจย์ก็คิดว่าตัวเองไม่เหมาะที่จะเข้าไปเรียน

... ความเป็นผู้หญิงผู้ชายไม่เคยคิดว่าเป็นอุปสรรคในการเรียนนะ อย่างตัวเองชอบภาษาจีน พูดได้ แต่ก็ยังไม่ชอบมาก แต่ผมชอบเรียนเลขเพราะรู้สึกว่ามันสนุก แต่ถ้าให้ผมไปเรียนพยาบาลผมก็คงไม่ไปนะ ไม่ใช่เพราะเพศ แต่ผมคิดว่าผมไม่ชอบ คือผมรู้สึกว่าผู้หญิงจะเรียนเยอะกว่าผู้ชายแล้วก็เรียนยากด้วย. . . (นายเจย์, สัมภาษณ์, 11-19 มกราคม 2553)

ส่วนการประกอบอาชีพ เจย์คิดว่าความเป็นผู้หญิงผู้ชายไม่น่าจะมีผลอะไรกับการเลือกประกอบอาชีพอะไรในอนาคต

“... ความเป็นผู้ชาย-ผู้หญิง ส่วนตัวไม่เคยคิดว่ามันจะส่งผลกระทบต่อการทำงานในอนาคต เพราะคิดว่าเราอยากเป็นอะไรเราก็เป็น แต่คิดว่าเวลาเราเลือกเรียนอะไรน่าจะขึ้นอยู่กับความถนัด. . .” (นายเจย์, สัมภาษณ์, 11-19 มกราคม 2553)

ตอนนี้สิ่งที่ส่งผลกระทบต่อการทำงานต่อของเจย์น่าจะมาจากการต้องย้ายไปต่างเมือง การขาดข้อมูลจึงเป็นสิ่งที่ส่งผลกระทบต่อการศึกษาเรื่องการเรียนรู้ต่อมากกว่าเรื่องอื่น ๆ

“... สิ่งที่ส่งผลกระทบต่อการทำงานต่อ คิดว่าตอนนี้ก็ไม่มีอะไร เพราะแม่และพี่ ๆ ก็สนับสนุนให้เรียนต่อ แต่ตอนนี้ผมก็ยังไม่รู้ข้อมูลเรื่องโรงเรียนที่จะไปเรียนต่อนะ คิดว่าต้องรอให้ไปถึงก่อน. . .” (นายเจย์, สัมภาษณ์, 11-19 มกราคม 2553)

ในอนาคตเจย์ตั้งใจว่าอยากจะเป็นไกด์ เพราะน่าจะเป็นอาชีพที่ทำรายได้ให้ตัวเองได้ ดีอีกทั้งยังได้เดินทางไปเที่ยวที่ต่าง ๆ อีกด้วย

“... อาชีพที่ตั้งใจไว้ในอนาคตคืออยากเป็นไกด์ เพราะคิดว่าน่าจะได้เงินเดือนดีแล้ว ยังได้ไปเที่ยวระหว่างทำงานด้วย แล้วตัวเองก็ชอบเที่ยว อยากไปเที่ยว. . .” (นายเจย์, สัมภาษณ์, 11-19 มกราคม 2553)

สำหรับความหมายของการมีคุณภาพชีวิตที่ดี เจย์บอกว่าคุณภาพชีวิตที่ดีของเขาคือ การได้ทำในสิ่งที่ตัวเองรัก

“... คุณภาพชีวิตที่ดี ผมคิดว่ามันคือการมีชีวิตที่สุขสบาย ไม่มีโรคภัยไข้เจ็บ ได้ทำในสิ่งที่ตัวเองรัก ชีวิตที่สุขสบายสำหรับผมคือการทำได้อยู่กับคนที่เรารัก อยู่กับครอบครัว...” (นายเจย์, สัมภาษณ์, 11-19 มกราคม 2553)

ซึ่งการที่จะทำให้ตัวเองมีคุณภาพชีวิตที่ดีในอนาคตได้ เจย์คิดว่าการเรียนต่อก็เป็นเรื่องสำคัญที่จะทำให้ตัวเองมีคุณภาพชีวิตที่ดีในอนาคตได้

“... การเรียนต่อ คิดว่าแน่นอนที่จะทำให้คุณภาพชีวิตที่ดี เพราะมันจะทำให้เราทำได้ทำในสิ่งที่ตัวเองชอบ ได้มีรายได้. . .” (นายเจย์, สัมภาษณ์, 11-19 มกราคม 2553)

วิเคราะห์

นายเจย์ มาจากครอบครัวใหญ่มีพี่น้องหลายคนและเป็นลูกคนกลางของครอบครัว นายเจย์มีแนวคิดที่ว่าความเป็นเพศชายและเพศหญิงถึงจะไม่ได้มีผลกระทบต่อการศึกษาต่อ แต่ นายเจย์ก็ยังคงมีความคิดว่าในบางสาขาวิชาก็ไม่เหมาะกับเพศชาย สอดคล้องกับคำสัมภาษณ์ที่ว่า “ถ้าให้ผมไปเรียนพยาบาลผมก็ไม่เอานะ” ถ้าคุณวิเคาแล้วจะมองว่าเป็นการปฏิเสธจากความไม่ชอบส่วนตัว แต่ในความเป็นจริงแล้วผู้ศึกษาพบว่า เป็นผลมาจากการแทรกซึมของระบบแนวคิด การขัดเกลาทางสังคมเพศภาวะที่ยังคง เป็นการให้ความสำคัญกับบทบาทความเป็นเพศของตน ผ่านวิชาที่เรียน และน้องเจย์ยังคงเป็นเด็กที่ได้รับอิทธิพลในการเลือกศึกษาต่อและการเลือกอาชีพ ในอนาคตตามสภาพแวดล้อมของครอบครัวและสภาพแวดล้อมของสถานที่ศึกษา อันเนื่องมาจาก ครอบครัวกำลังจะโยกย้ายกลับบ้านที่เชียงใหม่ ทำให้เกิดอุปสรรคในเรื่องสถานที่เรียนที่ยังไม่รู้ว่าจะได้เรียนต่อที่ใด และจะได้เรียนในสาขาที่เลือกหรือไม่ หรืออาจต้องเลื่อนไปเรียนในปีการศึกษา หน้าเหมือนที่เคยเกิดขึ้นมาแล้ว น้องเจย์มีความมุ่งหวังที่จะเรียนต่อในสายวิทย์-คณิต แต่ ในอนาคตก็อยากที่จะมีอาชีพเป็นไกด์ ทำให้ผู้ศึกษาเห็นความขัดแย้งในความคิดดังกล่าว เพราะว่าอาชีพที่น้องอยากเป็นไม่จำเป็นต้องเรียนสายวิทย์-คณิต ในเมื่อตนเองมีความสามารถและ มีความถนัดในด้านการใช้ภาษาอยู่แล้วก็ควรจะไปเรียนต่อด้านศิลปศึกษา จะได้เป็นการเพิ่มพูน ความรู้ความชำนาญให้มากขึ้นน่าจะเป็นสิ่งที่ดีกว่า และยังสนับสนุนการเลือกอาชีพในอนาคตของ ตนเองได้ ซึ่งถือเป็นความสอดคล้องซึ่งกันและกันอย่างลงตัวและเหมาะสม ถึงแม้ว่าจะเป็นการซึมซับ มาจากสังคมที่ต้องการปลูกฝังให้เลือกเรียนและทำงานตามบทบาทเพศของตนก็ตาม

จะเห็นได้ว่าขบวนการขัดเกลาทางเพศสภาพภายในโรงเรียนเป็นการผลิตซ้ำและตอก ย้ำความเชื่อในเชิงทัศนคติ และค่านิยมต่าง ๆ ของเพศชายและเพศหญิง เช่นผู้ชายเหมาะที่จะ เรียนทางวิทยาศาสตร์มากกว่าผู้หญิง สิ่งเหล่านี้เป็นเสมือนการกำหนดเส้นทางให้กับผู้หญิงและ ผู้ชายเดินอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ จึงไม่น่าแปลกใจที่คนในสังคมไม่ว่าเพศหญิงหรือเพศชายยังมี คุณลักษณะที่ต่างกัน อีกทั้งเชื่อว่า สิ่งเหล่านี้เป็นเสมือนปรากฏการณ์ตามธรรมชาติที่เปลี่ยนแปลง ไม่ได้ (วารุณี ภูริสินสิทธิ์, 2545, น. 60)

สอดคล้องกับ บรูม และ เซลนิก (Broom & Selznick, 1973, อ้างถึงใน จอมญาติา ขึ้นประจักษ์กุล, 2548, น. 26-27) ที่ให้คำนิยามการขัดเกลาทางสังคมไว้ว่า การขัดเกลาทางสังคม เป็นกระบวนการที่ทำให้ปัจเจกบุคคลใหม่สามารถใช้ชีวิตชีวิต เรียนรู้ประเพณี วัฒนธรรมที่เริ่มตั้งแต่ แรกเกิดจนตลอดชีวิต แต่หากพิจารณาจากด้านปัจเจกบุคคล การขัดเกลาทางสังคมเป็น กระบวนการที่ทำให้คนกลายเป็นผู้มีความเป็นมนุษย์ที่ควบคุมพฤติกรรมของตนเองได้ สามารถ

มีการปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นตามวัฒนธรรม มีอัตลักษณ์ของตนเอง มีความคิด ค่านิยมและอุดมคติ ภายใต้สภาพแวดล้อมของสังคม ตลอดถึงการตระหนักรู้ในการกระทำต่าง ๆ

Roberta M. Berns (Berns, 1993, อ้างถึงใน มาตี ลิมสกูล, 2546, น. 18) ได้กล่าวถึงองค์กรที่มีบทบาทหรือเป็นตัวแทนในการอบรมขัดเกลาสมาชิกในสังคม คือ ชุมชน (Community) ซึ่งหมายถึง กลุ่มคนที่อยู่ในพื้นที่เดียวกัน มีการโยงโยงกันด้วยการเมือง เศรษฐกิจ หน้าที่ของชุมชน และมีความรู้สึกเป็นเจ้าของร่วมกัน ชุมชนจึงมีบทบาทในการขัดเกลาเด็กให้มีประสบการณ์ที่กว้างขวางขึ้น รวมทั้งรู้สถานะและบทบาทหน้าที่ของตนเองด้วย

สำหรับแนวคิดของ Roberta M. Berns แล้วอาจกล่าวได้ว่า การโยงโยงกันภายในสังคม ก่อให้เกิดการมีส่วนร่วมในหลายระดับที่จะส่งผลกระทบต่อที่ดีให้กับสมาชิกในสังคมนั้น ดังเช่น ในกรณีการมีส่วนร่วมของครอบครัวนายเจย์ โรงเรียน และสภาพแวดล้อม เช่น ข่าวสารต่าง ๆ อาชีพและค่านิยมในชุมชน ต่างก็มีความสำคัญมากสำหรับการเลือกศึกษาต่อและการเลือกสาขาที่เรียนสำหรับนายเจย์ ถึงแม้ว่านายเจย์ จะได้รับการสนับสนุนเป็นอย่างดี แต่ก็มีปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจภายในครอบครัว ปัจจัยด้านสถานที่ศึกษาและปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมจากการย้ายครอบครัวเป็นอุปสรรคในการวางแผนการศึกษาต่อ ผู้ศึกษาคิดว่านายเจย์ มีความกังวลใจอยู่มาก จากคำสัมภาษณ์ที่ว่า . . . “ ในตอนนี้ยังไม่มีข้อมูลเรื่องโรงเรียนที่จะไปเรียนต่อ ”.. เป็นผลกระทบในการวางแผนศึกษาต่อที่เห็นได้ชัดเจนมาก คือเมื่อต้องย้ายตามครอบครัวไปแล้ว ทำให้ยังไม่รู้จะมีที่เรียนต่อที่ไหน ส่งผลทำให้ไม่สามารถจะกำหนดได้ว่าตนเองจะได้เรียนต่อในสาขาใด

ผู้ศึกษามองเห็นว่าสังคมต่างก็ปลูกฝังความเป็นเพศให้กับเด็กผ่านโรงเรียนและครอบครัวอย่างเข้มแข็ง ทำให้เกิดการซึมซับเอาความคิดดังกล่าวเข้ามาไว้ในความคิดของตนเองอย่างชัดเจนและปฏิเสธไม่ได้ทั้งรู้ตัวและไม่รู้ตัว เช่นจากบทสัมภาษณ์ที่ว่า “แต่ถ้าให้ผมไปเรียนพยาบาลผมก็คงไม่ไปนะ ไม่ใช่เพราะเพศ. . . . ผมรู้สึกว่าคุณหญิงจะเรียนเยอะกว่าผู้ชาย..” แม้บทสรุปนี้เองเจย์จะบอกว่าความเป็นหญิงความเป็นชายไม่ส่งผลต่อการตัดสินใจเรียนต่อและการประกอบอาชีพ

จากบทสัมภาษณ์ดังกล่าวจะเห็นได้ถึงความขัดแย้งทางความคิดที่ชัดเจนเป็นการขัดเกลาทางสังคมที่มีอิทธิพลต่อสำนึกทางเพศ ให้ตระหนักถึงสิ่งต่าง ๆ รอบ ๆ ตัว ที่จะกระทำกิจกรรมต่าง ๆ ตามเพศสภาพของตน (ฝนทอง พันธุ์ต่วน, 2541, น. 1)

จากทั้งหมดที่กล่าวมาผู้ศึกษามีความคิดว่า เป็นเรื่องที่ดีที่ในอนาคตนายเจย์เลือกที่จะประกอบอาชีพเป็นไกด์ เพราะสภาพของครอบครัวที่ประกอบด้วยพี่น้อง 5 คน พ่อเป็นอัมพาตช่วยเหลือตัวเองไม่ได้ บทบาทของแม่ต้องเป็นทั้งผู้นำและดูแลสมาชิกในครอบครัวคนเดียว เป็นบทบาทหนักที่นายเจย์ได้เห็นและซึมซับเอาไว้ด้วยความจำยอม จึงทำให้นายเจย์มีความคิดเป็น

ผู้ใหญ่ก่อนวัยพอสมควร เห็นได้ชัดจากการให้ความหมายของการมีคุณภาพชีวิตที่ดีว่า “ การได้มีชีวิตที่สุขสบาย ได้ทำงานมีรายได้ดี การมีสุขภาพกายแข็งแรงและสุขภาพจิตที่ดี”

5. เด็กชายนัท

หนุ่มน้อยอีกคนที่ผู้ศึกษาสัมภาษณ์ เป็นหนุ่มน้อยรูปร่างผอมบาง วัย 15 ปี นัทหนุ่มน้อยคนเดียวที่มีลักษณะชอบเล่นมากกว่าจะชอบเรียนหนังสือ

นัทเริ่มต้นเล่าถึงครอบครัวให้ผู้ศึกษาฟังว่า ครอบครัวเป็นครอบครัวข้าราชการที่มีคุณพ่อรับราชการเป็นตำรวจ คุณแม่เป็นแม่บ้าน มีน้องสาวอีกคนกำลังเรียนอยู่ชั้น มัธยมศึกษาปีที่ 1

“ . . . ปัจจุบันคุณพ่อผมรับราชการเป็นตำรวจ แต่ผมไม่ทราบจริง ๆ ว่าคุณพ่อจบการศึกษาชั้นไหน ส่วนคุณแม่จบปริญญาตรี ตอนนี้เป็นแม่บ้าน ที่บ้านผมมีทั้งหมด 4 คน ผมมีน้องสาว 1 คน ตอนนี้อยู่ชั้น ม.1. . . ” (เด็กชายนัท, สัมภาษณ์, 21-26 มกราคม 2553)

นัทยิ้มอาย ๆ ก่อนจะบอกผู้ศึกษาว่าตัวเองเป็นเด็กที่ไม่ค่อยตั้งใจเรียน ทำให้เกรดเฉลี่ยที่ผ่านมาไม่ค่อยจะดีมากนัก แต่นัทก็ยืนยันว่าตัวเองมาโรงเรียนทุกวันไม่เคยขาดเรียน

“ . . . ผมเรียนหนังสือไม่ค่อยดีครับ ปีที่แล้วเรียนได้เกรดเฉลี่ย 2.8 ตอน ม.1 ได้ 1.83 แต่หลังจากนี้ผมจะพยายามให้มาก ๆ ๆ เลยครับ. . . ” (เด็กชายนัท, สัมภาษณ์, 21-26 มกราคม 2553)

นัทอยากเรียนต่อสายวิทยาศาสตร์และคณิตศาสตร์ ทั้งที่จริง ๆ แล้วอยากเรียนต่อเกี่ยวกับศิลปกรรม เพราะอยากทำงานเกี่ยวกับศิลปะ

. . . จบ ม.3 แล้วส่วนตัวอยากเรียนชั้น ม.4 ต่อ อยากเรียนสายวิทย์-คณิต แต่จริง ๆ หลังจากจบชั้นม.ปลายแล้วอยากเรียนเกี่ยวกับศิลปกรรม อยากเรียนศิลปกรรม แต่ตอนเด็กอยากทำงานเป็นตำรวจ คือพ่อผมให้เลือกได้ระหว่างจะไปเกณฑ์ทหารกับไปเรียนต่อ แต่ใจจริง ๆ ผมเลือกเลยดีกว่าว่าอยากเรียนศิลปะ ผมอยากเป็นศิลปินที่ทำงานปั้น แต่จริง ๆ คุณพ่อผมอยากให้ไปเป็นตำรวจ แต่ถ้าผมเลือกเรียนศิลปะจริง ๆ พ่อผมก็ไม่ว่า. . . (เด็กชายนัท, สัมภาษณ์, 21-26 มกราคม 2553)

ความสามารถพิเศษอย่างหนึ่งของนัทคือการใช้คอมพิวเตอร์ ซึ่งนัทได้เล่าให้ผู้ศึกษาฟังว่าตัวเองเคยเข้าร่วมการแข่งขันด้วย

“ . . . ผมยังไม่เคยเข้าแข่งขันศิลปะนะแต่ผมเคยไปแข่งคอมพิวเตอร์แบบคอมพิวเตอร์กราฟิกส์. . . ” (เด็กชายนัท, สัมภาษณ์, 21-26 มกราคม 2553)

สำหรับนัทแล้ว ความเป็นเด็กชายหรือเด็กหญิงไม่มีส่วนเกี่ยวข้องต่อการเรียนต่อ แต่สิ่งที่ส่งผลกระทบต่อการเรียนต่อตามความคิดของนัทคือความสามารถของตัวเอง

. . . ผลกระทบที่มีต่อเรื่องเรียนต่อ ส่วนตัวก็คิดว่าน่าจะเป็นตัวเองมากกว่า คือผมไม่โทษอะไรนะ ถ้าจะโทษก็คงโทษตัวเองมากกว่าที่เรียนไม่ดี คือถ้าผมจะกังวล

ก็น่าจะเป็นเพราะเราไม่ใส่ใจ ทุกวันนี้ผมก็พยายามตั้งใจเรียนนะ ตอนนี่เกรดเฉลี่ยก็ดีขึ้น ม. 4 ผมก็คงเรียนต่อที่โรงเรียนเดิมอยู่แล้วล่ะครับ แต่ยังไม่รู้ว่าจะได้สายอะไร จุดหักเหในการตัดสินใจคือที่ผมคิดว่าถ้าเราไม่ถนัดก็ต้องไปเรียนอย่างอื่นดีกว่า แต่หลัก ๆ ผมก็คงเรียนต่อที่นี้แหละครับ นอกจากเข้าที่นี้ไม่ได้. . . (เด็กชายนัท, สัมภาษณ์, 21-26 มกราคม 2553)

ตอนนี้นัทเริ่มวางแผนการเรียนต่อด้วยการหาที่เรียนพิเศษ เพื่อเสริมสร้างความรู้ในสิ่งที่ตัวเองยังไม่เข้าใจให้มากขึ้น

. . . ตอนนี่ผมก็เตรียมตัวเกี่ยวกับเรื่องเรียนต่อ ผมก็หาที่เรียนพิเศษวิชาที่เราไม่เข้าใจ แต่ผมก็ไม่ได้ย้ายโรงเรียนคือยังเรียนที่นี้ต่อไป ผมอยากเรียนต่อไปเรื่อย ๆ นะครับ เรียนในสิ่งที่เรายังไม่เข้าใจ แต่ผมก็อยากเรียนในสิ่งที่ผมชอบ ผมอยากเรียนต่อสายวิทย์-คณิต ผมรู้ว่ามันยากนะ ต้องเจอทั้งฟิสิกส์ เคมี ชีวะ ผมว่ามันก็ยากแล้วก็กลัวทุกวิชา แต่ผมก็คิดว่าเราต้องพยายาม แต่ถ้าผมไม่ต่อ ม.4 จริง ๆ ผมคงไปเรียนต่อที่เทคนิคครับ ไปเรียนต่อคอมพิวเตอร์กราฟิกส์ . . . (เด็กชายนัท, สัมภาษณ์, 21-26 มกราคม 2553)

นัทบอกกับผู้ศึกษาว่าตัวเองอยากเรียนต่อให้สูง ๆ ถ้าเขาสามารถที่จะทำได้ อย่างน้อยก็น่าจะเป็นระดับปริญญาตรี

“ . . .อยากเรียนสูงสุดน่าจะปริญญาตรีนะ แต่ถ้ามีโอกาสเรียนต่อได้ก็อยากจะทำต่อ. . .” (เด็กชายนัท, สัมภาษณ์, 21-26 มกราคม 2553)

ส่วนการประกอบอาชีพในอนาคต อาจจะเพราะความเป็นเด็กหรือเพราะความไม่แน่นอนในสิ่งที่ตัวเองชอบ จึงตัดสินใจไม่ได้ว่าตัวเองอยากจะทำอาชีพอะไร

. . . ในเรื่องของประกอบอาชีพในอนาคต ส่วนตัวผมก็ยังไม่แน่นอนนะ คือที่คิดไว้ก็ไม่ได้เป็นตำรวจก็คอมพิวเตอร์กราฟิกส์ ราว ๆ นี้ครับ แต่ส่วนตัวก็คิดว่าความเป็นหญิง ความเป็นผู้ชายไม่น่าจะส่งผลนะ แล้วส่วนตัวผมก็คิดว่าตัวเองน่าจะสามารถทำงานที่ตัวเองอยากทำและคิดไว้ได้ เพราะคิดว่าตัวเองก็มีใจรัก แล้วผมก็ตั้งใจ คือคิดว่าทำได้เพราะตั้งใจ. . . (เด็กชายนัท, สัมภาษณ์, 21-26 มกราคม 2553)

นอกจากนี้ นัทยังบอกว่าถ้าในอนาคตตัวเองต้องไปประกอบอาชีพที่คนส่วนมากบอกว่าเป็นอาชีพของผู้หญิงก็คงจะไม่มีปัญหา แต่ถ้าเลือกได้ก็คงไม่เอา

. . . ถ้าให้ผมไปเรียนตำรวจ ถึงจะฝึกหนักก็คิดว่าน่าจะทำได้นะ เพราะผมก็เคยเล่นกีฬามาแล้ว แต่ตอนนี่ผมก็เป็นอะไรก็ได้ คือก็คิดว่าพ่อแม่และครูก็มีส่วนที่จะช่วยชี้ทางให้ หรือถ้าผมต้องเรียนต่ออย่างพยาบาลหรืออะไร ผมก็คิดว่าถ้าเลือกไม่ได้ผมก็

คงต้องเอา แต่ถ้าเลือกได้คงไม่เอา ไม่ได้เกี่ยวกับว่าพยาบาลมีแต่ผู้หญิงนะ เพราะทุกครั้งที่ผมเข้าโรงพยาบาลก็จะเจอแต่ผู้หญิงมากกว่า ถ้าจำเป็นผมก็คงเรียนได้. . . (เด็กชายนัท, สัมภาษณ์, 21-26 มกราคม 2553)

สำหรับนัทแล้วคิดว่าตัวเองมีบทบาทมากที่สุดใน การตัดสินใจที่จะเรียนต่อ ครอบครัว และโรงเรียนมีอิทธิพลเพียงส่วนน้อยในการตัดสินใจ

“ . . . ครอบครัวกับโรงเรียนคิดว่ามีส่วนน้อยนะครับในเรื่องการตัดสินใจเรียนต่อ คิดว่าเกี่ยวกับจิตใจของตัวเองมากกว่า คุณพ่อคุณแม่ก็ไม่เคยบังคับว่าต้องเรียนอะไร ส่วนที่โรงเรียนก็มีแนะแนวคือพูดเกี่ยวกับอาชีพนี่คืออะไร เป็นยังไง. . . ” (เด็กชายนัท, สัมภาษณ์, 21-26 มกราคม 2553)

คุณภาพชีวิตที่ดีของนัทจึงหมายถึงอนาคตที่ดี เพราะนั่นหมายถึงการที่จะทำให้ตัวเองสบายรวมทั้งครอบครัวสบายตามไปด้วย

“ . . . คุณภาพชีวิตที่ดี ผมคิดว่าน่าจะหมายถึงเหมือนเราตั้งใจเรียนเพื่อเพิ่มระดับของตัวเองให้มันสูงขึ้น ดีขึ้นกว่าเดิม แล้วก็เพื่อให้เราสบาย คือถ้าเราสบาย ครอบครัวเราก็จะสบาย แล้วก็คิดถึงพ่อแม่มากกว่า อยากให้เขาภูมิใจในตัวเราว่าเราทำได้. . . ” (เด็กชายนัท, สัมภาษณ์, 21-26 มกราคม 2553)

ซึ่งอาชีพที่นัทคิดว่าจะทำให้ตัวเองมีคุณภาพชีวิตที่ดี คือการได้ทำงานด้านคอมพิวเตอร์กราฟฟิกส์ตามที่ตัวเองถนัด

“ . . . อาชีพที่จะทำให้คุณภาพชีวิตดี ผมคิดว่าผมอยากทำงานนั้น อย่างพระพุทธรูป ผมชอบงานนั้น แต่ระหว่างงานนั้นกับคอมฯ กราฟฟิกส์ก็ชอบทั้ง 2 อย่างนะ แต่ผมก็คิดว่าคอมฯ น่าจะทำให้มีคุณภาพชีวิตดีกว่า เพราะน่าจะทำได้มากกว่า แต่ถ้าเป็นช่างปั้นพระพุทธรูปก็มีแล้วที่บ้านผมก็มีญาติที่เขาก็ขายเทวรูป พระพุทธรูปอยู่แล้วครับ แล้วส่วนมากผมก็เห็นแม่ผมชอบไปซื้อเขาบ่อย ๆ ก็เลยคิดว่าเฮอ..ถ้าเราลองทำเองบ้างจะเป็นยังไง จะขายได้ไหม. . . ” (เด็กชายนัท, สัมภาษณ์, 21-26 มกราคม 2553)

วิเคราะห์

เด็กชายนัท เด็กชายตัวน้อยที่กำลังจะก้าวเข้าสู่วัยรุ่นซึ่งเป็นวัยที่จะต้องตัดสินใจเลือกเส้นทางในอนาคต แม้นัทจะบอกกับผู้ศึกษาว่าตัวเองไม่คิดว่าความเป็นเพศไม่ได้มีผลกระทบต่อ การเลือกศึกษาต่อ หากแต่อุปสรรคของการศึกษาต่อสำหรับนัทแล้วขึ้นอยู่กับความสามารถส่วนบุคคลมากกว่าเรื่องใด ๆ ทั้งหมด หากแต่ในความคิดของผู้ศึกษาแล้วนัทยังคงเป็นเด็กที่ยังไม่มั่นใจต่อการเลือกอาชีพในอนาคตของตัวเองมากนัก ส่วนหนึ่งอาจจะเนื่องมาจากอิทธิพลทั้งจาก

ครอบครัวและโรงเรียน กล่าวคือในความเป็นเด็กน้องนัทจึงเลือกที่จะศึกษาต่อชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 สายวิทย์-คณิต ตามเพื่อน ๆ ทั้งที่ตัวเองมีความฝันที่อยากจะทำงานศิลปะ หรืออยากจะเรียนสาย นิติศาสตร์เพื่อที่จะเดินตามรอยเท้าพ่อ ซึ่งไม่อาจปฏิเสธได้ว่าอิทธิพลนี้มาจากครอบครัว เห็นได้จากคำสัมภาษณ์ของน้องนัทที่บอกว่า”พ่อผมอยากให้มันเป็นตำรวจ..เพื่อให้ครอบครัวสบาย คิดถึง พ่อแม่มาก อยากให้เขาภูมิใจในตัวเรา. . .”

บทบาทของหญิงชายตามเพศสภาวะ (Gender Roles) จึงเป็นเรื่องที่เราไม่อาจ ปฏิเสธหรือละเลยได้ กล่าวคือแม่เด็กผู้ชายจะชอบงานที่มีลักษณะที่เกี่ยวข้องกับความเป็นเพศ หญิงแต่สำหรับเด็กผู้ชายแล้วการจะเลือกงานที่ในสังคมคิดว่าไม่สอดคล้องกับความเป็นเพศของ ตัวเองจึงถือได้ว่าเป็นเรื่องยากยิ่ง บทบาทหญิงชายตามเพศสภาวะจึงถือเป็นประเด็นที่มีอำนาจต่อ การตัดสินใจ โดยเฉพาะจากผู้ชายซึ่งถูกคาดหวังให้มีลักษณะของความเป็นผู้นำ มีความเข้มแข็ง อดทน การจะตัดสินใจเลือกเรียนศิลปะของน้องนัท แม้ครอบครัวอาจจะไม่ขัดขวางแต่ส่วนตัวของ น้องนัทแล้วอาจจะคิดว่าแม้ครอบครัวจะไม่ขัดขวางแต่ก็คงไม่ภาคภูมิใจในตัวเองมากนัก ไม่เหมือนกับการเลือกเรียนตำรวจหรือทหาร

จูดิธ บัตเลอร์ (Butler, อ้างถึงใน สุชาดา ทวีสิทธิ์, 2547, น. 8) ซึ่งศึกษาเรื่องเพศ ได้อธิบายว่า”เพศ” ซึ่งเป็นภาวะภาวะที่แตกต่างกันทางกายระหว่างเพศหญิงและเพศชาย ไม่ได้ เป็นข้อเท็จจริงทางชีววิทยาเพียงอย่างเดียว แต่เป็นภาวะความแตกต่างที่สังคมให้ความหมายไว้ และมีการถ่ายทอดสืบต่อความแตกต่างนี้จนกลายเป็นความรู้ โดยมีภาษาเป็นเครื่องมือในการ สถาปนาความรู้ดังกล่าว

จากผลการศึกษา ผู้ศึกษาคิดว่าความภาคภูมิใจในตัวเด็กทั้งผู้ชายและผู้หญิงส่วน หนึ่งมีผลมาจากการอบรมและถ่ายทอดต่อมาจากครอบครัว ส่วนโรงเรียนเป็นหน่วยทางการอบรม เลี้ยงดูที่ทำงานถ่ายทอดต่อจากครอบครัว กล่าวคือครอบครัวถ่ายทอดอุดมการณ์ในแบบ ชีวิตประจำวันแล้วส่งต่อให้โรงเรียนเพื่อกลมกลืนทางสติปัญญาที่เป็นแบบแผนและเป็นระบบ แสดงให้เห็นว่าโรงเรียนเป็นหน่วยทางการที่อบรมเลี้ยงดูเด็กที่ทำหน้าที่ต่อจากครอบครัวในการทำ หน้าที่ถ่ายทอดค่านิยมในด้านต่าง ๆ เช่น การแนะนำการศึกษา แนะนำอาชีพ เป็นต้น ซึ่งเป็นสิ่งที่ไม่ มีสอนอย่างเป็นทางการในครอบครัว รวมถึงการถ่ายทอดลักษณะในการปฏิบัติตนให้เป็นคนดี (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2537, น. 15)

6. เด็กชายนิทัศน์

ในห้องเรียนวิชาภาษาจีน หลังจากพักทานอาหารกลางวัน นิทัศน์ได้เล่าถึงครอบครัว แบบไม่ค่อยเต็มใจนักให้ผู้ศึกษาฟังว่า นิทัศน์มีอายุ 15 ปี ในครอบครัวมี 4 คน คือ พ่อ แม่ พี่ชาย และตัวเอง นิทัศน์ไม่ได้อยู่กับครอบครัว แต่อาศัยอยู่ครอบครัวของญาติ พ่อกับแม่จะกลับมาอยู่ ด้วยกันนาน ๆ ครั้ง หรือเมื่องานหมด มีผลการเรียนอยู่ในเกณฑ์ดี

“...ตอนนี้ผมอายุ 15 ปี เรียนอยู่ชั้น ม.3 เรียนได้เกรด 3 กว่า คุณพ่อคุณแม่ทำอาชีพรับจ้างก่อสร้างทั่วไปอะไรแบบนี้ ต้องเดินทางปอยู่ตามสถานที่ทำงานตลอดเวลาจึงไม่ได้อยู่ด้วยกัน และพี่ชายก็ทำงานอยู่กับพ่อ...” (เด็กชายนิทัศน์, สัมภาษณ์, 25-29 มกราคม 2553)

นิทัศน์เป็นเด็กกล้าแสดงออก เวลาอยู่ที่โรงเรียนชอบเข้าร่วมกิจกรรมกับทางโรงเรียนบ่อยครั้งโดยเฉพาะด้านการแสดงทุกประเภท ทั้งร้อง เล่น เต้นระบำ

นิทัศน์พูดถึงการเรียนต่อให้ผู้ศึกษาฟังว่า อยากเรียนต่อสายวิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ เพื่อสอบเข้าเรียนต่อในมหาวิทยาลัยคณะวิศวกรรมศาสตร์

... ผมอยากเรียนต่อชั้น ม.4 ตั้งเป้าไว้ในใจอย่างเดียวเลยอยากเรียนวิทย์-คณิต ผมอยากเรียนวิศวะ แต่ที่บ้านก็ไม่ได้เชียร์อะไร ถ้าเราสอบติดคณะที่เราชอบ ผมก็คิดว่าเราก็คงดีใจ ถ้าผมสอบเข้าไม่ได้ก็คงไม่เชียร์อะไร เพราะเราสามารถไปเรียนสายอาชีพได้ เพราะตอนนี้สายอาชีพมันก็มีวิทย์-คณิต ผมอยากเรียนต่อสายวิทย์-คณิต เพราะว่าจะได้เป็นวิศวะ ผมอยากเรียนต่อวิศวะ... (เด็กชายนิทัศน์, สัมภาษณ์, 25-29 มกราคม 2553)

สำหรับนิทัศน์แล้ว อุปสรรคในการเรียนต่อที่สำคัญน่าจะมาจากความสามารถของตัวเองมากกว่าจะมาจกทางบ้านหรือโรงเรียน

... เรื่องการตัดสินใจเรียนต่อ ทางบ้านผมก็ไม่ได้บอกหรือบังคับว่าอยากให้เป็นอะไรอนาคตของเราผมก็คิดว่าอยู่ที่เรา ที่บ้านผมก็บอกแค่จะให้เรียนอย่างที่เรอยากและเรียนให้เต็มที่ ส่วนที่โรงเรียนอาจารย์แนะแนวก็เอารุ่นพี่ที่จบการศึกษาไปแล้วมาพูดให้ฟัง อุปสรรคในการเรียนต่อผมคิดว่ามันก็จะมาจากการเรียนของเราเอง ทางบ้านบางครั้งก็มีบ้าง แต่ก็ได้ไม่ได้เครียดอะไร คือผมก็คิดว่าการศึกษานี้ เราจะศึกษาตอนไหนก็ได้ เราสามารถที่จะศึกษาเพิ่มเติมได้เพราะว่าอนาคตของ เรายังอีกไกล ผมตั้งเป้าไว้ตอนนี้อย่างเดียวคือผมอยากเรียนวิศวะ ผมคิดว่าการศึกษาที่เราเรียน ความรู้ของเรา ก็จะเพิ่มมากขึ้น ที่ผมอยากเรียนวิศวะเพราะผมอยากเก่งทางด้านน้ำมัน... (เด็กชายนิทัศน์, สัมภาษณ์, 25-29 มกราคม 2553)

ดังนั้น สำหรับนิทัศน์แล้ว การเรียนต่อจึงเป็นเรื่องที่น่าจะต้องมาจากการตัดสินใจด้วยตัวเองมากกว่าการฟังหรือว่าตามคนอื่น ๆ

... ผมคิดว่าเรื่องเรียนต่อเป็นเรื่องที่เราต้องตัดสินใจด้วยตัวเอง เพราะถ้าเราไปเชื่อคนอื่น สมมติถ้าเราสอบติดแล้วมีคนมาบอกหรือชวนเราว่าเออ... ไปเรียน สถาปัตย์ดีกว่า ผมคิดว่าถ้าเราไม่มีใจรักในด้านนั้น ถ้าเราไปเรียนตรงนั้น เราก็อาจจะสู้ไม่ไหว เราก็ต้องเลือกในสิ่งที่เราอยากเรียน ในสิ่งที่เราตั้งเป้าเอาไว้ แต่ถ้าเราไม่ได้

อย่างที่เราตั้งเป้าเอาไว้ ก็คงไม่ใช่เรื่องเพราะว่าเราก็ต้องดูว่าสิ่งที่เราอยากเรียนมันสอดคล้องกับคณะอะไร มันใช่สายที่เราเรียนมาไหม. . . (เด็กชายนิทัศน์, สัมภาษณ์, 25-29 มกราคม 2553)

การมีคุณภาพชีวิตที่ดี สำหรับนิทัศน์แล้วคิดว่าคุณภาพชีวิตที่ดีหมายถึงการได้เรียนต่อเพื่อที่จะได้มีอนาคตที่ดีในอนาคต

. . .คุณภาพชีวิตที่ดี สำหรับผมคือการเรียนต่อ เพราะว่าถ้าเราเรียนต่ออนาคตเราก็จะสบาย แล้วก็จะทำให้พ่อแม่เรา ญาติพี่น้องเราก็จะสบายไปด้วย แล้วในอนาคตถ้าเรามีลูกมีหลาน เราก็จะทำให้ลูกหลานเราได้ไปเรียนต่อที่ดี ๆ การเรียนต่อผมคิดว่าจะทำให้คุณภาพชีวิตที่ดี เพราะว่าถ้าเราได้เรียนต่อก็เหมือนกับที่เราได้มีวิชาความรู้ อย่างเช่นถ้าเรียนจบคณะวิศวกรรม แต่เราไม่ได้ทำงานสายวิศวะ เราก็สามารถเอาความรู้มาทำงาน มาสอนพิเศษก็ได้ แม้อาจจะไม่ใช่งานที่เราฝันเอาไว้. . . (เด็กชายนิทัศน์, สัมภาษณ์, 25-29 มกราคม 2553)

ในส่วนของอาชีพในอนาคตที่นิทัศน์อยากจะทำคือการทำงานเป็นวิศวกรน้ำมัน เนื่องจากนิทัศน์เคยเห็นตัวอย่างมาจากรุ่นพี่ ประกอบกับเขามองว่าการเรียนวิชานี้ถือเป็นความท้าทายอย่างหนึ่ง

. . .ผมคิดว่าถ้าได้เรียนต่อวิศวกรรมศาสตร์ปีโตแรกนี่จะทำให้ผมมีคุณภาพชีวิตที่ดี ผมเห็นคนที่เขาเรียนจบคณะนี้ แล้วมันก็เป็นคณะที่โด่งดัง ก็อยากลองเรียนบ้าง แล้วผมก็อยากลองเรียนคณะที่ยาก ๆ จะได้รู้ว่าคณะนั้นเราเป็นยังไง แล้วอย่างตอนเราเรียนม.ต้น ม.ปลายเราได้เกรดเฉลี่ย 3 กว่า แต่พอไปเรียนต่อที่นู่นทำไมเราถึงไม่ได้อันดับ 2 อันดับ 3 เพราะอะไร แล้วผมก็มีรุ่นพี่ข้างบ้าน เขาเรียนจบมหาวิทยาลัยศิลปากร ได้เกียรตินิยมอันดับ 2 พี่ข้างบ้านผมเขาเรียนจบคณะนี้มา ผมก็อยากลองเรียนบ้าง แต่เราก็ต้องดูว่าเราจบมาเกรดเฉลี่ยได้เท่าไร ก็อยากเรียนคณะที่มันยาก ๆ ๆ ดูว่ามันจะเป็นยังไง คืออย่างเวลาเราเรียนมัธยมต้น มัธยมปลาย เราอาจจะได้เกรดเฉลี่ย 3 กว่าแต่ถ้าเราสอบเอ็นทรานส์ไม่ได้อันดับ 1 อันดับ 2 ที่เราเลือก เราก็จะได้มาลองค้นหาว่าเพราะอะไร แต่ถ้าไม่ได้ค่อยไปหาคณะอื่น อาจจะไปเรียนแพทย์ แต่คณะนี้เป็นคณะที่ใฝ่ฝัน แต่ถ้าไม่ติดทั้ง 2 อย่างก็อาจไปสอบเข้าเรียนครู อยากเรียนครูเกี่ยวกับคณิตศาสตร์. . . (เด็กชายนิทัศน์, สัมภาษณ์, 25-29 มกราคม 2553)

หากแต่ในความคิดของนิทัศน์แล้ว การเป็นเจ้าของกิจการต่างหากที่จะทำให้เขากลายเป็นคนที่มีคุณภาพชีวิตที่ดีในอนาคตได้

...อาชีพในอนาคตที่จะทำให้คุณภาพชีวิตดี ผมคิดว่าสมมติถ้าเราจบมาแล้วเรายังไม่มีงานในอนาคตผมอยากทำอาชีพ ผมอยากเปิดร้านขายเสื้อผ้า เพราะว่าผมอยากมีกิจการเป็นของตัวเอง อยากเรียนไปด้วยทำงานไปด้วย แล้วอย่างต่อไปถ้าเราแก่ ลูกเราก็จะได้มาสืบต่อกิจการ อะไรแบบนี้ แล้วผมก็ชอบออกแบบเสื้อผ้า แต่ไม่ชอบเรียน ไม่ชอบเรียน แล้วผมก็วาดรูปไม่เก่ง วาดรูปได้ไม่สวย ผมถนัดวิชาวิทยาศาสตร์ กับคณิตศาสตร์ แล้วก็ภาษาไทย แต่ภาษาไทยบางทีก็ไม่ค่อยเข้าใจ คือผมคิดว่าการมีกิจการจะทำให้คุณภาพชีวิตดี อย่างถ้าเราทำกิจการขายเสื้อผ้า สักวันหนึ่งเราจะต้องเป็นบริษัทที่ผลิตเสื้อผ้าเองก็ได้ เป็นโรงงานผลิต บ้านผมไม่ได้ทำกิจการอะไร พ่อแม่ผมก็ทำงานก่อสร้าง แต่ว่าผมมีพี่ชาย ที่เป็นญาติพี่น้องกันเขาก็ทำกิจการขายยางรถสิบล้อ ... (เด็กชายนิทัศน์, สัมภาษณ์, 25-29 มกราคม 2553)

วิเคราะห์

เด็กชายนิทัศน์ เป็นเด็กที่ดูเปิดเผย จริงใจ กล้าแสดงออกในแบบฉบับเฉพาะตัวที่มั่นใจในตนเอง โดยชอบเข้าร่วมกิจกรรมกับทางโรงเรียนเสมอ ๆ โดยเฉพาะในงานประจำปีของโรงเรียนเวลาว่างก็จะได้รับบทบาทในการแสดงบนเวที แสดงได้ทั้งบทบาทตามเพศของตนเองและบทบาทเพศตรงข้ามซึ่งนิทัศน์สามารถทำได้ดีทั้ง 2 บทบาท การตัดสินใจเลือกศึกษาต่อไม่ได้รับอิทธิพลมาจากการเลือกศึกษาต่อตามความเป็นเพศของตนโดยตรง สอดคล้องกับคำสัมภาษณ์ที่ว่า “ผมอยากเรียนวิศวะฯ แต่ถ้าไม่ได้เรียนสายอาชีพก็ได้. . .เพราะอยากเปิดร้านขายเสื้อผ้า.” และจากคำสัมภาษณ์แสดงให้เห็นว่ามีความขัดแย้งกันอยู่ ซึ่งอาชีพจริง ๆ ที่นิทัศน์อยากเลือกทำน่าจะเป็น การค้าขายเสื้อผ้า เพราะน่าจะเป็นอาชีพที่ถนัดและมีความชอบส่วนตัวอย่างแท้จริงมากกว่า อาชีพวิศวกร เป็นการยืนยันความคิดของนิทัศน์ที่ว่าบทบาทเพศไม่มีอิทธิพลต่อการเลือกศึกษาและอาชีพอย่างแท้จริง

Roberta M. Berns ได้ศึกษาเรื่ององค์กรหรือชุมชน (Community) ที่มีบทบาทหรือเป็นตัวแทนในการอบรมขัดเกลาสมาชิกในสังคม ต้องเป็นกลุ่มคนที่อยู่ในพื้นที่เดียวกัน มีการโยกย้ายกันด้วยการเมือง เศรษฐกิจ หน้าที่ของชุมชน และมีความรู้สึกเป็นเจ้าของร่วมกัน ชุมชนจึงมีบทบาทในการขัดเกลาเด็กให้มีประสบการณ์ที่กว้างขวางขึ้นได้ รวมทั้งรู้สถานะและบทบาทหน้าที่ของตนเองด้วย

สรุปได้ว่า การขัดเกลาทางสังคม เป็นกระบวนการถ่ายทอดความคิด ความเชื่อ ค่านิยม ทัศนคติ วัฒนธรรม ประเพณี และอื่น ๆ ผ่านการอบรมสั่งสอน และการเลียนแบบ การเรียนรู้กฎระเบียบ กฎเกณฑ์ ค่านิยมทางสังคม และบรรทัดฐานทางสังคมจากสถาบันต่าง ๆ ทั้งจากสถาบันครอบครัว โรงเรียน ศาสนา กลุ่มเพื่อน ชุมชน สื่อมวลชน เป็นต้น เพื่อให้บุคคล

ในฐานะสมาชิกของสังคมสามารถปรับตัวให้เข้ากับการดำรงชีวิต ให้เป็นไปตามบทบาทหน้าที่และความต้องการหรือตามบรรทัดฐานของสังคมนั้นได้ (Berns, 1993, อ้างถึงใน มาตี ลิมสกุล, 2546, น. 18)

พฤติกรรมการณ์เลียนแบบ (Imitation) ก็ส่งผลในการตัดสินใจเลือกศึกษาต่อของทั้งนักเรียนชายและนักเรียนหญิงเหมือนกัน การได้รับข้อมูลมาจากสื่อต่าง ๆ และการได้ข้อมูลข่าวสารการศึกษาต่อ บริการการจัดกิจกรรมเสริมความรู้ จากโรงเรียน เช่นการนำรุ่นพี่มาแนะนำ การพาไปแหล่งความรู้ เป็นต้น ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของ กิดานันท์ ชำนาญเวช (2535, น. 150)

การที่นิทัศน์มีความมุ่งมั่นที่อยากจะเรียนต่อสายวิทย์-คณิต เพราะมีความหวังจะเรียนวิศวะ ซึ่งเมื่อพิจารณาดูแล้วจะพบว่าเป็นอิทธิพลที่ได้รับมาจากสภาพแวดล้อมในชุมชน จากคำสัมภาษณ์ที่บอกว่า “อยากทำงานวิศวะด้านปิโตรเคมี เพราะมีพี่ข้างบ้านทำงานด้านนี้” จะเห็นว่านิทัศน์ได้รับการชี้แนะความคิดดังกล่าวเข้ามาด้วยความเต็มใจ ในความเห็นของผู้ศึกษามองว่านั่นไม่ใช่ตัวตนที่แท้จริงของนิทัศน์ จากจิตใต้สำนึก จากสภาพครอบครัวที่ไม่ได้อยู่กับพ่อแม่ ทำให้นิทัศน์เป็นเด็กขาดความอบอุ่น ขาดการส่งเสริมและสนับสนุนในทิศทางที่เหมาะสม

จากสภาพแวดล้อมที่มีความหลากหลายของสังคมหรือชุมชน การอบรมสั่งสอนปลูกฝังและเปลี่ยนแปลงความเชื่อ ค่านิยม ส่งผลให้นิทัศน์มีแนวคิดในเรื่องบทบาทความเป็นเพศที่ตรงข้ามกับเพศของตนเองโดยแฝงอยู่ในพฤติกรรมที่แสดงออกโดยที่รู้ตัวเองบ้างไม่รู้บ้างตามสถานการณ์ ผู้ศึกษาคิดว่าในความคิดของนิทัศน์ไม่มีการแบ่งแยกบทบาทเพศอยู่ในความคิด

ผู้ศึกษา พบว่านิทัศน์เป็นเด็กที่มีความกระตือรือร้นและให้ความร่วมมือช่วยเหลือผู้อื่นได้ดี ถือเป็นพฤติกรรมส่วนตัวที่ผู้ศึกษาเห็นว่ามีน้ำใจ พร้อมกับมีความอยากรู้อยากลองสิ่งใหม่ ๆ อยู่ตลอดเวลา แต่ก็ต้องอยู่บนพื้นฐานของการเป็นคนดี

จากการศึกษาในครั้งนี้สิ่งที่ผู้ศึกษาพบในตัวของผู้ถูกศึกษาคือแนวคิดในการตัดสินใจเลือกสาขาวิชาที่เรียนกับการเลือกอาชีพของเด็กชายนิทัศน์ ได้ถูกแทรกแซงจากอิทธิพลสิ่งแวดล้อมอื่น ๆ จึงทำให้นิทัศน์อยากเรียนและมีอาชีพเป็นวิศวกร ทั้งที่จริง ๆ แล้วนิทัศน์ไม่ได้ให้ความสนใจกับการเลือกเรียนและเลือกอาชีพตามบทบาทความเป็นเพศเท่าใดนัก ความจริงที่ผู้ศึกษาได้ค้นพบ คือน้องนิทัศน์มีความคิดและอยากทำในสิ่งที่ตนเองชื่นชอบมาก คือการเปิดร้านขายเสื้อผ้า นั่นน่าจะเป็นตัวตนที่แท้จริงและจะส่งผลให้นิทัศน์มีความสุขที่สุดพร้อมกับมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นได้ในอนาคต

ส่วนที่ 2 ผู้ปกครอง

ตารางที่ 4.2

ข้อมูลพื้นฐานของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (ผู้ปกครอง)

นามสมมติ	อายุ	การศึกษา	อาชีพ	ความคาดหวังต่อลูก	
				ด้านการศึกษา	ด้านอาชีพ
1. แม่ด.ญ.ฝน	45	ม.6	ขายก๋วยเตี๋ยว	- เรียนด้านบัญชี สถานศึกษาของรัฐ	รับราชการ/พยาบาล นักบัญชี
2. แม่ ด.ญ. แนน	44	ป.6	รับจ้างขนสินค้า	- ให้เรียนสูง ๆ - เรียนแพทย์	รับราชการ/แพทย์, ครู
3. พ่อ ด.ญ. แนน	45	ม.3	รับจ้างขนสินค้า	ให้เรียนสูง ๆ ใน สาขาวิชาที่ชอบและ ถนัด	รับราชการ/สรรพากร ทำงานนั่งโต๊ะอยู่ ห้องแอร์

1. แม่เด็กหญิงฝน

คุณแม่ตอนนี้อายุ 45 ปีทำอาชีพค้าขาย ขายก๋วยเตี๋ยว มีบุตร 2 คนเป็นผู้หญิงทั้งคู่ กำลังเรียนอยู่ชั้น ม.6 กับ ม.3 แต่ลูกคนเล็กเขาจะเรียนต่อที่นั่น

ในทัศนะของคนเป็นแม่การเป็นเด็กผู้ชายและเด็กผู้หญิงไม่มีอิทธิพลต่อการเรียนต่อ... เราก็ตามใจเขาเนาะ เขาอยากเรียนที่ไหนถึงเป็นลูกผู้หญิงเราก็ตามใจเขา เขาจะเรียนที่ไหน ยังไงเราก็ไม่บังคับก็คงเป็นห่วง เขาอยากไปเรียนเราก็ให้ไป คิดดูเราก็คงต้องหวังลูกผู้หญิงมากกว่าลูกผู้ชายอยู่แล้ว แต่ยังไงเราก็ต้องส่งเสริมให้เขาเรียนหนังสือยิ่งลูกผู้หญิงยิ่งต้องส่งเสริม แม่ก็จะส่งเสริมจนถึงขั้นที่เขาอยากเรียนคือแล้วแต่เขาว่าเขาอยากเรียนถึงขั้นไหน สนับสนุนเขาเต็มที่. . . (แม่เด็กหญิงฝน, สัมภาษณ์, 15-19 กุมภาพันธ์ 2553)

ขณะที่ในฐานะของคนเป็นแม่ ไม่ว่าจะเป็่่นลูกชายหรือลูกสาวควรจะได้รับ การส่งเสริมให้ได้เรียนต่ออย่างเท่าเทียมกัน

“...ถ้ามีลูกสาวกับลูกสาวก็คงส่งให้เขาเรียนเท่ากันแหละ ส่งให้เขาเรียนเท่าที่เขาอยากเรียน แล้วแต่ว่าเขาจะเรียนหรือไม่เรียน ยิ่งลูกสาวอาจจะให้เรียนมากกว่าลูกชายด้วยนะ ถ้าเป็นสมัยนี้ผู้ชายยังไปทำงานอะไร ใช้แรงอะไรได้บ้างแต่ผู้หญิงไม่เรียนจะลำบาก..” (แม่เด็กหญิงฝน, สัมภาษณ์, 15-19 กุมภาพันธ์ 2553)

อนาคตของลูกสาวคุณแม่หวังไว้ว่า.

. . . แม่ก็อยากให้เขาเรียนบัญชี แต่ที่นี้หัวลูกไม่ไป แต่ลูกคนโตเขาบอกเขาจะเรียน เขาก็บอกว่าถ้าเรียนจบแล้วมันหางานง่าย อะไรแบบนี้ แม่ก็ไม่เคยคิดว่าอยากให้เราเรียนอะไร เพราะไม่เข้าใจก็แล้วแต่เขา เพราะเราก็เรียนมาน้อย เราก็ไม่รู้ว่าเขาต้องเรียนอะไรยังไงตอนนี้เรียนยังไงเราก็ไม่รู้ ก็ให้เขาเลือกเอง แล้วแต่ชอบ. . .

(แม่เด็กหญิงฝน, สัมภาษณ์, 15-19 กุมภาพันธ์ 2553)

คุณแม่ส่งเสริมให้เรียนเต็มที่อยู่แล้วจะเรียนอะไรก็ส่งเสริม

. . . ถ้าเขาต้องไปอยู่ต่างบ้านก็ต้องให้ไปหละ เขาไปเรียนนี้ แม่ก็อยากให้เขาเรียนจบ พอทำงานเราถามเขาว่าเขาจะเลี้ยงพ่อแม่ไหม เขาก็บอกว่าเลี้ยง เขาก็บอกให้เขาเรียนสูง ๆ พอเขาเรียนจบ เขาจะได้หางานทำดี ๆ เราก็อยากให้เขาทำบัญชี ทำอะไรก็ได้ที่สบาย ไม่ต้องมาทำงานแบบยกหามแบบอย่างกับเราแบบนี้. . .

. . . ในความคิดของแม่ก็อยากให้เขาเรียนต่อมหาวิทยาลัยที่ไม่ใช่ของเอกชนนะ อยากให้หาอะไรที่เป็นของรัฐบาล เอกชนเราสู้ไม่ไหว ค่าเทอมก็แพง ค่าอะไร ๆ ก็แพง. . .

ถ้าเขาไม่ได้เรียนบัญชี แม่ก็ไม่ว่าหรอก คือแม่ก็หวังเอาไว้ แต่ก็ไม่ได้บังคับไม่ได้อะไร ถ้าหัวเขาไม่ไป ไม่ไหว เราจะทำอะไร เขาก็ต้องแล้วแต่เขาว่าเขาอยากเรียนอะไร แต่ลึก ๆ แม่ก็หวังให้เขาได้ ทำงานดี ๆ อะไรแบบนี้. . . (แม่เด็กหญิงฝน, สัมภาษณ์, 15-19 กุมภาพันธ์ 2553)

ฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัวก็ส่งผลต่อการตัดสินใจของครอบครัวในการเลือกเรียนต่อของเด็ก

. . . ถ้าเขาอยากทำงานแบบหนัก ๆ แบบตำรวจหรือทหารอะไรแบบนี้ ก็ไม่ว่าหรอกถ้าเขาจะเลือกเราก็คิดว่าเขาคงคิดดีแล้ว ก็หวังเขาอย่างเดียว ตอนนี้แม่ก็ส่งเสริมให้เขาอย่างเดียว เรื่องเรียน ถ้าเขามาขอเรียนพิเศษแม่ก็ให้นะ แต่เราพยายามบอกเขาจะตั้งใจเรียนนะ พ่อแม่ไม่ค่อยมีตังค์นะ พยายามเรียนให้จบจะได้ทำงาน เขาก็ไม่ค่อยมีตังค์ อย่าเกินนะ อยากไปเรียนที่ไหนก็ไป แต่อย่าเกินนะ พ่อแม่ก็อายุมากแล้ว อย่าเกิน พ่อแม่ก็จะพยายามหาตังค์ให้เรียน. . . (แม่เด็กหญิงฝน, สัมภาษณ์, 15-19 กุมภาพันธ์ 2553)

คุณพ่อน้องฝนทำอาชีพรับเหมา งานหนัก อยากให้ลูกมีอนาคตที่ดี ทั้งด้านการทำงานและครอบครัว

...คือพ่อเขาทำอาชีพรับเหมาตัดรถบัส ทำคัทซีอะ ตัดตัวถังรถ แบบไปรับเหมาเขามา ก็หนักเหมือนกัน คุณภาพชีวิตที่ดีในอนาคตของลูก แม่คิดว่าเมื่อเรียนจบได้งานทำที่ดี รายได้ดีเลี้ยงครอบครัวได้ และการมีครอบครัวที่มีความสุข. . .

...คุณภาพชีวิตของลูก แม่ก็หวังว่าเขาจะเรียนจบ ทำงานที่ดี ที่มั่นคง มีรายได้ที่เลี้ยงตัวได้ พ่อแม่ก็จะได้อยู่ดีกินดีด้วย ครอบครัวเราก็จะมีความสุข ไม่มีใครมาเบียดเบียน. . .จริง ๆ แม่ก็อยากให้เขาเป็นพยาบาล แต่คนเล็กไม่ชอบ แม่คิดว่าถ้าเป็นพยาบาลในอนาคตจะมีชีวิตที่ดี เพราะว่ามันเป็นงานของราชการใช้เปล่า เพื่อพ่อแม่ไม่สบายก็เบิกได้ เวลาไปโรงพยาบาล แม่ก็ชอบนะพยาบาล แต่เขาไม่ชอบแม่ก็ไม่รู้ว่าเขาแค่จบมาทำงานแม่ก็พอใจแล้ว... (แม่เด็กหญิงฝน, สัมภาษณ์, 15-19 กุมภาพันธ์ 2553)

วิเคราะห์

จากการศึกษาผู้ศึกษาพบว่าครอบครัวของเด็กหญิงฝน สนับสนุนให้บุตรหลานได้เรียนหนังสือต่อโดยไม่จำกัดเรื่องเพศ คือสนับสนุนทั้งลูกสาวและลูกชาย ให้ได้รับการศึกษาอย่างเท่าเทียม แต่ผู้ศึกษาก็ยังเห็นว่าบทบาทหญิงชายล้วนมีอิทธิพลในการเลือกศึกษาวิชาที่เรียนต่อ และการเลือกอาชีพของน้องฝน ของคนในครอบครัวอย่างชัดเจน ดังเช่นที่อยากให้ลูกรับราชการ เช่นเป็นพยาบาล เพราะหวังจะใช้สิทธิในการเข้ารับการรักษาพยาบาลฟรีจากรัฐ ในทัศนะของผู้ปกครองท่านนี้คิดว่าในสังคมปัจจุบันยังต้องสนับสนุนลูกผู้หญิงให้ได้เรียนมาก ๆ เพื่อจะได้มีโอกาสในการทำงานได้เพิ่มขึ้นทัดเทียมผู้ชาย

การเน้นว่าอยากให้ลูกทำงานด้านบัญชี หรือ การเป็นพยาบาล เป็นการแสดงให้เห็นถึงค่านิยมที่ต้องการให้ลูกสาวทำงานตามเพศของตนมากกว่าที่จะให้ทำงานที่สังคมระบุว่าป็นงานของผู้ชาย เช่น วิศวกร ตำรวจ ทหาร ฯ เป็นการสร้างการครอบงำของระบบชายเป็นใหญ่ในบทบาทความเป็นหญิงให้แก่เด็กในทางอ้อมด้วยความเคยชินเหมือนที่ตัวเองได้ถูกปลูกฝังมา และมองว่าความคิดและการกระทำของตนเป็นเรื่องปกติที่คนทุกคนกระทำกัน โดยส่งผ่านมาในรูปของความรัก ความห่วงใยของพ่อแม่ เมื่อลูกสัมผัสได้ก็จะซึมซับเอาไว้ตลอดเวลา จะตัดสินใจเลือกศึกษาต่อในสาขาวิชาที่ส่งผลต่อการเลือกอาชีพก็ต้องคำนึงถึงความต้องการของพ่อแม่อยู่ลึก ๆ ไม่กล้าตัดสินใจโดยใช้ความชอบ ความถนัด และความสามารถของตนเองเป็นหลักในการตัดสินใจ จนกลายเป็นว่าลูกไม่กล้าปฏิเสธความรักความหวังดีของพ่อแม่ กลัวจะทำให้พ่อแม่เสียใจ

ในการแบ่งแยกความเป็นหญิงและความเป็นชายผ่านกรอบแนวคิดข้างต้นส่งผลให้เกิดการสร้างฐานคิดความเป็นหญิง (femininity) ที่ถูกกำหนดว่าเป็นคุณลักษณะที่ผู้หญิงพึงจะมี พึงจะเป็น เป็นแนวคิดที่อยู่ในรูปแบบที่สังคมชายเป็นใหญ่สร้างไว้เป็นกรอบเดิม ๆ ไม่ว่าจะด้วยเรื่องของความประพฤติที่เรียบร้อย การเลือกเรียน เลือกอาชีพ และรวมถึงการใช้ชีวิตประจำวัน

สุดท้ายจะอย่างไรก็แล้วแต่ในความคิดของพ่อแม่ ก็พร้อมที่จะส่งเสริมและสนับสนุน ด้านการเรียนของลูกไม่ว่าจะเป็นผู้หญิงหรือผู้ชายอย่างเต็มที่ถึงแม้ว่าลูกจะไม่ได้เรียนเพื่อประกอบอาชีพที่พ่อกับแม่หวังก็ตาม ถือว่าเป็นการใช้หลักความเสมอภาคทางการศึกษาในครอบครัว

2. แม่เด็กหญิงแนน

บ้านของแนนเป็นสถานที่ที่ผู้ศึกษาใช้พูดคุยกับคุณพ่อและคุณแม่ของน้องแนน แม่ของน้องแนน ในวัย 44 ปีเป็นคนคุยสนุก ร่าเริงในทัศนะของคนเป็นแม่แล้ว การเป็นเด็กผู้ชายและเด็กผู้หญิงมีอิทธิพลต่อการเรียนต่ออย่างแน่นอน

“...การเป็นเด็กผู้หญิงเด็กผู้ชายมีอิทธิพลต่อการไปเรียนต่อแน่นอน คือยังไงก็ต้องให้เรียนต่อทั้ง 2 คนนั่นแหละ เพราะการเรียนต่อจะทำให้เขาได้ทำงานที่ดี มีอนาคตที่ดี ไม่เหมือนรุ่นคุณแม่ รุ่นเก่า (หัวเราะ) คุณแม่ไม่ได้เรียน...” (แม่เด็กหญิงแนน, สัมภาษณ์, 8-14 กุมภาพันธ์ 2553)

ขณะเดียวกันในฐานะของคนเป็นแม่ ไม่ว่าจะเป็ลูกชายหรือลูกสาวควรจะได้รับ การส่งเสริมให้ได้เรียนต่ออย่างเท่าเทียมกัน

“...สำหรับแม่นะทั้งลูกสาวหรือลูกชายก็ต้องส่งเสริมให้เขาได้เรียนทั้งคู่แหละ เรียนไปเลย แม่ก็อยากให้เขาเรียนสูง ๆ เละนะ เท่าที่เขาเรียนได้ เท่าที่เขาอยากเรียน เรียนไปเรื่อย ๆ ชั้นไหนก็ได้ แม่ก็ยินดีส่งเสริมที่ อยากให้เขาเรียนไปเรื่อย ๆ ทั้งลูกสาวลูกชาย...” (แม่เด็กหญิงแนน, สัมภาษณ์, 8-14 กุมภาพันธ์ 2553)

เมื่อถามถึงอนาคตของลูกสาว คุณแม่แอบหวังไว้ว่าอยากให้ลูกเรียนแพทย์ มีแฟนดีและครอบครัวที่ดี

...อนาคตก็หวังว่าเขาจะได้ดี มีโอกาสได้เรียนจบสูง ๆ มีอนาคตที่ดี มีครอบครัวที่ดี หาแฟนดี ๆ ทำงานดี ๆ แฟนไม่ตีนี้แยเลยนะ...

...อาชีพที่อยากให้เขาเป็นคือหมอ อยากให้เขาเรียนแพทย์ แต่เขาไม่ชอบ เขา กลัวเลือด ที่ชอบเพราะเขาจะได้ไปช่วยคนอื่น เรามีโอกาสได้เรียนได้ เราก็ดูเขา...จะได้ช่วยคนอื่น ๆ บ้าง แล้วที่สำคัญก็คือจะได้มาช่วยคนอื่น ๆ ในบ้านด้วย ถ้าไม่ใช่หมอ ก็อยากให้เขารับราชการ เป็นครู เป็นอะไรก็ได้ที่เขาทำได้ แต่อยากให้เขารับราชการ คือต่อไปในอนาคตเขาจะได้ดี ต่อไปถ้าเขามีลูกมีอะไรในวันข้างหน้า เขาจะได้เบิกได้

ปลดเกษียณก็มีบำเหน็จบำนาญ เขาจะได้ดูแลตัวเขาได้ คือมันยังงี้ก็ยังมันคง. . .
(แม่เด็กหญิงแนน, สัมภาษณ์, 8-14 กุมภาพันธ์ 2553)

สำหรับคำว่ามีคุณภาพชีวิตที่ดี ในความหมายของแม่ น้องแนนคิดว่า การที่เขาได้เป็นคนดี มีครอบครัวที่ดี ก็ถือเป็นคุณภาพชีวิตที่ดีแล้ว

“ . . . คุณภาพชีวิตที่ดี สำหรับแม่ก็หวังว่าเขาจะได้เป็นคนดี มีอนาคตที่ดี มีครอบครัวที่ดี. . . ” (แม่เด็กหญิงแนน, สัมภาษณ์, 8-14 กุมภาพันธ์ 2553)

3. พ่อเด็กหญิงแนน

พ่อแนน ได้เล่าให้ผู้ศึกษาฟังว่าตอนนี้ตัวเองอายุ 45 ปี ทำอาชีพรับจ้างอยู่ที่โรงงานราชบุรีอาหารสัตว์ เรียนจบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3

สำหรับลูกสาวคนนี้ พ่อได้วางแผนให้ลูกสาวคนนี้得有โอกาสเรียนสูงที่สุดเท่าที่จะสามารถเรียนได้

. . . พ่อก็วางแผนไว้ว่าอยากให้เขา得有โอกาสเรียนสูงที่สุดนะ แบบว่าเขาจะได้ไม่ลำบากนะ เรียนสูงเขาก็จะได้มีงานทำที่ดี ๆ มีอนาคตที่ดี ๆ ก็เหมือนหลานที่โรงงานนะ พ่อออกจากโรงเรียนมาก็ต้องมาทำงานลำบาก ออกแคม. 3 ต้องมาทำงานเจอฝุ่นเจออะไร ไม่ดี ก็เลยอยากให้เขาเรียน ไม่ต้องมาเจองานแบบนี้ งานมันหนัก. . . (พ่อเด็กหญิงแนน, สัมภาษณ์, 8-14 กุมภาพันธ์ 2553)

ขณะเดียวกันก็พยายามที่จะส่งเสริมให้เขาได้ศึกษาอย่างเต็มที่ ไม่ว่าจะเขาอยากจะทำอาชีพอะไรในอนาคต

“ . . . พ่อก็ส่งเสริมให้เรียนเต็มที่ เขาอยากเรียนอะไรก็ส่งเสริมเต็มที่นะ อยากไปเป็นทหาร ตำรวจหรืออาชีพที่เป็นของผู้ชายก็ไม่มีไร ถ้าเขาอยากไป ก็ส่งเสริมเต็มที่ พ่อก็ไม่คิดหรอกว่าลูกผู้หญิงต้องเป็นอะไร ต้องเรียนอะไร เพราะพ่อแม่ก็ไม่ค่อยจะรู้เรื่องหรอก. . . ” (พ่อเด็กหญิงแนน, สัมภาษณ์, 8-14 กุมภาพันธ์ 2553)

แต่อาชีพที่พ่อแอบหวังไว้กับลูกสาวคนนี้คือการรับราชการ เพราะคิดว่าจะทำให้ลูกสาวมีคุณภาพชีวิตที่ดี

. . . แต่พ่อก็อยากให้เขาทำงานแบบกรมสรรพากร อะไรแบบนี้ ทำงานแบบรับราชการอะไรแบบนี้ ทำงานแบบนี้ในห้องผู้หญิง นั่งในห้องแอร์ สบายอะไรแบบนี้ จะได้ไม่ต้องเหนื่อยมาก ก็วันนั้นไปเห็น ไปที่สรรพากรแบบมีผู้หญิงนั่งเต็มเลย นั่งห้องแอร์ อยากให้เขาทำงานแบบนี้ สำหรับพ่อคิดว่าถ้าเขาได้รับราชการนี้แหละ เขาน่าจะมีอนาคตที่ดี มีคุณภาพชีวิตที่ดี. . . (พ่อเด็กหญิงแนน, สัมภาษณ์, 8-14 กุมภาพันธ์ 2553)

คุณภาพชีวิตที่ดีในอนาคตสำหรับคนเป็นพ่อแล้วจึงหมายถึงการมีงานทำที่ดี มีครอบครัวที่ดีในอนาคต

...อนาคตพ่อก็อยากให้เขาได้มีงานทำที่ดี มีครอบครัวที่ดี ถ้ามีแฟนก็ต้องห่วงหวั่น ต้องดูแลหวั่น ถ้าไปเจอคนชู้เมา กินเหล้าก็ไม่ดี เรื่องแฟนนี่กังวลใจมาก ๆ ๆ เรื่อง ห่วงมาก ๆ ๆ ถ้าไปเจอ แบบเราอุตส่าห์เลี้ยงลูกเราดี แล้วไปเจอคนไม่ดีแบบนี้ เราก็ห่วงสิ ก็บอกว่าถ้ามีต้องบอกแม่ ต้องพามาให้พ่อแม่รู้จัก ไม่ใช่ไปงุบงิบ ๆ ต้องเปิดเผย แม่เขาก็สอนลูกนะว่ามีแฟนได้ ให้คบกันไปแบบเพื่อน ดูกันไป ประเด็นนี้ห่วงมากเพราะกลัวว่าต่อไปจะเสียการเรียน ใ้ใหม่ ประเด็นนี้... (พ่อเด็กหญิงแนน, สัมภาษณ์, 8-14 กุมภาพันธ์ 2553)

ขณะที่การเป็นเด็กผู้หญิง แม่พ่อแม่จะมีความเป็นห่วงแต่เพื่อการศึกษาแล้ว แม้จะต้องจากบ้านเพื่อการศึกษา พ่อและแม่ก็ยินดีที่จะให้ไปเรียนต่อ

“...ถ้าเขาต้องไปเรียนไกลบ้าน ก็เป็นห่วงแต่ก็ให้ไป เพราะเขาไปเรียน พ่อแม่ก็ต้องห่วงลูกทุกคนแหละ แต่เราก็ต้องให้เขาไปเพราะเขาไปเรียน...” (พ่อเด็กหญิงแนน, สัมภาษณ์, 8-14 กุมภาพันธ์ 2553)

วิเคราะห์

สำหรับผู้ศึกษาแล้วครอบครัวของน้องแนนทั้งพ่อและแม่ ถือเป็นครอบครัวที่มีความทันสมัยและให้ความสำคัญกับการศึกษาของลูกสาวเป็นอย่างดี สังเกตได้จากสิ่งที่คุณพ่อและคุณแม่เล่าให้ผู้ศึกษาฟังถึงการเลือกเรียนต่อชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ของลูกสาวว่า คุณแม่ได้หาข้อมูลโรงเรียนชั้นมัธยมปลายจากเพื่อนบ้านที่มีลูกหลานเรียนต่อชั้นมัธยมปลาย โดยพยายามหาข้อมูลจากการพูดคุยว่าโรงเรียนไหนที่มีชื่อเสียงทางใดบ้าง โดยในตอนแรกคุณแม่เล่าให้ผู้ศึกษาฟังว่าตัวเองตั้งใจจะให้ลูกไปสอบเข้าโรงเรียนในจังหวัดนครปฐม แต่ลูกสาวอยากเรียนต่อที่โรงเรียนเดิม เพราะคุณแม่มองว่าถ้าสามารถสอบเข้าโรงเรียนนั้นได้น่าจะเป็นจุดเริ่มต้นที่ดีของการสอบเข้าเรียนต่อในชั้นมหาวิทยาลัยที่ดีต่อไปในอนาคต

หากแต่ในความคิดของพ่อและแม่ของแนน แม้จะมองว่าบทบาทหญิงและชายไม่มีผลต่อการศึกษาต่อ เพราะคิดว่าปัจจุบันทั้งลูกชายและลูกสาวต่างก็น่าจะได้รับการส่งเสริมให้ได้เรียนต่อในชั้นที่สูง ๆ เพื่ออนาคตที่ดี หากแต่เราจะพบว่าการศึกษาต่อในปัจจุบันอาจจะไม่ใช่ปัญหาแต่ปัญหาอาจจะอยู่ที่อาชีพที่พ่อแม่คาดหวังจะให้ลูกสาวเลือกในอนาคตต่างหาก

กรณีของพ่อแม่พี่น้องแนน ผู้ศึกษาพบว่าบทบาทหญิงชายล้วนมีอิทธิพลในการเลือกศึกษาต่อและเลือกอาชีพ ดังเช่นความต้องการของพ่อแม่ที่อยากให้ลูกรับราชการ ทำงานนั่งโต๊ะในห้องแอร์ อย่างงานของกรมสรรพากรที่พ่อเคยพบเห็นมา เป็นการแสดงให้เห็นถึงค่านิยมที่ต้องการให้ลูกสาวทำงานตามเพศของตนมากกว่าที่จะให้ทำงานที่สังคมระบุว่าเป็นงานของผู้ชาย เป็นการสร้างการครอบงำของระบบชายเป็นใหญ่ในบทบาทความเป็นหญิงให้แก่เด็กในทางอ้อมโดยไม่ตั้งใจ ถึงฝ่ายพ่อจะบอกในคำสัมภาษณ์ว่า “ เขาอยากเรียนอะไรก็ส่งเสริมเต็มที่ อยากไปเป็นทหาร ตำรวจหรืออาชีพของผู้ชายก็ไม่ใช่ไร” เป็นการให้โอกาสกับเด็กในการตัดสินใจเลือกเรียนต่อที่แฝงไว้ด้วยค่านิยม ความเชื่อ และทัศนคติที่ได้รับการถ่ายทอดมาจากสังคมในอดีต และในคำสัมภาษณ์เดียวกันก็แสดงให้เห็นถึงความพร้อมที่จะส่งเสริมและสนับสนุนด้านการเรียนของลูกอย่างเต็มที่ถึงแม้ว่าลูกจะไม่ได้เรียนเพื่อประกอบอาชีพที่พ่อกับแม่หวังก็ตาม เพราะไม่ว่าจะเป็นผู้ชายหรือผู้หญิงก็จะส่งให้ลูกเรียนทั้งคู่อย่างเท่าเทียมกันและสามารถเลือกเรียนได้ตามความสามารถของแต่ละคน ถือว่าเป็นการใช้หลักความเสมอภาคทางการศึกษาในครอบครัว ซึ่งให้เห็นว่าในปัจจุบันผู้หญิงมีโอกาสทางการศึกษามากขึ้น แต่อย่างไรก็ตามรูปแบบทางการศึกษาของผู้หญิงก็ยังมีจำกัดอยู่บ้างเช่นวิชาที่เลือกเรียน เพื่อไปประกอบอาชีพในอนาคต

ครอบครัวจัดเป็นสถาบันแรกที่สำคัญในการปลูกฝังความเสมอภาคให้กับสมาชิก แต่ในบางครั้งการที่พ่อแม่อบรมสั่งสอนลูกก็ทำให้เกิดความไม่เสมอภาคขึ้นได้โดยไม่รู้ตัว เช่นการที่พ่อแม่อยากให้ลูกประกอบอาชีพที่ตนเองต้องการมากกว่าการคำนึงถึงความต้องการของเด็ก ส่งผลให้ลูก ๆ ซึมซับความต้องการดังกล่าวไว้จนไม่กล้าตัดสินใจเลือกตามชอบและความสามารถของตนได้ มีผลให้เด็กคิดว่าการได้เรียนและได้ทำงานตามเพศของตนจะเป็นการดีกว่า และจะส่งผลให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีได้ในอนาคต ทั้งในด้านการประกอบอาชีพและด้านครอบครัว

ธีรนาถ กาญจนอักษร (2542, น. 47) กล่าวว่าไว้ว่าความเสมอภาคไม่ได้หมายความว่าชายและหญิงจะต้องเหมือนกัน สังคมครอบครัว ในระบบชายเป็นใหญ่เห็นว่าหญิงและชายมีความไม่เท่าเทียมกัน เห็นว่าชายเหนือกว่าและหญิงด้อยกว่า จึงทำให้ผู้หญิงต้องถูกกำหนดบทบาทให้ให้สนองความต้องการของสังคมที่ชายเป็นผู้นำอยู่รำไป

ส่วนที่ 3 ครู

ตารางที่ 4.3
ข้อมูลพื้นฐานของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (ครู)

นาม สมมติ	อายุ	ระดับ การศึกษา	ตำแหน่ง/ วิชาที่สอน	ความคาดหวังต่อนักเรียน	
				ด้านการศึกษา	ด้านอาชีพ
1. ครู ประชา	56	ป.โท/บริหาร การศึกษา	ผู้อำนวยการ	เลือกศึกษาต่อในสาขา ที่เหมาะสมกับเพศโดย ดูผลการเรียนประกอบ	เลือกอาชีพที่เหมาะสม ตามเพศชีวิตจะได้มี ความสุขทั้งที่บ้าน โรงเรียน และที่ทำงาน
2. ครู ประทุม	49	ป.ตรี/จิตวิทยา	ครูแนะแนว/ สังคมศึกษา	เรียนต่อโดยยึดหลัก ความเหมาะสม ความสามารถ ความ ถนัด	ได้ทำงานที่ตนเองชอบ และถนัด ถือว่ามีชีวิตที่ ดี
3. ครู ประวิช	54	ป.ตรี/พล ศึกษา	ครูฝ่ายปกครอง/ สุขศึกษา	ได้เรียนต่อตาม ความสามารถและ ความเหมาะสม	ประกอบอาชีพตาม ความเหมาะสมและ ถนัด
4. ครู ประสาน	54	ปวส/เอก ภาษาจีน	ครูสอนภาษา	เรียนต่อด้วยจิตสำนึกดี ของตนเองที่คำนึงถึง ความเหมาะสม	ได้ทำงานที่ชอบและ ถนัดด้วย ความสามารถและ เหมาะสม

1. ครูประชา

6 ปีกับการเป็นผู้บริหารโรงเรียนวัดดอนตูม :

โรงเรียนวัดดอนตูม เป็นโรงเรียนขนาดกลางแห่งหนึ่งในอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ภายใต้ความเอาใจใส่ของผู้ผู้อำนวยการโรงเรียนคนปัจจุบัน ทำให้โรงเรียนวัดดอนตูมสามารถพัฒนามาเป็นโรงเรียนที่เป็นที่รู้จักของชาวบ้านโป่งและอำเภอใกล้เคียงยินดีที่จะส่งบุตรหลานมาเข้าเรียนยังโรงเรียนแห่งนี้

...เด็กที่นี้ส่วนมากเป็นเด็กที่อยู่รอบนอก เป็นโซนรอบ ๆ นอกในเขตเทศบาล เด็กที่เป็นสัญชาติอื่นก็มี เรายอมรับให้เรียน ยังไม่มีนามสกุลอยู่ก็ยังมี แล้วเขาก็ได้รับวุฒิการศึกษาเหมือนกัน ที่โรงเรียนนี้คือเด็กผมมันเป็นน้ำ 2 ถนนเส้นนี้จะมี 1

โรงเรียน แต่ถนนเส้นนั้นจะมีโรงเรียนสารสิทธิ์ตั้ง โรงเรียนนาวิรุฒที่ตั้ง บ้านโป่ง
 วิทยาคมระดับประถม รัตนราษฎร์บำรุง บ้านโป่งสามัคคี ดุสิตพิทยาคม เพราะฉะนั้นโซน
 ทางนั้นจะเป็นถนนการศึกษา หรือที่เรียกกันว่าถนนสีขาว เขาก็จะไปเลือกเข้าทางนั้น
 ถ้าเข้าไม่ได้ก็ค่อยมาที่นี่ แต่ก็มีไม่น้อยที่เลือกเลยว่าจะเข้าที่นี่ แต่ช่วงหลังเรามีการ
 พัฒนาขึ้นมา. . . (ครูประชา, สัมภาษณ์, 22 กุมภาพันธ์ 2553)

วิสัยทัศน์ที่มีต่อโรงเรียนวัดดอนตูม

ในฐานะผู้บริหารสูงสุดของโรงเรียน การพัฒนาคุณภาพการศึกษาถือเป็นเรื่องหลักที่
 ให้ความสำคัญ และอีกประเด็นที่ให้ความสำคัญไม่แพ้กันคือเรื่องของคุณธรรมและจริยธรรม

. . . มุมมองของการทำงาน ในฐานะที่เป็นผู้บริหาร ประเด็นหลักก็คือพัฒนาคุณภาพ
 การศึกษาให้เป็นไปตามทิศทางที่ผมตั้งไว้ก็คือ นักเรียนโรงเรียนวัดดอนตูมต้องเป็น
 คนดี เป็นคนเก่ง และเป็นผู้นำของสังคม คำว่าการเป็นคนดี ก็คือ เป็นคนประพฤติดี
 ในเรื่องกริยามารยาท ในเรื่องคุณธรรม จริยธรรม คนเก่งแบ่งออกเป็น 2 ด้าน ด้าน
 หนึ่งคือเก่งทางงานวิชาการ อีกด้านหนึ่งคือเก่งในทางวิชาชีพ แล้วถ้าเขาเป็นคนดีได้
 เป็นคนเก่งได้ สุดท้ายเขาจะกลายเป็นผู้นำของสังคม ซึ่งใน 3 ประเด็นนี้ ผมอยู่ที่นี้มา
 6 ปี ก็มีความรู้สึกว่าคุณค่าที่จะมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ดูจากนักเรียนเราที่
 สามารถที่จะสอบเข้ามหาวิทยาลัยได้มากขึ้นทุกปี แล้วก็จากการประกวด การแข่งขัน
 ก็ได้รางวัลในระดับจังหวัด ระดับประเทศมากขึ้น แม้กระทั่งรางวัลพระราชทาน เป็น
 โรงเรียนเดียวในจังหวัดราชบุรีที่ได้แล้วก็บางปีได้ถึง 2 รางวัล ในขณะที่โรงเรียนอื่น ๆ
 อาจจะมีบ้าง แต่เราไม่เคยแข่งกับใคร เราแข่งกับตัวของเราเองตลอดเวลา นี่คื
 ทิศทางในการทำงานของผม เพราะผมถือว่าการทำงานทำวันนี้ให้ดีที่สุดก่อนที่จะไม่
 มีโอกาสได้ทำ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการที่ผมได้รับรางวัลข้าราชการดีเด่น หรือครูช
 ททองคำ มันเป็นตัวที่ทำให้ผมจะต้องทำให้ดีที่สุด เราผมได้รับการสัมภาษณ์ออก
 สถานีวิทยุ กระจายเสียงแห่งประเทศไทย ซึ่งแรงบันดาลใจของผมก็คือภาพที่ใน
 หลวงทรงงานสะพานกัลป์ มือถือดินสอ แล้วมีเหงื่อไหล นั่นเป็นภาพที่ผมมี
 ความรู้สึกว่ามันคือพระองค์ท่านทรงเหน็ดเหนื่อย แล้วเราซึ่งสะดวกสบาย ทำไมเรา
 จะต้องมีความรู้สึกที่ไม่สู้. . . (ครูประชา, สัมภาษณ์, 22 กุมภาพันธ์ 2553)

นอกเหนือไปจากเรื่องความรู้ความสามารถแล้ว สาเหตุที่ทางโรงเรียนให้ความสำคัญ
 กับเรื่องคุณธรรมและจริยธรรมก็เนื่องมาจากความคิดที่ว่า การที่เขามีคุณธรรมและจริยธรรมจะทำ
 ให้เขามีความรับผิดชอบ ดังนั้นที่ผ่านมามีหลักในการทำงานที่โรงเรียนให้ความสำคัญไม่แพ้เรื่อง
 วิชาการคือเรื่องคุณธรรม จริยธรรม

เนื่องจาก .”..ผมถือว่าถ้าเด็กมีคุณธรรม จริยธรรม เขาก็จะมีความรับผิดชอบ มีจิตสำนึกในหน้าที่ . . .” (ครูประจำ, สัมภาษณ์, 22 กุมภาพันธ์ 2553)

สำหรับจำนวนการศึกษาต่อของนักเรียนโรงเรียนวัดดอนตูม อาจารย์ได้พูดถึงเรื่องนี้ว่าเด็กที่นี้จากสถิติที่ผ่านมามีอัตราการเรียนต่อที่สูงมาก

. . . ส่วนในเรื่องการศึกษาต่อ เด็กที่นี้เรียนต่อมากกว่า 80 % ขึ้นไป แล้วสถิติการเรียนต่อระหว่างเพศชายและเพศหญิง เราพบว่าเพศหญิงมีอัตราการเรียนต่อสูงกว่านักเรียนชาย เพราะที่นี้นักเรียนหญิงมากกว่านักเรียนชาย แล้วก็เรียนต่อสายสามัญมากกว่าสายอาชีพ ผมไม่คิดว่ามันเกี่ยวกับนโยบาย 15 ปีเรียนฟรีนะ ผมคิดว่าไม่จำเป็น แต่ผมคิดว่าส่วนหนึ่งมันเกี่ยวข้องกับค่านิยมในเรื่องการเรียนต่อที่ถูกปลูกฝังมา เราจะพยายามแนะนำตลอดเวลาว่าถ้าหัวไม่ไหวก็ไปวิชาชีพ แต่ตรงนี้เราก้ยังไม่ประสบความสำเร็จเพราะเด็กที่มาเรียน ม.4 กับเราส่วนหนึ่งเราก้กังวลนะว่ายังไงก็คงเรียนไม่จบ เรียนวิชาชีพก็ไม่เอาก็อยากจะทำเรียน เราก้ต้องเอา..ถ้าันลองดูแล้วผลสุดท้ายก็มีปัญหา แต่บางคนก็จะมีความสามารถพิเศษด้านอื่น ๆ นะ อย่างบางคนมีความสามารถพิเศษทางด้านดนตรี ด้านกีฬา ในเรื่องของช่าง เพราะฉะนั้นบางครั้งก็ต่อเอาเรื่องของกิจกรรมมานำหน้า. . . (ครูประจำ, สัมภาษณ์, 22 กุมภาพันธ์ 2553)

ผู้บริหารกับแนวคิดเรื่องความเป็นหญิงความเป็นชาย:

สำหรับเรื่องความเป็นชายความเป็นหญิงแล้ว ไม่ส่งผลกระทบต่อเรื่องการศึกษาต่อ เพราะทางโรงเรียนจะส่งเสริมนักเรียนตามความสามารถมากกว่าตามความเป็นเพศ

. . . ในมุมมองของผม ผมคิดว่าความเป็นชาย ความเป็นหญิงไม่ส่งผลต่อการเรียนต่อ เพราะผมถือว่าผมสอนให้เด็กรู้จักจิตสำนึกในหน้าที่ของตัวเอง ไม่ว่าจะเป็เพศหญิงหรือเพศชาย เขาสามารถที่จะเรียนได้เหมือนกันในยุคปัจจุบัน ผมคิดว่าขึ้นอยู่กับความถนัด เราจะส่งเสริมนักเรียนตามความสามารถมากกว่าตามเพศ คือถ้าเขามีความสามารถอะไร เราก้สนับสนุนเขา. . . (ครูประจำ, สัมภาษณ์, 22 กุมภาพันธ์ 2553)

นอกจากความเป็นหญิงความเป็นชายจะไม่ส่งผลกระทบต่อการเรียนต่อแล้ว เด็กทั้งสองเพศยังควรได้รับโอกาสในการส่งเสริมให้เรียนต่ออย่างเท่าเทียมกัน

. . . ผมอยากจะบอกว่าทั้งเด็กผู้ชายและเด็กผู้หญิง ผมส่งเสริมทั้งหมด ไม่ใช่ว่าเด็กผู้ชายได้ เด็กผู้หญิงต้องอย่างนี้ ๆ ภาพรวมออกมาเลยว่าคุณสนับสนุนตลอดเวลา ใครมีกำลัง ใครมีอะไรจะให้ครูช่วยยังไงในสิ่งที่สามารถดำเนินการได้ ยินดี..สำหรับ

ผมทั้งเด็กผู้ชายและเด็กผู้หญิง เน้นอนว่าควรจะได้รับการศึกษาต่ออย่างเท่าเทียมกันตามศักยภาพ เน้นว่าตามศักยภาพ... (ครูประจำ, สัมภาษณ์, 22 กุมภาพันธ์ 2553)

หากแต่สิ่งที่ส่งผลกระทบต่อหน้าจะมาจากลักษณะของอาชีพในอนาคตมากกว่า... แต่ความเป็นเพศชายเพศหญิงมันก็จะมีผลกระทบต่ออยู่บ้างในบางอาชีพ อย่างเช่น ยาม บางครั้งในบางสถานที่ ถ้าผู้หญิงไปทำก็คงจะไม่สอดคล้อง พยาบาลคือส่วนใหญ่พยาบาลผู้ชายก็จะน้อยมาก มันขึ้นอยู่กับอาชีพ เพราะฉะนั้นลักษณะของความเป็นเพศนี้มันก็ขึ้นอยู่กับอาชีพด้วยว่า อาชีพอะไรที่จะเหมาะสมกับนักเรียน ผมจะใช้วิธีการนี้เป็นตัวแนะนำว่า เขาจะถนัดอาชีพอะไร เหมาะสมกับตัวเองไหม... (ครูประจำ, สัมภาษณ์, 22 กุมภาพันธ์ 2553)

การแนะนำหรือการให้คำปรึกษาจึงเป็นอีกทางเลือกหนึ่งที่ทางโรงเรียนเลือกใช้ เพื่อให้ นักเรียนทั้งชายและหญิง ได้มีแนวทางในการค้นหาสิ่งที่ชอบ สิ่งที่เหมาะสม และสอดคล้องกับความถนัดของตัวเอง

... การแนะนำของเรา เราก็จะมีการเอารุ่นพี่มาแนะนำ ขณะที่ในอีกมุมหนึ่งเราก็ต้องสอนว่า บางครั้งเราอาจจะไม่สามารถก้าวไปสู่ตรงนี้ได้ ขึ้นอยู่กับตัวเราว่าเราจะก้าวไปอย่างไร แบบไหน บางครั้งผมก็จะเข้าไปแนะนำด้วยตัวเอง แล้วนักเรียนก็สามารถเข้ามาพบผมได้ตลอดเวลา ในเวลาที่ผมมาทำงาน ผมเปิดโอกาส แม้กระทั่งเด็กที่โทรศัพท์มาหาผม เป็นผู้บริหารที่ อย่างบางทีเด็กถามผู้อำนวยการอยู่ที่ไหนคะ หนูมีเรื่องอยากจะมาเรียนปรึกษา เราก็ได้ ๆ แม้กระทั่งเรื่องเรียนต่อ ผมก็ให้คำแนะนำ คือผมแนะนำได้หมด แต่ก่อนอื่นผมต้องถามว่าเขาถนัดอะไร ส่วนเรื่องการวางแผนในเรื่องการศึกษา เรื่องอนาคต เราก็ให้อาจารย์ที่ปรึกษากับอาจารย์ประจำวิชาเป็นตัวเปิดประเด็น แล้วก็แนะนำมาเสริมเพิ่มเติมในบางประเด็น บางชั้น บางจุด แล้วผมก็ส่งเสริมการศึกษาของเด็กทั้งผู้หญิงและผู้ชาย 100 % นอกจากในบางเรื่องอย่างผู้หญิงจะไปเป็นยาม ผมจะให้คำแนะนำว่าการเรียนต่อมันจะต้องสอดคล้องกับบุคลิกของตัวเอง อย่างเช่นจะไปเป็นประชาสัมพันธ์ เราจะไปเอาคนที่พูดจาไม่เข้าหูคนไปเป็นประชาสัมพันธ์ มันก็เป็นไปไม่ได้ เพราะฉะนั้นมันก็ต้องดูบุคลิก บุคลิกความชอบ และตรงกับสิ่งที่ตัวเองต้องการ บางทีชอบแต่ว่าไม่เหมาะสม ผมก็ให้เวลาลองกลับไปคิดดูอีกที ให้เวลาไตร่ตรองให้เวลานึก... (ครูประจำ, สัมภาษณ์, 22 กุมภาพันธ์ 2553)

ซึ่งสิ่งที่ส่งผลกระทบต่อการเรียนรู้ต่อในทัศนะของผู้บริหารโรงเรียนแล้ว ในปัจจุบัน น่าจะมาจากปัจจัยทางเศรษฐกิจ หรือปัจจัยภายในครอบครัวของผู้เรียน อย่างเช่น ครอบครัวแตกแยก ฯลฯ มากกว่าเรื่องความเป็นเพศหญิงเพศชาย

... แล้วเรื่องฐานะทางเศรษฐกิจมีผลมาก แล้วผมก็คิดว่ายิ่งเศรษฐกิจในปัจจุบันนี้ยิ่งทำให้ภาวะการศึกษาถดถอย ด้วยความที่ไม่แน่นอน ผมคิดว่าเศรษฐกิจที่ไม่แน่นอน ทำให้ทุกอย่างถดถอย กำลังในการพัฒนามันก็ลดลง โรงเรียนก็ต้องมีภาวะ ดิ้นรน อย่างเราต้องหาทุนให้เด็กอยู่เรื่อย ๆ ส่วนหนึ่ง ผมก็ตั้งกองทุนขึ้นมา เป็นค่าอาหารกลางวันบ้าง ก็จะได้จากเพื่อน ๆ พรรคพวกที่สนิทสนม แล้วลูกศิษย์ผมมีปัญหาครอบครัวค่อนข้างสูง ครอบครัวแตกแยก คือพ่อแม่แยกทางกัน เด็กอยู่กับตาอยู่กับยาย หรือไม่ก็อยู่กับพ่อ หรืออยู่กับแม่ คือปัญหาครอบครัวมันก็ส่งผลกระทบต่อ การเรียนต่อเหมือนกัน เพราะฉะนั้นตรงนี้ เราก็พยายาม คือเราจะมีการประชุมนักเรียน ผมจะแยกโซนพวกที่มีอะไรมาอีกห้องหนึ่ง มาคุย อีกพวกหนึ่งก็ไป แต่ตอนเช้าก็จะว่า ในภาพรวม แต่เวลาอบรมคุณธรรม ผมก็จะมีการคัดกรองออกเป็น 3 กลุ่ม กลุ่มที่ 1 สบายใจ กลุ่มที่ 2 พุดนิตหน่อยก็โอเค แต่กลุ่มที่ 3 ต้องเติมเต็มมาก ๆ ๆ น้อย แต่ผมก็คิดละกันระหว่างเด็กผู้ชายและเด็กผู้หญิง แล้วผมก็พยายามที่จะเป็นกันเองกับเด็ก อย่างเด็กผู้ชายผมก็จะเดินกอดคอ ถาม ว่าเด็กกลัวผมไหม กลัว..กลัวมากด้วย แต่ก็เข้าหา เพราะว่าเรารู้จักเวลาว่าควรที่จะให้ความเอื้ออาทรเขาขนาดไหนอย่างไร บางครั้งเขาก็สามารถเข้ามาพูดคุยกับผมที่ห้องทำงานได้... (ครูประชา, สัมภาษณ์, 22 กุมภาพันธ์ 2553)

แนวคิดต่อเรื่องการส่งเสริมความเสมอภาคทางเพศ:

สำหรับเรื่องความเสมอภาคทางเพศนั้น ทางโรงเรียนได้เปิดโอกาสให้องค์กรต่าง ๆ ที่ทำงานทางด้านนี้ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการให้ความรู้กับเด็กนักเรียนของโรงเรียน เพราะเล็งเห็นว่าประเด็นนี้จะเป็นประโยชน์ต่อตัวของเด็กในอนาคต

... เรื่องความเสมอภาคทางเพศ ตอนนี้มีโครงการของแพช วิยรูนวิยโสอะไรนี้มีแกนนำเข้ามาทำงานอยู่ที่นี่ โครงการเพื่อนเตือนเพื่อน to be number one อะไรเหล่านี้ ต้องบอกว่าเด็กที่นี้เก่งกิจกรรม แล้วผมก็สนับสนุนทุกกิจกรรม อะไรที่เป็นประโยชน์กับเด็กนักเรียน อะไรที่เพราะผมเน้นใจที่ว่าความเป็นผู้นำของสังคม... (ครูประชา, สัมภาษณ์, 22 กุมภาพันธ์ 2553)

แนวคิดเรื่องคุณภาพชีวิต:

ส่วนเรื่องคุณภาพชีวิตที่ดีของเด็กในอนาคต ตามความเห็นของผู้บริหารซึ่งเป็น ผู้ที่มีบทบาทที่สำคัญของโรงเรียน ได้ให้มุมมองต่อเรื่องนี้ไว้ว่า คุณภาพชีวิตที่ดีน่าจะหมายถึง ความสุขของเด็กทั้งเวลาอยู่ที่โรงเรียนและเวลาอยู่ที่บ้าน

. . . คุณภาพชีวิตที่ดี ผมคิดว่าน่าจะหมายถึงความสุขของเขา ความสุขที่มาอยู่ที่ โรงเรียน กับความสุขที่อยู่ที่บ้าน คือถ้าเขามีประกายแห่งความสุข แล้วก็เป็นคน ดี ผมคิดว่านั้นคือคุณภาพชีวิตของเด็กนักเรียนของผมที่ผมต้องการ ความสุขที่อยู่ ที่โรงเรียนกับความสุขที่อยู่ที่บ้านภายใต้การเป็นคนดีของตัวเอง คือมีคุณธรรมขั้น พื้นฐานอย่างที่ได้พูดไป นักเรียนก็จะรู้ แล้วอย่างห้องเรียนทุกห้องนะ จะมีคุณธรรม ขั้นพื้นฐาน 10 ประการติดอยู่ที่หลังห้องหมดเลย แล้วล่าสุดเราก็มีประกวดคุณธรรม ขั้นพื้นฐาน โดยที่นักเรียนเป็นคนตัดสินเอง แล้วบางห้องนะจัดสวยมากเลย เมื่อเร็ว ๆ นี้ผู้สื่อข่าวมาตัดสิน นี่คือตัวบ่งชี้ตัวหนึ่งว่าเขามีความสุขระหว่างเรียน แล้วเขาก็ทำ กันเอง คือกิจกรรมถือเป็นส่วนหนึ่งที่ช่วยพัฒนา EQ ของเขา ให้เขามีความสุข ส่วน หนึ่งคือส่งเสริมการทำงานเป็นทีม 2. คือการแสดงบทบาทภาวะการณ์เป็นผู้นำ เป็นทั้ง ผู้นำและเป็นทั้งผู้ตาม. . . (ครูประชา, สัมภาษณ์, 22 กุมภาพันธ์ 2553)

วิเคราะห์

สำหรับผู้ศึกษาแล้ว ผู้บริหารโรงเรียนถือได้ว่าเป็นหัวใจสำคัญในด้านต่าง ๆ และมีอิทธิพลต่อการเรียนรู้ของเด็กเป็นอย่างสูง อย่างที่กล่าวมาแล้วว่าโรงเรียนถือว่าเป็นหน่วย การถ่วงดุลอย่างสูง ที่ทำงานต่อจากครอบครัว โรงเรียนจึงมีบทบาทและหน้าที่ที่สำคัญคือ การถ่ายทอดค่านิยมแบบเป็นทางการให้กับบุคคล ซึ่งในที่นี้คือนักเรียน ผู้อำนวยการโรงเรียนถือว่าเป็นบุคคลที่สำคัญเป็นอย่างสูง โดยเฉพาะในด้านการวางแผนเพื่อกำหนดบทบาทในอนาคตของ เด็กนักเรียนทั้งชายและหญิง

วิสัยทัศน์ของผู้บริหารจึงเป็นเรื่องสำคัญ ซึ่งท่านผู้อำนวยการโรงเรียนวัดดอนตูมได้ กรุณาสละเวลาอนุญาตให้ผู้ศึกษามีโอกาสได้ทำการเก็บข้อมูล ซึ่งท่านได้ให้วิสัยทัศน์ของโรงเรียน ไว้ค่อนข้างน่าสนใจว่า ในฐานะผู้บริหารสิ่งสำคัญที่ท่านให้ความสำคัญมากที่สุดคือการพัฒนา คุณภาพการศึกษา รวมทั้งต้องการให้นักเรียนของโรงเรียนวัดดอนตูมทั้งชายและหญิงเป็นคนดี คน เก่งและเป็นผู้นำของสังคม

สำหรับในเรื่องความเสมอภาคทางการศึกษาแล้ว ท่านได้ให้ความเห็นว่าท่านส่งเสริม เด็กให้ได้รับความเสมอภาคทางการศึกษาอย่างเท่าเทียมทั้งเด็กผู้ชายและเด็กผู้หญิง โดยเฉพาะ การได้มีโอกาสในการศึกษาต่อ เพียงแต่ความเสมอภาคนั้นจะต้องขึ้นอยู่กับศักยภาพของเด็กด้วย

หากซึ่งในความเห็นของผู้ศึกษาแล้วมองว่าปัจจุบันแม้เราจะมองว่าความเสมอภาคทางการศึกษา ระหว่างเด็กชายและเด็กหญิงมีความเท่าเทียมกันมากยิ่งขึ้น หากแต่คำว่าศักยภาพ ก็ยังคงทำให้เด็กผู้หญิงมีโอกาสในชีวิตในบางเรื่องที่น้อยกว่าเด็กผู้ชายอยู่ดี กล่าวคือการมองว่า ในบางอาชีพศักยภาพของเด็กผู้ชายน่าจะดีกว่าเด็กผู้หญิง เช่น การเป็นทหาร ตำรวจ เป็นต้น แม้ในปัจจุบันจะมีความพยายามที่จะเพิ่มสัดส่วนของผู้หญิงเข้าไปในอาชีพต่าง ๆ เหล่านี้มากยิ่งขึ้น หากแต่หน้าที่ที่ผู้หญิงได้รับก็มักจะเป็นงานที่เกี่ยวข้องกับงานเอกสารมากกว่างานภาคสนามอยู่ดี

พิจารณาจากคำสัมภาษณ์ของผู้อำนวยการที่บอกว่าแม้บทบาทหญิงชายหรือเพศสภาพ (Gender Roles) จะได้รับการส่งเสริมอย่างเท่าเทียมแล้ว แต่ขณะเดียวในความเห็นของท่านก็คิดว่ามันอาจจะส่งผลกระทบต่ออยู่บ้างในบางอาชีพ เช่น พยาบาล ซึ่งน่าจะเป็นงานของผู้หญิงมากกว่าของผู้ชาย สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้สะท้อนให้เราเห็นถึงความสัมพันธ์และความถูกต้องที่สังคมเชื่อว่าเหมาะสมกับปัจเจกบุคคลตามเพศของผู้หญิงและผู้ชาย

จะเห็นได้ว่าความเท่าเทียมหรือโอกาสในทางการศึกษาในปัจจุบันดูเหมือนเป็นเรื่องที่ได้รับการแก้ไขและก้าวหน้าเป็นอย่างมาก แต่หากพิจารณาให้ดี ๆ เราจะพบว่ายังมีปัญหาอีกหลายอย่างที่เด็กผู้หญิงต้องประสบ โดยเฉพาะการแบ่งงานตามอาชีพ ซึ่งนำมาซึ่งคำแนะนำให้เด็กเรียนตามอาชีพซึ่งทุกคนมองว่าอาชีพแบบนี้เหมาะแล้วกับเด็กผู้หญิง ส่งผลให้เด็กผู้หญิงหลายคนอาจจะไม่มีโอกาสได้แสดงความสามารถในการเรียนเพื่อประกอบอาชีพในอนาคตที่ตัวเองอยากทำได้เต็มที่

การเน้นย้ำของท่านผู้อำนวยการในการที่จะให้เด็กนักเรียนของท่านทั้งชายและหญิงเป็นคนดี เป็นคนเก่ง และเป็นผู้นำของสังคม ซึ่งคำว่า การเป็นคนดีของท่านหมายถึงคนที่ประพฤติดีทั้งทางด้านกิริยามารยาท ความมีคุณธรรม จริยธรรม ส่วนคนเก่ง หมายถึงเก่งทั้งทางวิชาการและวิชาชีพ เป็นประเด็นที่ผู้ศึกษารู้สึกเห็นด้วยเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะเรื่อง การเป็นคนมีคุณธรรมและจริยธรรม เพราะผู้ศึกษามองว่าการมีคุณธรรมและจริยธรรมถือว่าเป็นพื้นฐานที่สำคัญของคนทั้งสองเพศ เพราะตราบใดที่คนมีคุณธรรมและจริยธรรมเมื่อนั้นคนก็จะรู้สึกเคารพซึ่งกันและกันไม่ว่าจะเป็นคนเพศใด

ดังนั้น ในแนวคิดของผู้บริหารโรงเรียน จึงเห็นว่าคุณลักษณะของผู้หญิงที่พึงมีพึงเป็นคือ ผู้หญิงที่เพียบพร้อมและสมบูรณ์แบบจะต้องเป็นผู้หญิงที่ต้องแบกรับภาระหน้าที่ทั้งภายในบ้านและนอกบ้านได้ดีเท่า ๆ กัน ถ้าอ่อนในจุดใดจุดหนึ่งไป ก็จะถือเป็นความบกพร่อง

จากการศึกษาพบว่าปัจจัยที่มีผลกระทบต่อการศึกษาต่อจริง ๆ คือ ปัญหาทางด้านเศรษฐกิจของครอบครัวของเด็ก และปัจจัยภายในครอบครัวของเด็กอันเนื่องมาจากมีครอบครัวที่แตกแยก ถือเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลกระทบต่อการศึกษาต่อของเด็กมากที่สุด

ดังนั้น การมีคุณภาพชีวิตที่ดี ในความหมายของผู้อำนวยการโรงเรียนจึงหมายถึงการเป็นเด็กที่มีความสุขในทุกสถานที่ที่อยู่ภายใต้การเป็นคนดี

2. ครูประทุม

ครูประทุม ปัจจุบันอายุ 49 ปี เล่าถึงตัวเองให้ผู้ศึกษาฟังว่าสอนหนังสือมาแล้ว 20 ปี อาจารย์ไม่ใช่คนท้องถิ่นที่นี่ แต่อาจารย์มีพื้นเพมาจากจังหวัดชัยภูมิ แต่อาจารย์ก็สอบบรรจุมาสอนหนังสือที่โรงเรียนนี้เป็นที่แรกตั้งแต่ต้นจนปัจจุบัน ขณะที่โรงเรียนวัดดอนตูมมีอาจารย์เป็นอาจารย์แนะแนวเพียงคนเดียว อาจารย์ก็เลยต้องแนะนำทั้งชั้น ม.3 และม.6

ครูประทุมได้เล่าให้ผู้ศึกษาฟังถึงกิจกรรมที่อาจารย์นำมาถ่ายทอดและเป็นแนวทางให้กับเด็กนักเรียนทั้งชั้นมัธยมต้นและมัธยมปลายว่า

...จริง ๆ กิจกรรมที่เราทำสำหรับการแนะแนว ก็มีหลายอย่าง เช่น การนำเอารุ่นพี่ที่จบการศึกษาแล้วมาพูด มีการพาไปแหล่งเรียนรู้ พาไปมหาวิทยาลัยต่าง ๆ ตอนนั้นก็กำลังเอาสื่อต่าง ๆ มาให้เขาดู การทำแบบนี้จะทำให้เขารู้จักคณะ แล้วก็ทำให้เขารู้ว่าเขาเหมาะกับสาขานั้น ๆ ไหม บางครั้งเราก็เชิญวิทยากรจากที่ต่าง ๆ อย่างอาจารย์จากโรงเรียนสามเสนวิทยาลัยมา เห็นเขาอยู่ที่บัณฑิตแนะแนว แล้วเขาก็เชี่ยวชาญทางด้านนี้ ทางด้านการเลือกคณะ ก็เชิญเขามาเป็นวิทยากรให้กับเด็ก ๆ . . . (ครูประทุม, สัมภาษณ์, 23 กุมภาพันธ์ 2553)

ทักษะต่อเรื่องการเรียนต่อและความเป็นเพศหญิงเพศชาย

สำหรับในเรื่องของความเป็นหญิงความเป็นชายนั้น ในฐานะครูแนะแนวได้ให้เหตุผลเกี่ยวกับเรื่องนี้ไว้ว่า

...ความเป็นเพศชายเพศหญิง มันก็มีผลบ้างเหมือนกันนะ สำหรับการเลือกศึกษาต่อ แต่ว่าไม่ใช่เยอะมากมาย บางสาขามันก็ไม่เหมาะกับผู้หญิง เราก็จะบอกเขาไปว่ามันเป็นงานของผู้ชายนะ มันหนักหนุทำได้ไหม ก็ต้องดูความถนัด ดูอะไร ตรงนี้ด้วย แล้วมันก็เป็นส่วนหนึ่งของการเลือกที่เราต้องเอามาเลือก ไม่ใช่ที่เราอยากเรียนแล้วเราก็จะไป อย่างวิศวะโยธาเนี่ยมันก็อาจจะไม่เหมาะ. . . (ครูประทุม, สัมภาษณ์, 23 กุมภาพันธ์ 2553)

สิ่งที่สำคัญของการเรียนต่อสำหรับครูประทุมคือการเน้นให้เด็กเห็นว่าตัวเขาเหมาะกับอะไรมากกว่าการเลือกตามเพื่อนหรือตามกระแสในขณะนั้น

. . . ในเรื่องการเรียนต่อ ส่วนใหญ่เราก็จะเน้นว่าให้เขาเลือกอะไรที่มันเหมาะกับตัวเขาเอง ต้องดูหลาย ๆ อย่าง ไม่ใช่เราจะไปเลือกตามเพื่อน ตามความนิยม ตามกระแสที่เขานิยมให้ดูความสามารถของตัวเองเป็นหลัก นอกจากความสามารถแล้วก็ยังคงดูสิ่งแวดล้อม ดูการคมนาคมที่มันจะเหมาะกับตัวเอง. . . (ครูประทุม, สัมภาษณ์, 23 กุมภาพันธ์ 2553)

สำหรับที่โรงเรียนวัดดอนตูมนี่ ครูประทุมได้เล่าให้ผู้ศึกษาฟังว่า การตัดสินใจเรียนต่อของเด็กที่โรงเรียนนี้ มักจะตัดสินใจตามความสามารถของตัวเองมากกว่า

. . . จริง ๆ แล้วเด็ก ม.3 ของโรงเรียนเราต้องบอกว่าเป็นเด็กที่เรียนไม่ค่อยเก่งมากนักเพราะเด็กที่เรียนเก่ง ๆ เขาต่อมัธยม 4 ที่โรงเรียนเดิมของเขาอยู่แล้ว หรือเด็กเก่ง ๆ เขาก็จะไปเรียนต่อที่โรงเรียนเบญจมะ..โรงเรียนรัตนราชูฎร์บำรุง โรงเรียนอะไรที่มีชื่อเสียง ถ้างกลาง ๆ หน่อยเขาก็จะมาเรียนที่นี่ ที่รักโรงเรียนหรืออะไร แต่จริง ๆ โรงเรียนเราก็ไปสอบเข้าเรียนต่อที่อื่นน้อยนะ ถ้าพูดถึงว่าจะไปเรียนต่อสายสามัญไปเรียนต่อที่อื่นน้อย แต่ส่วนใหญ่เกือบครึ่ง ๆ เลยเด็กเขาจะไปเรียนสายอาชีพ เพราะว่าเขาเรียนไม่ไหว แล้วเราก็เห็นแล้วว่าเขาเรียนไม่ไหวกับสายสามัญ ด้วยลักษณะนิสัยที่เด็กมีสมาธิน้อย คือเด็กตอนนี้สมาธิน้อย ๆ ขาดความเอาใจใส่ ขาดความอดทน ขาดอะไรต่ออะไรเยอะแยะ เราก็จะเห็น อย่างเด็กมัธยมต้นพอเขาไปอยู่มัธยมปลาย เขาก็จะลำบาก แล้วอาจารย์เขาก็จะบ่นว่ามันไม่เหมาะที่จะเรียนชั้นมัธยมปลาย อะไรอย่างนี้ มันไม่มีลักษณะของการใฝ่เรียน ใฝ่รู้เลย เอาใจใส่การเรียนน้อยลง ี่ ๆ เขาก็จะบ่น แล้วเราเองก็เห็นว่าเด็กแบบนี้ก็จะเรียนสายสามัญได้ยาก ถ้าให้เขาไปเรียนแบบเรียนด้วย ปฏิบัติด้วยเขาอาจจะทำได้ดี อย่างอาชีพเพราะฉะนั้นมัธยมต้นของเราจะไปเรียนต่ออาชีพครึ่ง ๆ ส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากรุ่นพี่ที่บอกว่าเฮ้ย..อย่าไปเรียนต่อสายสามัญเลย มันเรียนยาก บางทีก็มาจากเครือข่ายคนข้างบ้านที่เขาอยู่ใกล้ ๆ กัน เพราะเราจะสังเกตเวลาที่เราคุยกับเด็กชั้นมัธยม 3 เขาจะตั้งความหวังไว้เลยว่าเขาจะไปเรียนอาชีพ เรียนสายอาชีพ หนูเรียนสายสามัญไม่ไหว เขาจะรู้ คือมัธยมต้น พอเขาเรียนมาเขาจะรู้แล้วว่าเขาเรียนไม่ไหว แล้วที่นี้สายอาชีพที่บ้านโป่งมี 2 โรงเรียนนะ วิทยาลัยแบบสายอาชีพของรัฐบาลนะ เทคนิค 2 วิทยาลัยการอาชีพ ก็อยู่ในอำเภอบ้านโป่ง เพราะฉะนั้นเครือข่ายรอบ ๆ เขาก็จะแนะนำ. . . (ครูประทุม, สัมภาษณ์, 23 กุมภาพันธ์ 2553)

ขณะที่การส่งเสริมเรื่องการเรียนต่อนั้น ในฐานะครูแนะแนวก็พยายามที่จะส่งเสริมเด็กทั้ง 2 เพศอย่างเท่าเทียมกัน นอกจากงานในบางสาขาที่ตัวเองมองแล้วว่าไม่เหมาะกับเด็กผู้ชายหรือเด็กผู้หญิงจริง ๆ

. . . การส่งเสริมการเรียนต่อของทั้งเด็กผู้ชายและเด็กผู้หญิง เราก็ส่งเสริมอย่างเท่าเทียมกันนะ คือเราก็ให้ข้อมูลเหมือนกัน เพียงแต่ว่าบางสาขาที่ดูแล้วจะไม่เหมาะกับผู้หญิงเราก็จะบอกเขานิดหนึ่ง เพราะบางทีเด็กเขาก็ไม่รู้ เราก็ต้องบอกเขานิดหนึ่ง ก็เหมือนการให้ข้อมูล การสอนอะไรก็เหมือนกัน. . . (ครูประทุม, สัมภาษณ์, 23 กุมภาพันธ์ 2553)

ส่วนการที่เด็กไม่เรียนต่อ อาจารย์มองว่ามันก็มีผลมาจากตัวของเด็กเองเช่นกัน ทั้งในแง่ของความไม่พร้อมในทางสติปัญญา หรือความต้องการที่จะไปทำงานเมื่อเรียนจบชั้นมัธยมต้นแล้ว

. . . เด็กที่ 80 % นะที่เรียนต่อ อีก 20 % เขาก็เรียนไม่ไหวจริง ๆ นะ เราก็เข้าใจ เพราะมีอยู่ช่วงหนึ่งตอนนั้น เขตการศึกษาให้ตาม เราตามไปดู เราชู้เลยว่าเขาเรียนไม่ไหวจริง ๆ คือมันจะอึดอยู่แล้วไง แล้วคือเด็กมันไม่ไหวแล้วจริง ๆ คือพอเขาจบชั้นม.3 ก็ดูเต็มทีสำหรับเขา เขาก็เลือกไปทำงาน ทำงานโรงงาน. . . (ครูประทุม, สัมภาษณ์, 23 กุมภาพันธ์ 2553)

ครูประจำฝ่ายแนะแนวกับแนวคิดเรื่องคุณภาพชีวิตที่ดีของนักเรียน:

ในฐานะครูแล้ว การมีคุณภาพชีวิตที่ดีในอนาคตจึงหมายถึงการที่เด็กได้เรียนได้ทำในสิ่งที่ตัวเองชอบ รัก และถนัด โดยไม่ต้องคำนึงว่าต้องประกอบอาชีพอะไร

. . . คุณภาพชีวิตที่ดี สำหรับพีคิดว่าดีทุกอาชีพนะ เด็ก ๆ เขาจะชอบมาถามพีว่า อาจารย์ถ้าจะเรียนอันนี้กับอันนี้ ระหว่าง 2 อันนี้อันไหนดีกว่ากัน หรือสาขานี้จะต่างกันไหม อะไรแบบนี้ ก็บอกว่าครูตอบไม่ได้หรอกลูก อย่างถามว่าครูไปเรียนวิทยาศาสตร์กับเรียนจิตวิทยา อันไหนดีกว่ากัน ครูก็ตอบจิตวิทยาเพราะครูเรียนวิทย์ไม่ไหว ครูไม่ชอบวิทยาศาสตร์ ก็จะตอบไม่ได้ เพราะฉะนั้นก็คือหนูชอบอะไร ตรงนี้เขาต้องจะรู้ สังเกตจากไหน เราก็จะบอกเขาอยู่แล้ว แล้วแบบทดสอบเราก็จะให้เขาทำอยู่แล้วเพราะฉะนั้นเขาจะรู้อยู่แล้วว่าเขาจะถนัดอะไร แล้วตรงนี้สาขาที่หนูถนัดหนูก็เลือกตรงนั้น โดยไม่ต้องคำนึงถึงสถาบันที่มีชื่อเสียง เพราะว่าเราจะเห็นได้จากรุ่นพี่หลาย ๆ คนที่ไปเรียนราชภัฏเขาก็ประสบความสำเร็จแต่เขาจะต้องได้ผลการเรียนดี ๆ เช่น ได้ 3 ขึ้นนะ ไม่ใช่ว่าเรียนห่วย ๆ คุณภาพชีวิตที่ดีของพีจึงหมายถึงการจบการศึกษามาแล้วได้มาทำงานในสาขาที่ตัวเองเรียนมา หรือถ้าไม่ได้ทำงาน

ตามที่ตัวเองเรียนมาก็ไปประกอบอาชีพที่สุจริต ประกอบอาชีพที่ตัวเอง คือมีความสุข กับสิ่งที่ตัวเองทำ แม้ว่าจะไม่ประเสริฐสุด ๆ ๆ หรือระดับประเทศอะไรแบบนี้ แต่ถ้า เขาดำรงอยู่ได้ในสังคมนี้ เราก็รู้สึกว่าเขาพอใจแล้ว เพราะศักยภาพของแต่ละคนมันก็ไม่เท่ากัน แต่บางคนที่เราไปเจอเขาก็ดี เขาก็มีหน้าที่การงานที่ดี เขาก็ดีใจ แต่บางคน เขาก็อยู่แบบพิน ๆ เขาก็มีความสุขดี เขาก็เออ..ก็ตามสภาพ คืออยากให้เขาได้ ทำงานในสิ่งที่เขาได้เรียนมา ไม่ใช่ว่าเรียนมาอย่างหนึ่งแล้วไปทำอีกอย่างหนึ่งแบบ นั้น พี่ถึงเน้นใจว่าให้เขาเลือกในสิ่งที่เขาชอบ ที่เขาก็นัดอะไรแบบนี้. . . (ครูประทุม, สัมภาษณ์, 23 กุมภาพันธ์ 2553)

วิเคราะห์

ครูถือได้ว่าเป็นบุคคลที่มีความสำคัญเป็นอย่างสูงต่อเด็ก เนื่องจากครูถือได้ว่าเป็น ตัวแทนของโรงเรียนในการถ่ายทอดทางสังคมแก่นักเรียน บทบาทของครูจะแตกต่างจากของ พ่อและแม่ตรงที่ ครูจะถ่ายทอดความรู้และทักษะทางด้านต่าง ๆ ให้นักเรียนอย่างมีระบบ เป็นการถ่ายทอดอย่างมีวัตถุประสงค์ และมีการประเมินผลอย่างชัดเจน นอกจากนี้ครูยังถือได้ว่าเป็น ต้นแบบของเด็กแม้ว่าจะไม่มีความสำคัญเท่ากับพ่อและแม่ แต่ก็ไม่อาจที่จะปฏิเสธได้ว่าครู มีอิทธิพลต่อเด็กทั้งชายและหญิง โดยเฉพาะในการเลือกเรียนต่อไปจนถึงการเลือกอาชีพ

ฝ่ายแนะแนวของโรงเรียน จึงถือว่ามีสำคัญเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะโรงเรียน วัดดอนตูม เมื่อผู้ศึกษาเริ่มสัมภาษณ์ผู้ศึกษาอาจจะไม่ได้เห็นถึงความสำคัญของอาจารย์ฝ่าย แนะแนวมานัก แต่จากการได้คุยกับน้องหลายคน ผู้ศึกษาพบว่าอาจารย์แนะแนวมีบทบาทเป็น อย่างสูงต่อการตัดสินใจเลือกเรียนต่อในชั้นที่สูงขึ้นไปของเด็กทั้งชายและหญิง

หลายกิจกรรมที่ทางฝ่ายแนะแนวของโรงเรียนจัดทำขึ้นเพื่อเป็นข้อมูลให้กับน้อง ๆ ผู้ศึกษา รู้สึกว่ามีความสำคัญและเป็นแนวคิดที่ดี เช่น การเชิญรุ่นพี่ที่จบการศึกษาจากโรงเรียนและ แยกกันไปเรียนหรือไปทำงานในอาชีพต่าง ๆ มาเล่าถึงประสบการณ์ให้น้อง ๆ การเชิญวิทยากรที่มี ความเชี่ยวชาญในการให้คำแนะนำมาให้ความรู้กับเด็ก ๆ ที่จะต้องจบการศึกษาและไปเรียนต่อ ล้วนเป็นสิ่งที่ผู้ศึกษาเห็นด้วยเป็นอย่างยิ่ง

ขณะเดียวกันผู้ศึกษามองว่าการให้คำแนะนำในเรื่องการประกอบอาชีพ ในอนาคตอาจจะไม่ใช่เรื่องที่ตายตัวว่าเด็กผู้หญิงควรจะเรียนต่อเพื่อประกอบอาชีพนี้ต่อไป ในอนาคต หรือเด็กผู้หญิงควรจะเรียนต่อสาขานี้เพื่อจะประกอบอาชีพนี้ในอนาคต อย่างเช่น ในบางกรณีซึ่งนอกเหนือไปจากผลการศึกษาแล้ว คุณครูมักจะมองและให้เหตุผลว่าอาชีพนี้เหมาะ กับผู้ชายและไม่เหมาะกับผู้หญิง อย่างเช่นการเรียนวิศวกรรม ที่ในบางสาขาคุณครูอาจจะมองว่าเป็น เรื่องที่หนักหนาสาหัสเกินไปสำหรับเด็กผู้หญิง

ความเชื่อและค่านิยมในแบบที่เชื่อว่าในสังคม ผู้หญิงมีบทบาทอย่างหนึ่งและผู้ชายมีบทบาทอีกอย่างหนึ่งซึ่งแตกต่างกัน ส่วนหนึ่งอาจจะส่งผลให้เกิดการแบ่งงานกันทำตามเพศ (Sexual Division Labour) ซึ่งหมายถึงอาชีพที่สอดคล้องกับบทบาทหลักของชายและหญิงเช่น อาชีพครู พยาบาลของฝ่ายหญิง และอาชีพทหารและนักปกครองเป็นของผู้ชาย เป็นต้น ส่งผลให้ผู้หญิงที่มีค่านิยมในบทบาทของผู้หญิงสูงนั้น ก็มักจะนิยมเลือกอาชีพที่สอดคล้องกับบทบาทหลักของความเป็นผู้หญิงด้วย นอกจากนี้ยังอาจจะไม่มีความต้องการที่จะประกอบอาชีพที่ถูกมองว่าเป็นของเพศชายแม้ว่าตัวเองอาจจะมีความสามารถ ในขณะที่เด็กผู้ชายก็อาจจะมีความรู้สึกที่ไม่แตกต่างกัน

จากการเก็บข้อมูลผ่านครูแนะแนว ผู้ศึกษาพบว่า การให้คำแนะนำเพื่อเป็นแนวทางในการเรียนต่อหรือประกอบอาชีพของอาจารย์สำหรับเด็กนักเรียนแต่ละคน ครูแนะแนวจะวิเคราะห์จากคุณสมบัติเฉพาะของแต่ละบุคคล โดยแยกย่อย ๆ ออกมาเป็น เพศ ความรู้ ความสามารถ ความถนัด ความชอบ ความพร้อมในการเรียนต่อแต่ละสาขาวิชานั้น โดยเฉพาะเรื่องเพศที่อาจารย์จะให้ความสำคัญไม่น้อยไปกว่าประเด็นอื่น ๆ เนื่องจากความกังวลใจว่าการเรียนต่อในบางสาขาอาจจะส่งผลกระทบต่อการประกอบอาชีพของเด็กต่อไปในอนาคต

3. ครูประวิช

ผู้ศึกษามีโอกาสได้สัมภาษณ์ ครูฝ่ายปกครอง และได้เล่าถึงตัวเองให้ผู้ศึกษาว่า

“...ตอนนี้อายุ 54 ปี สอนหนังสือมา 34 ปี ตำแหน่งผมตอนนี้เป็นครูชำนาญการ แล้วก็สอนวิชาสุขศึกษา แล้วผมก็เป็นอาจารย์ฝ่ายปกครอง ผมเป็นคนท้องถิ่นที่นี่เลยนะ...”
(ครูประวิช, สัมภาษณ์, 15-16 กุมภาพันธ์ 2553)

ทัศนะต่อเรื่องการเรียนต่อและความเป็นเพศหญิงเพศชาย:

ความคิดเห็นเรื่องการเรียนต่อของเด็กนักเรียน สำหรับครูประวิชแล้วเห็นว่าหน้าที่ของครูแล้วยังไงก็ต้องส่งเสริมให้เด็กเรียนหนังสือต่อ เพียงแต่อาจจะช่วยดูว่าสาขาที่เด็กอยากจะทำเรียนเหมาะสมกับตัวเองมากหรือน้อยเพียงใด

...การส่งเสริมในเรื่องการเรียนนี้ ที่นี้ส่งเสริมแน่นอน เพียงแต่ว่าเด็กนักเรียนนี้หัวจะไปทางไหน ที่นี้ไม่มีใครมาปิดกั้น ครูไม่มีใครมาปิดกั้น หนูอยากเป็นพลร่ม ครูจะไปบอกหรือว่าหนูอย่าไปเป็นนะลูก ก็อยากเป็นก็ไปเป็น ชอบอะไรก็ไป หนูจบม. 3 ว่างไปเรียนช่างที่วิทยาลัยเทคนิค ถ้าชอบก็ไป ครูจะไม่มาบอก หนูอย่าไปเรียนอาชีพวะดีกว่า ก็หนูชอบก็ไปสิ ถ้าไปเรียนแล้วไปด้วยดี แต่ถ้าส่วนตัวก็อาจจะบ้างที่ไม่เห็นด้วยในบางอาชีพ อย่างที่เราคุยไปแล้ว สมมติหนูจะเรียนรัฐศาสตร์ปกครอง ผมในฐานะครูก็จะบอกเอาสิ แต่ถ้าเป็นลูกสาวผม..ผมอาจจะไม่ให้เรียน เพราะผมคิดว่า

แล้วเอ็งจะไปปกครองใครอย่างไรไปอยู่โรงงาน เป็นฝ่ายบุคคล แล้วไปอยู่แหลมฉบัง ลูกน้องสักเต็มตัว ผมก็กลัวลูกน้องจะทำร้ายแต่ถ้าเด็กอยากเรียนก็ต้องปล่อยเขาไป อย่าไปปิดกั้น.. (ครูประวิช, สัมภาษณ์, 15-16 กุมภาพันธ์ 2553)

ส่วนเรื่องของความเป็นเพศชายหรือเพศหญิง ครูประวิชให้ความเห็นว่าไม่ส่งผลกระทบต่อการตัดสินใจเลือกเรียนต่อของเด็ก หากแต่ลักษณะของงานซึ่งเด็กจะต้องออกไปทำหลังจากจบการศึกษาต่างหากถือเป็นเรื่องสำคัญที่ตัวของเด็กเองจะต้องพิจารณาให้ดี ๆ

. . .ความเป็นเพศหญิงเพศชาย ผมคิดว่ามันมีผลต่อการเลือกศึกษาต่อของเด็กนะ อย่างงานที่มันโลดโผน เช่นทหาร ตำรวจแบบนี้ ที่ต้องไปออกจับผู้ร้าย หรือไปออกสงครามแบบนี้ ผู้หญิงไม่น่าจะไปได้ แต่ถ้าไปอยู่เป็นทหารพระธรรมนูญ ทหารกฎหมาย ทหารพยาบาลก็เป็นอีกเรื่องหนึ่ง งานสายสืบผู้หญิงก็ไม่ควรไป ถ้าผู้หญิงบอกอยากจะไปเรียนสายสืบเหมือนผู้ชายแบบนี้ก็รู้สึกว่ามันน่าจะอันตรายมากกว่าหรืองานอย่างการกระโดดร่ม มันก็ต้องอาศัยคนที่มีจิตใจแข็งแกร่ง งานทหารเชิงจรรยาบรรณ อย่างวางระเบิดสะพานแบบนี้ หรือวางระเบิดสะพานแบบนี้จะใช้ผู้หญิงได้ไหม หรืออย่างบางเรื่องที่ต้องใช้การตัดสินใจแบบหนักแน่นโดยที่ไม่ต้องใช้อารมณ์ เพราะผมคิดว่าผู้หญิงมักจะตัดสินใจโดยใช้อารมณ์นะ เราจะสังเกตว่าผู้ว่าราชการจังหวัดหญิงกับผู้ว่าราชการจังหวัดชาย บางทีเวลาออกตรวจพื้นที่ ประสิทธิภาพของผู้ชายก็จะดีกว่า หรือนายอำเภอหญิง เวลาไปที่ก้นดงหรือต้องออกพื้นที่ไปค้างคืนแบบนี้ ในบางท้องถิ่นมันก็ไม่ได้ แล้วผู้หญิงก็มีความเป็นเพศแม่ เอาแล้วคิดถึงลูก ความเป็นแม่ของคน อะไรแบบนี้ บางอย่างผู้หญิงจึงไม่เหมาะ แต่บางอย่าง เช่นงานธนาคารแบบนี้ เขาใช้ผู้หญิงทั้งนั้นเลย เพราะเขามองว่าผู้หญิงเป็นคนละเอียด ไซ้ใหม่ งานละเอียด ๆ ต้องใช้ผู้หญิง สรุปแล้วผมประเมินว่าถ้ามองในโลกเชิงกว้างผู้ชายจะดีกว่า แต่ถ้ามองในโลกเชิงลึกผู้หญิงดีกว่า ธรรมชาติมันสร้างความสมดุลมาไว้แล้ว ผมจึงคิดว่างานบางงานมันก็เหมาะกับผู้ชาย ขณะที่งานบางงานก็เหมาะกับผู้หญิง. . . (ครูประวิช, สัมภาษณ์, 15-16 กุมภาพันธ์ 2553)

ซึ่งโดยส่วนตัวแล้ว ครูประวิชคิดว่าเด็กผู้ชายเป็นเพศที่มีความได้เปรียบมากกว่าผู้หญิงโดยเฉพาะในแง่ของประสบการณ์

. . .ส่วนตัว ผมคิดว่าผู้ชายนี่มองอะไรกว้างนะ ผู้หญิงมองอะไรลึก ผู้ชายจะประสบการณ์เยอะกว่าผู้หญิง ตั้งแต่เด็กมาจนโตเนี่ยะ เออ..เวลาที่เป็นเด็กวัยรุ่น อย่างผมเป็นเด็กผู้ชาย ธรรมชาติก็คือตะลอน ๆ ๆ ไปเที่ยวกลางคืน ไปเล่นสนุก ผู้หญิงไปไม่ได้ ผู้ชายกลับบ้าน 5 หุ่มเที่ยงคืนได้ ดังนั้นผู้ชายจึงได้เห็นโลกที่กว้างมากกว่าผู้หญิงแน่

ๆ ผู้ชาย ๆ ได้เห็นโลกในวงพจน์ ในวงเหล่านี้คือผู้ชายมีโอกาสได้เห็นมากกว่า เห็นถึงความไม่ดี ซึ่งผู้หญิงจะไม่ค่อยมีโอกาส ดังนั้นถ้าเราเอามาประมวลความคิดในการยืนบนโลกนี้ ผู้ชายจึงน่าจะดีกว่าผู้หญิง. . . (ครูประวิช, สัมภาษณ์, 15-16 กุมภาพันธ์ 2553)

ขณะที่เรื่องการส่งเสริมเพื่อให้เด็กศึกษาต่อ ในความคิดของครูประวิชเห็นว่าเด็กทั้งสองเพศควรจะได้รับ การส่งเสริมอย่างเท่าเทียมกัน เช่นเดียวกับครูประทุม (ครูฝ่ายแนะแนว) ที่บอกว่าเด็กทั้ง 2 เพศควรได้รับการส่งเสริมให้เรียนต่ออย่างเท่าเทียมกัน เพียงแต่ศึกษาถึงรายละเอียดและข้อจำกัดในความเป็นเพศของตัวเองให้ดี ๆ

. . . เรื่องศึกษาต่อ ผมคิดว่าเด็กผู้หญิงกับเด็กผู้ชายก็น่าที่จะได้รับการส่งเสริมอย่างเท่าเทียมกัน แต่ก็ในบางคณะวิชา อย่างเช่นวิชาที่ต้องปีนป่ายที่สูงหรือวิชาโยธาถามว่าผู้ชายกับผู้หญิงใครจะปีนได้ดีกว่ากัน แม้ปัจจุบันผู้หญิงจะเริ่มเข้าเรียนมากขึ้น แต่ถ้าเป็นงานธนาคารผมเชื่อว่าผู้ชายสู้ผู้หญิงไม่ได้ แต่พวกโยธาคอมพิวเตอร์อย่างนี้ ตัววิศวกรสวย ๆ อย่างกับนางสาวไทย ถ้าต้องไปคุมพวกลูกน้องแบบกรรมกรเงี้ยะ จบ ป. 6 ที่มันห้าว ๆ แล้วคอยบอกนี่คุณ..คุณต้องอย่างนี้ ๆ ๆ ๆ ถามว่าเขาจะเชื่อไหม ดีไม่ดีมันจะทำลวนลามหัวหน้าวิศวกรเข้าไปเสียด้วย แต่ถ้าหัวหน้าผู้ชาย เขาก็จะได้ครับ ๆ ๆ แล้วความใจกว้างของผู้หญิง ผู้ชาย มันก็ไม่เหมือนกัน หรือการเป็นนางงานของคนชั้นแรงงาน เกเร กรรมกรแบบนี้ อย่างคนเป็นฝ่ายบุคคลที่เป็นผู้ชายกับเป็นผู้หญิงแบบนี้ มันจะต่างกันลิบเลย เช่นคนที่เป็นฝ่ายบุคคล ถ้าเป็นผู้ชายก็จะเฮ้ย..แบบนี้จะเว้ย ลูกน้องหนักนิดเบาหน่อยก็จะเออ..ไป ๆ ๆ แต่ถ้าเป็นผู้หญิงบอกแล้วไง..ว่าจะลี้จะละเอียด ทำไมคุณต้องทำอย่างนั้น ๆ ๆ อย่างนี้ ลูกน้องก็จะไม่ชอบ. . . (ครูประวิช, สัมภาษณ์, 15-16 กุมภาพันธ์ 2553)

ซึ่งครูประวิชได้เล่าถึงประสบการณ์ส่วนตัว เพื่อเปรียบเทียบถึงลักษณะของนางงานที่เป็นผู้หญิงและผู้ชายให้ผู้ศึกษาว่า

. . . ผมเคยเป็นกรรมกรครั้งหนึ่ง สมัยตอนผมจบมัธยมปลาย สมัยผมเรียน ม.ศ.5 เมื่อปี พ.ศ. 2516 ผมไปทำงานที่องค์การอาหารสำเร็จรูป (อ.ส.ร.) สมัยก่อนบ้านผมจนนะ ผมก็เกรงใจพ่อแม่ นั่งนอน ๆ ปิดเทอม ก็เลยบอกพ่อแม่ว่าจะไปสมัครงานที่โรงงาน เพราะผมคิดว่าน่าจะสนุก แล้วก็เรายังไม่เคยทำงานที่มันได้เงินจากคนอื่น สมัยนั้นเมื่อปี 2516 ค่าแรงงานวันละ 16 บาท ผมทำอยู่ที่แผนกฝ่ายปอกตาล ผมก็ไปนั่งปอกตาลกับป้า ๆ น้า ๆ ผมก็ไปเจอหัวหน้างานผู้หญิง วัน ๆ ก็ นี่..ทำไมทำอย่างนั้นอย่างนี้ ซึ่งจุกจิกน่ารำคาญ ผมก็ไปทะเลาะกับเขาด้วยนะ แต่ถ้าเป็นนายผู้ชายก็จะ

เออ..เป็นไง เร่งมือหน่อยนะ ถ้าผู้หญิงก็จะ ทำแบบนี้มันไม่คุ้มกับเงินที่เราจ้างมา 10 กว่าบาทแบบนี้ ๆ ๆ มันน่ารำคาญ นายงานที่เป็นผู้หญิงแม้กระทั่งผู้อำนวยการที่เป็นผู้ชายกับเป็นผู้หญิงก็ต่างกัน อย่างสมัยตอนผมหนุ่ม ๆ ไปกินเหล้า ผู้อำนวยการที่เป็นผู้ชายก็จะเออ..กินเหล้าหรือ เออ..มาช่วยงานผมก่อน มาช่วยผมสร้างส้วมโรงเรียนหน่อยสิ เดี่ยวผมเลี้ยงเหล้า เราเด็กหนุ่ม ๆ เราก็อชอบ แต่ถ้าผู้อำนวยการที่เป็นผู้หญิงอย่าหวัง แล้วผู้อำนวยการที่เป็นผู้หญิงพอเขารู้ว่ากินเหล้าก็ไม่ชอบ คือเป็นภาพที่ไม่น่ารักสำหรับสายตาเขาเลย ทั้ง ๆ ที่เวลางานผมคิดว่าผมก็ทำได้ดีนะ โดยเฉพาะเรื่องการคุมเด็ก ผมคิดว่ามันอยู่ที่ความใจนักเลงของเราแต่นายกลับไม่ชอบเราเพราะเรากินเหล้า อะไรแบบนี้ คือมันคนละเรื่องเลย. . . (ครูประวิช, สัมภาษณ์, 15-16 กุมภาพันธ์ 2553)

ดังนั้น ทศนคติของครูประวิชต่อเรื่องการศึกษาต่อของเด็กผู้ชายและผู้หญิงจึงขึ้นอยู่กับความเหมาะสมของลักษณะงานตามเพศ

. . . ผมจึงยังยืนยันว่าการเรียนต่อ ผู้หญิงกับผู้ชายควรที่จะเลือกเรียนอะไรที่เหมาะสมกับเพศของตัวเอง ไม่ใช่ที่ผมไม่ใส่ใจเรื่องความสามารถนะ บางอาชีพผู้หญิงก็ทำได้แต่เปอร์เซ็นต์มันต่ำไป อย่างมาดูผู้ว่าราชการจังหวัด เขาก็ให้ผู้หญิงเป็นแต่ทำไมถึงไม่มีเยอะ เพราะว่าเขากังวลใจเรื่องความแปรปรวนของผู้หญิง. . . (ครูประวิช, สัมภาษณ์, 15-16 กุมภาพันธ์ 2553)

นอกจากนี้ ครูประวิชยังมีความเห็นว่าโรงเรียนมีอิทธิพลเป็นอย่างสูงต่อการตัดสินใจเลือกเรียนต่อและการเลือกสาขาวิชาแน่นอน

. . . โรงเรียนมีอิทธิพลต่อการเลือกเรียนต่อแน่นอน ครูประจำวิชาหรือครูแนะแนวเขาจะชี้เลยว่า หนูคณิตไม่ดี หนูควรจะไปเรียนศิลปะนะลูก ถ้าไม่พร้อมทางเศรษฐกิจเราก็อาจจะถ้าไม่พร้อมจริง ๆ หนูก็ไปทำงานแล้วเรียนต่อ ก.ศ.น. (การศึกษานอกโรงเรียน) ก็ได้ หรือหนูจบม.6 หัวหนูดี แต่ไม่มีสตางค์ หนูก็เรียนมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราชก็ได้ หนูก็จบปริญญาได้เหมือนกัน มันขึ้นอยู่กับว่าใจของเรามันเอาหรือเปล่า คนเก่งอยู่ที่ไหนก็เก่งนะ คนเกเรอยู่ที่ไหนก็เกเรนะ คุณรู้ไหม เด็กที่โรงเรียนนี้คนหนึ่ง สมัยก่อนมันจะมีโครงการไปเยี่ยมบ้าน บ้านไม่มีไฟฟ้าใช้ พ่อเป็นอัมพฤกษ์ แม่รับจ้างเป็นแม่บ้าน อยู่บ้านคนชรา เวลาจะหุงข้าวต้องใช้ฟืนเหมือนเราฆ่าค้ายลูกเสือ เวลาจะอ่านหนังสือต้องใช้ตะเกียง ปัจจุบันเด็กคนนี้จะวิทยาศาสตร์การอาหารแล้วมาทำงานที่บริษัทมา มา ดังนั้น ผมถึงบอกว่าเด็กถ้าเป็นคนดี อยู่ตรงไหนก็ดี คนเก่ง

อยู่ที่ไหนก็เก่ง คนแก่เรอยู่ที่ไหนก็เกเร... (ครูประวิช, สัมภาษณ์, 15-16 กุมภาพันธ์ 2553)

ซึ่งในส่วนของโรงเรียนกิจกรรมในการให้ความรู้และส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ต่อการให้ความรู้ในวิชาแนะแนว

. . .กิจกรรมของโรงเรียนก็จะมีการแนะแนว มีครูแนะแนวมาเป็นคนแนะนำ อย่างวันนี้มีพาดิษย์นาวิมา นักเรียนสนใจไหม มาฟังได้นะ วันนี้มีวิทยาลัทยพยาบาล ครูไปเชิญมาพูดให้ฟัง สนใจมาฟังนะ ครูแนะแนวเขาก็พยายามที่จะหาหลาย ๆ อาชีพมาแนะนำ อย่างเด็กผู้ชายบางทีก็มีโรงเรียนก่อสร้างมา บางทีครูแนะแนวก็ไปเชิญรุ่นพี่ที่จบการศึกษาไปแล้ว แล้วไปเรียนไปทำงานที่ต่าง ๆ ครูแนะแนวก็ หน่วงเมื่อไหร่มาพูดให้น้อง ๆ ฟัง หรือพวกนักเรียนจำอากาศ บางทีก็มีโรงเรียนเอกชนที่เขาเสนอตัวเข้ามา คือเด็ก ๆ เขาก็จะได้มีทางเลือกของชีวิต... (ครูประวิช, สัมภาษณ์, 15-16 กุมภาพันธ์ 2553)

ในส่วนของโรงเรียนวัดดอนตูมอาจารย์มองว่าเด็กที่โรงเรียนมีอัตราการเรียนต่อที่ค่อนข้างสูง แม้บางคนจะไม่ได้เลือกเรียนต่อในสายสามัญหากแต่เลือกเรียนสายอาชีพ และมีเด็กหลายคนประสบความสำเร็จกับสิ่งที่ตัวเองเลือกเรียน

. . .เด็ก ม.3 ที่นี้ก็เรียนต่อเยอะนะ แต่ส่วนใหญ่จะไปต่อช่างยนต์ ต่ออาชีพวะ เด็กที่นี้ไม่เหมือนที่อื่นนะ เด็กของผมนี่มันลูกทุ่งเต็ม ๆ นักเลงเต็ม ๆ เพราะฉะนั้นเขาจะชอบไปเรียนช่างก่อสร้าง เรียนเทคนิค เขาก็เรียนอะไรก็ได้ที่เขชอบ แล้วก็จบมามีเงินใช้ เด็กบางคนเรียนไม่ได้ความเลยนะแต่พอไปเรียนเทคนิคจบมา เขาเรียกอะไร ความคิดของคนยอมเปลี่ยนไปตามเข็มนาฬิกา แล้วบางทีก็ไปตามรุ่นพี่ สภาพแวดล้อม เขาก็ตั้งใจจนทำงานได้ดี... (ครูประวิช, สัมภาษณ์, 15-16 กุมภาพันธ์ 2553)

นอกจากนี้ ในฐานะครูฝ่ายปกครอง เมื่อผู้ศึกษาดำเนินการให้คำแนะนำระหว่างเด็กนักเรียนธรรมดา กับเด็กนักเรียนที่ค่อนข้างจะเกเรกว่ามีความแตกต่างกันหรือไม่อย่างไร ครูประวิชได้เล่าให้ฟังว่า

. . .ส่วนของเด็กที่เกเรโอกาสที่จะเรียนต่อ บางคนก็เรียนนะ บางคนเป็นเด็กแว้นส์มันก็ไม่เรียนนะ คุณดูตามถนนนะ ที่มันขับรถเอ็น ๆ ๆ ๆ ไปมา ถามว่าพ่อแม่อยากให้เรียนต่อไหม พ่อแม่ก็อยากให้เรียน แต่มันไม่เรียน มันอยากจะทำรถ ถามว่าเขาจะฟังครูไหม เขาก็ไม่ค่อยฟังนะ อาจจะเพราะเขาไม่ยอมฟัง แล้วเขาก็มีปัญญาน้อย อย่างงานวิจัยเขาก็มีที่บอกทำไมเด็กถึงเกเร เขาก็บอกเป็นเพราะเขาวินัยต่ำ เขาเห็นกงจักรเป็นดอกบัว เขาคิดแค่นี้ เราก็พยายามดึงเขาแต่เขาก็ไม่ค่อยยอมกลับมา

เหมือนเราเอาเด็กปัญญาอ่อนมาสอนถอดสมการ ยังไงก็ได้แค่นี้ เด็กปัญญาอ่อนยังเป็นเรื่องของ IQ แต่สิ่งที่ผมพูดคือเรื่อง EQ มันก็เลยทำไม่ได้... (ครูประวิช, สัมภาษณ์, 15-16 กุมภาพันธ์ 2553)

อาจารย์ฝ่ายปกครองกับทัศนคติในเรื่องความเสมอภาค:

ในส่วนของเรื่องความเสมอภาค ครูประวิชมองว่าแม้ว่าที่ผ่านมาโรงเรียนพยายามที่จะส่งเสริมในเรื่องนี้ แต่ในทางปฏิบัติก็ยังคงพบข้อจำกัดอีกหลายอย่าง

... ที่โรงเรียนผมคิดว่าในเชิงจิตวิทยา เขาก็พยายามที่จะส่งเสริมในเรื่องความเสมอภาคนะ แต่ในความเป็นจริงมันก็ไม่ได้อยู่ดี อย่างเวลาครูตีเด็ก เวลาตีเด็กผู้ชายตีแบบแรง ๆ เวลาตีเด็กผู้หญิงจะตีแรงเท่ากันเลยได้ไหม อย่างเวลาเรียกเด็กผู้ชายไอ้ควายเราจะไปเรียกเด็กผู้หญิงว่า อี้ควาย รับรองมีเรื่องแน่ ๆ แล้วนี่เสมอภาคใหม่หละ... (ครูประวิช, สัมภาษณ์, 15-16 กุมภาพันธ์ 2553)

นอกจากนี้ ในส่วนของการให้คำแนะนำ การสอน ครูประวิชบอกว่าในการปฏิบัติต่อเด็กทั้ง 2 เพศอย่างเท่าเทียมกัน แม้กระทั่งเด็กที่ถูกมองว่ามีความเป็ยเบนทางเพศ

... วิธีปฏิบัติกับเด็กทั้ง 2 เพศในด้านการสอน คำแนะนำ ผมก็ให้คำแนะนำในห้องเหมือน ๆ กันนะผมจะเน้นแค่ว่าชอบอะไรให้เลือกทำตรงนั้น มีปัญหาตรงไหนก็แก้กันตรงนั้น แต่ถ้าความกังวลผมจะกังวลกับเด็กผู้หญิงมากกว่าเด็กผู้ชาย อย่างเด็กผู้หญิงตั้งแต่เด็ก ๆ เขาก็จะต้องอยู่บ้าน ทำกับข้าว ซักผ้า รีดผ้า แต่เด็กผู้ชายออกไปแล้ว ซี่จักรยาน เตะบอล เฮ..ไปตามเพื่อน ผู้หญิงไม่ได้ไป เพราะฉะนั้นก็อย่างที่ว่าเด็กผู้ชายจะกว้างกว่าผู้หญิง ผมก็ต้องสอนเขาว่าฟ้ามันกำหนดมา ผู้หญิงจะต้องสุขภาพเรียบร้อย ส่วนกระเทยเราก็ให้เขาเป็นไป เพราะเราก็แก้ไขอะไรไม่ได้ ที่นี้เคยมีเด็กผูกคอตายมาแล้วนะ เพราะพ่อเป็นทหารแล้วลูกดันมาเป็นตุ๊ด แล้วรับไม่ได้ วันหนึ่งพ่อกับแม่มาเห็นท่าลูกกระดุงกระดุง ต่อยลูกที่เตะลูกที่ จนกระทั่งลูกทนมไม่ไหวผูกคอตาย แต่พ่อบางคนเก่ง พอเขาเห็นลูกเป็น เขาถามลูกเลยอยากเรียนอะไร พอลูกบอกอยากเรียนตัดเสื้อ พ่อเขาก็เอาเลยลูก ทุกวันนี้เขาก็ประสบความสำเร็จ รวยเป็นล้าน ๆ เลย ทำผม รับแต่งหน้า เปลี่ยนรถเป็นว่าเล่นเลย ผมเปลี่ยนรถจักรยานยนต์มา 4 คันตั้งแต่มาเป็นครูที่นี่ แต่มันเปลี่ยนรถเก่งมา 4 คันเท่าผมเลย มันรวยกว่าผมอีก เพราะใคร ๆ ก็ไปหาร้านนี้ ส่วนหนึ่งเพราะพ่อเขาส่งเสริม ส่วนหนึ่งของเรื่องนี้มาจากพื้นฐานครอบครัวด้วยนะ ครอบครัวที่พ่อแม่ได้รับการศึกษามาน้อยก็มักจะรังแกลูกโดยไม่รู้ตัวด้วย แล้วก็ความใจแคบของพ่อ อันนี้เราก็ต้องปล่อย ถ้าผมเป็น

พ่อผมก็คงหนุนให้เขาทำที่เขาชอบนะเพราะเราคงจะไปลากเขากลับมาไม่ได้แล้ว. . .

(ครูประวิช, สัมภาษณ์, 15-16 กุมภาพันธ์ 2553)

ดังนั้น อาจารย์จึงส่งเสริมเด็กทุก ๆ คนอย่างเท่าเทียมกัน ทั้งในด้านการศึกษา การใช้ชีวิต การเลือกอาชีพในอนาคต

. . . ผมส่งเสริมการศึกษาต่อของเด็กทั้ง 2 เพศอย่างเท่าเทียมแหละ แม้กระทั่งกระทรวงผมแนะนำหลักเลย พอมาบอกอาจารย์หนูอยากเรียนตัดผ้า หรือเด็กที่เป็นกระทรวงมาบอกอาจารย์หนูอยากไปเดินอัลคาซาร์ผมบอกไปหัดว่า ๆ ๆ เลยไป ทำอะไรก็ได้ที่เราจะสามารถหารายได้ได้ แต่ให้เป็นงานที่ถูกศีลธรรมและกฎหมายก็พอ . . .

(ครูประวิช, สัมภาษณ์, 15-16 กุมภาพันธ์ 2553)

ครูฝ่ายปกครองกับแนวคิดเรื่องคุณภาพชีวิตที่ดีของนักเรียน:

สำหรับครูประวิชแล้ว ความหมายของคุณภาพชีวิตที่ดีในอนาคตของเด็ก จึงเป็นเรื่องเกี่ยวกับการเรียนต่อ การได้ประกอบอาชีพที่ตัวเองรัก

. . . สำหรับผม คุณภาพชีวิตที่ดี 1. รวย เอรวยไว้ 2. ทำประโยชน์ให้กับตัวเอง ครอบครัว และสังคม 3. สุขภาพกายและจิตดี อย่างทำประโยชน์ให้กับตัวเอง ครอบครัวก็รวมถึงการเป็นลูกที่ดีของพ่อแม่ เมื่อไปมีครอบครัวก็เป็นสามีภรรยาที่ดี เมื่อมีลูกก็เป็นพ่อแม่ที่ดี จากนั้นก็ต้องมีสุขภาพที่ดี แล้วก็เป็นคนที่มีคุณภาพในองค์กรของตนเอง เป็นครูก็ต้องเวลาเดินเข้ามาในโรงเรียน คนเห็นก็เออ..ครูคนนี้ทำอะไรต่ออะไรเยอะเยอะ ผมก็ภูมิใจ เรามีความสามารถด้านนั้น ด้านนี้ แล้วเราก็มีประโยชน์ต่อเขาโดยถูกกฎหมาย ถูกศีลธรรม แล้วอีกอย่างก็คือการเป็นประโยชน์ต่อประเทศชาติด้วย อันนี้สำคัญมาก คือถ้าเราไม่คำนึงถึงชาติเลย เขาแคว้งแคบ ๆ ตัวเรา ผมว่ามันก็ไม่ถูก อย่างผม..ผมไม่เคยเลี้ยงภาษี ผมสอนเยาวชนที่จะเป็นอนาคตของชาติให้มีความรู้และคุณธรรม ผมไม่เคยสอนเด็กให้ทรยศต่อชาติ ผมไม่เคยสอนเด็กให้ไปเขวี้ยงหลอดไฟไปตัดสายไฟ ไปถล่มตู้โทรศัพท์ ผมบอกพวกนี้มันเป็นของชาตินะ แม้กระทั่งเด็กกระทืบกำแพงโรงเรียน เขาทำถีบผนัง โรงเรียนเป็นสมบัติใครก็เป็นของชาติ เป็นเงินภาษีอากร ผมต้องสั่งให้เขาล้าง แล้วผมอยากให้ได้ประกอบอาชีพที่ตัวเองถนัดนะ ผมคิดว่าการได้ทำงานที่ตัวเองถนัดเป็นส่วนหนึ่งที่จะทำให้เขามีคุณภาพชีวิตที่ดี อย่างถ้าเราทำอะไรแล้วมีฝีมือไม่ว่าจะเป็นเพศอะไร ใคร ๆ เขาก็อยากจ้างทั้งนั้น. . . (ครูประวิช, สัมภาษณ์, 15-16 กุมภาพันธ์ 2553)

ครูประวิชมองว่าการได้เรียนต่อจะทำให้เขามีคุณภาพชีวิตที่ดีในอนาคตอย่างแน่นอน
 . . .แน่นอนว่าการได้มีโอกาสศึกษาต่อจะทำให้เด็กมีคุณภาพชีวิตที่ดี 1. การเรียนต่อ
 ยังไงก็ได้ความรู้ในวิชาชีพที่เพิ่มขึ้น 2. เด็ก จะได้ความคิด ซึ่งไปเรียนวิชาชีพเขาก็จะ
 ได้เจอตัวอย่างที่ดีและไม่ดีของรุ่นพี่ แต่ผมคิดว่าตัวอย่างที่ดีจะมีมากกว่า องค์กรหรือ
 วิทยาลัยแห่งนั้นจึงจะอยู่ได้ อย่างช่างกลปทุมวัน เราอาจจะได้ข่าวว่าเขาดีกัน แต่ถ้า
 มาดูคนในองค์กรนั้นดีกับไม่ดี ใครมากกว่า มันก็ต้องดีมากกว่า ใช่ไหม แล้วถ้าเขา
 เห็นตัวอย่างที่ดีเขาก็เอาไปปรับได้ ผมคิดว่าธรรมชาติของมนุษย์ ก็เหมือนปลาหมึก
 ย่อมจะว่ายไปหาน้ำดีมากกว่าน้ำเสียนะ แล้วที่สำคัญคือเขาก็จะมีความชำนาญใน
 วิชาชีพ อย่างถ้าเขาเรียนช่างยนต์ เขาก็จะได้วุฒิ องค์กรก็จะรับเข้าทำงาน เขาก็จะมี
 รายได้ แต่ถ้าเขาเป็นช่างแบบครูพักลักจำ ที่ไหนจะยอมรับ. . . (ครูประวิช, สัมภาษณ์,
 15-16 กุมภาพันธ์ 2553)

วิเคราะห์

สำหรับครูฝ่ายปกครองในฐานะที่เป็นเพศชาย สำหรับผู้ศึกษาแล้วจึงไม่ใช่เรื่องน่า
 แปลกใจที่อาจารย์จะให้ความเห็นว่าความเป็นเพศชายและเพศหญิงมีผลกระทบต่อการศึกษา
 ต่อของเด็ก เพราะอาจจะส่งผลกระทบต่อความเหมาะสมในการประกอบอาชีพต่อไปในอนาคต
 เช่น การเป็นตำรวจแล้วต้องออกไปจับผู้ร้าย การเป็นทหารที่ต้องออกไปรบ หรือการเป็นหัวหน้า
 งานที่ผู้หญิงมักจะใช้อารมณ์มากกว่าผู้ชาย ทำให้กลายเป็นคนจู้จี้ขี้น ไม่เหมาะกับการทำงาน
 เป็นผู้นำ เป็นต้น

สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้สะท้อนให้เห็นว่าในระบบแบบชายเป็นใหญ่ (Patriarchy) ที่ได้แบ่ง
 คนในสังคมออกเป็น 2 ชั้นคู่ตรงข้ามแบบเคร่งครัด (Binary Opposition) ระหว่างชายและหญิง
 นอกจากนี้ยังทำให้เกิดการแบ่งงานกันทำตามเพศเพื่อให้สอดคล้องกับสรีระของแต่ละเพศ และ
 ถ่ายทอดความคิดแบบนี้มาสู่ในสังคมจนมองดูเหมือนเป็นเรื่องธรรมชาติที่ไม่สามารถเปลี่ยนแปลงได้

นักสตรีนิยมหลายต่อหลายคนได้พยายามต่อสู้กับประเด็นเรื่องนี้เพื่อชี้ให้เห็นว่าการ
 แบ่งงานกันทำตามเพศแบบนี้ไม่ใช่เรื่องธรรมชาติหากแต่เป็นเรื่องที่ระบบนิยมชายเป็นผู้สร้าง
 ขึ้นมาอาจารย์ฝ่ายปกครองในฐานะผู้ชายและได้รับการเลี้ยงดูและถ่ายทอดความคิดในลักษณะ
 แบบนี้มา จึงมองประเด็นนี้ตามสิ่งที่ตัวเองได้รับรู้มา

ดังนั้น ถึงแม้ว่าจะให้การส่งเสริมและสนับสนุนกับเด็กให้ได้เรียนต่อทุกเพศ ทั้งเพศ
 ชาย เพศหญิง และเพศที่สาม แต่ในการเลือกเรียนแต่ละสาขาวิชาก็ต้องดูที่ความเหมาะสม
 ความสามารถ ความถนัด ของเด็กก่อนเป็นหลัก ซึ่งความหมายของคำว่าเหมาะสมในความคิดของ

ครูฝ่ายปกครอง คือการให้เด็กเรียนและเลือกอาชีพตามเพศภาวะของแต่ละคน ซึ่งจะส่งผลให้นักเรียนมีคุณภาพชีวิตที่ดี

4. ครูประสาน

เป็นครูคนแรกที่มีโอกาสได้พูดคุยด้วยในครั้งที่ได้เข้ามาที่ติดต่อกับโรงเรียนในการขอข้อมูล เป็นครูที่ดูใจดี อ่อนโยน และมีความเอื้ออาทรต่อทุกคน เมื่อผู้ศึกษาได้ขอสัมภาษณ์เพิ่มเติมในส่วนของคุณครู ครูประสานได้ตอบตกลงด้วยความเต็มใจ

. . . .ตอนนี้เหล่าซืออายุ 55 ปี สอนหนังสือมานาน 30 กว่าปี ในตำแหน่งครูสอนภาษาจีนสอนทั้งในโรงเรียนและนอกโรงเรียน นอกโรงเรียนเหล่าซือจะเป็นครูสอนพิเศษภาษาจีนให้กับสถาบันสอนภาษาของเอกชนในอำเภอบ้านโป่ง ตอนนี้เหล่าซือก็กำลังศึกษาต่อในระดับปริญญาตรีสาขาเอกภาษาจีนเพิ่มเติมอยู่ (ครูประสาน, สัมภาษณ์, 28 เมษายน 2553)

ทัศนะต่อเรื่องการเรียนต่อและความเป็นเพศหญิงเพศชาย:

ความคิดเห็นเรื่องการเรียนต่อของเด็กนักเรียน ครูประสานคิดว่าเด็กทุกคนต้องการเรียนต่อ แต่ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับตัวเด็กว่ามีความพร้อมในการเรียนต่อแค่ไหน ทั้งเรื่องสภาพครอบครัวฐานะของครอบครัว ที่ดูเหมือนจะเป็นอุปสรรคมากเหลือเกินสำหรับเด็กนักเรียนในความคิดของคุณประสาน

. . . .พอจบม.3 แล้วเด็กทุกคนต้องการเรียนต่อนะ ทั้งเด็กผู้หญิงและผู้ชาย แต่ที่เห็นว่ามี ความกังวลอยู่บ้างที่กลัวว่าจะไม่ได้เรียนต่อ ที่รู้เพราะเด็กเขาให้ความไว้วางใจ ชอบ มาเล่าเรื่องทางบ้านให้เหล่าซือฟัง เด็กที่นี้บางคนนะจนมาก ไม่ได้เงินมาโรงเรียน พอ ถึงตอนพักกลางวันก็จะมาหลบอยู่บนห้อง เด็กเขาอายุไม่กล้ามาให้ใครฟัง จนเหล่า ซือมาเห็นถึงได้รู้เรื่อง เหล่าซือก็จะชวนมานั่งที่ห้องพักครู และก็หาของให้ทาน ตอนนี้เหล่าซือเลยต้องซื้อพวกขนมและพวกมามา มาติดห้องไว้ แต่เด็กเขาก็ไม่กล้ามาทุกวันนะ เด็กที่นี้ส่วนใหญ่จะเป็นเด็กข้างนอก ข้างนอกเมืองนะ เด็กในเมืองไม่ค่อยมีมาเรียนนะ. . . (ครูประสาน, สัมภาษณ์, 28 เมษายน 2553)

ในเรื่องการส่งเสริมการศึกษาของภาครัฐที่ได้ขยายโอกาสทางการศึกษาให้เด็กเรียนฟรี 15 ปี ครูประสานให้ความเห็นว่า ถึงจะให้เรียนฟรี 15 ปี ก็จริงแต่ไม่ครอบคลุมถึงค่าใช้จ่ายที่เป็นด้านอื่น เช่น ค่าใช้จ่ายในการเดินทาง ค่าอาหารกลางวัน ค่ากิจกรรม ค่าชุดนักเรียน เป็นต้น ทำให้เด็กที่มีครอบครัวยากจนจริง ๆ ไม่สามารถรับภาระตรงนี้ได้

. . . .เหล่าซือคิดว่าเด็กที่นี้ในปัจจุบันเป็นเด็กที่มีปัญหาเรื่องความยากจน และเด็กที่มีปัญหาส่วนใหญ่ เป็นเด็กที่พ่อแม่แยกทางกันเยอะมาก จากการไปเยี่ยมบ้าน ของ

อาจารย์ที่ปรึกษาบางครั้งพบว่าบ้านเด็กนักเรียนบางคนที่บ้านยังไม่มีเลย เหล่าชื่อ คิดว่าจากปัญหาตรงนี้ทำให้เด็กขาดการสนับสนุนทางการศึกษาจากครอบครัว ทำให้เด็กไม่ให้ความสำคัญกับการเรียนนัก เมื่อได้รับทุนการศึกษามา ก็จะนำเงินที่ได้ไปใช้ผิดประเภท เช่น นำไปซื้อโทรศัพท์มือถือ ซื้อเสื้อผ้าเครื่องแต่งตัว ที่ไม่จำเป็น และมีอีกเรื่องที่เหลือชื่อค่อนข้างจะกังวลมาก ๆ คือเด็กนักเรียนในวัยนี้ เป็นช่วงวัยที่มีความอยากรู้ อยากเห็น อยากลอง. . ." เหล่าชื่อคิดว่าเขายังเด็กเกินไปที่จะฝ่า..ด้านกิเลสที่มายั่วต่าง ๆ ไปได้ ถ้าไม่มีคนมาช่วยดูแล . . .

. . . และในเรื่องของค่าใช้จ่ายประจำวัน ที่เด็กจำเป็นต้องใช้ เหล่าชื่อก็คิดว่ามีส่วนสำคัญมาก ในการตัดสินใจเรียนต่อ. . . (ครูประสาน, สัมภาษณ์, 28 เมษายน 2553)

ในการให้ทุนการศึกษากับนักเรียน และการให้คูปองอาหารกลางวัน กับเด็กที่มีฐานะทางบ้านยากจน ครูประสานให้ความคิดว่า ต้องพิจารณาให้ทุนกับเด็กที่มีความจำเป็นและเห็นคุณค่าและความสำคัญของการศึกษาจริง ๆ ไม่เช่นนั้นจะเป็นการให้แบบสูญเปล่า

. . . ทางโรงเรียนมีการแจกทุนการศึกษาให้กับเด็กทุกเทอม และแจกคูปองอาหารกลางวัน ก็ช่วยได้มาก แต่เหล่าชื่อก็คิดว่าแจกมากเกินไปก็ไม่ดี เพราะเด็กจะไม่ทำอะไรเลยจะตั้งตำราข้ออย่างเดียว จึงควรต้องฝึกให้เด็กและครอบครัวของเด็กที่ได้รับทุน ได้รู้จักการรับผิดชอบตัวเองบ้าง ไม่เช่นนั้นจะเป็นการเคยตัวเกินไป และจะนำเงินทุนที่ได้ไปใช้จ่ายในสิ่งที่ตัวเองไม่เคยมีเคยได้ได้. . . (ครูประสาน, สัมภาษณ์, 28 เมษายน 2553)

ทัศนะของครูประสานต่อเรื่องการเลือกอาชีพเพื่อศึกษาต่อของนักเรียน

เหล่าชื่อให้ความเห็นว่า ผลการเรียนของนักเรียนมีผลต่อการตัดสินใจเลือกอาชีพและเลือกเรียนต่อ อย่างชัดเจน

. . . จริง ๆ แล้วต้องบอกก่อนเลยนะว่าเด็กนักเรียนม.3 ที่นี้เป็นเด็กที่หัวไม่ค่อยเก่งมากนัก เด็กจึงไปสอบเข้าเรียนต่อโดยเฉพาะในสายสามัญที่อื่นน้อยนะ และเด็กที่หัวไม่ดีเรียนต่อสายสามัญไม่ไหวเขาจะเลือกไปเรียนต่อสายอาชีพ เพราะว่าเขาเรียนไม่ไหวคือว่าเด็กเดี๋ยวนี มีสมาธิในการเรียนน้อย และขาดความเอาใจใส่ ขาดความอดทนขาดอะไรต่ออะไรเยอะแยะ. . . เหล่าชื่อว่ามันไม่มีลักษณะของการใฝ่เรียน ใฝ่รู้เลยเอาใจใส่ต่อการเรียนก็น้อยลง ถ้าให้เรียนไปด้วยปฏิบัติไปด้วยเขาอาจจะทำได้ดีกว่า เช่นในสายอาชีพวะ คือตัดสินใจเลือกอาชีพแล้วก็สมัครเรียนในสาขาวิชาที่เลือกอาชีพได้เลย เหล่าชื่อว่าจะเป็นการดีสำหรับนักเรียนนะ รู้สึกว่าในอำเภอบ้านโป่งจะมี

โรงเรียนสายอาชีพถึง 2 แห่งเลยนะ. . . (อาจารย์ประสาน, สัมภาษณ์, 28 เมษายน 2553)

ครูประสานคิดว่าการตัดสินใจเลือกอาชีพของเด็กนักเรียนหญิงและเด็กนักเรียนชายควรจะขึ้นอยู่กับความเหมาะสมของลักษณะงานที่เป็นไปตามบทบาทเพศของนักเรียนจะดีกว่า

. . . ในการเลือกอาชีพ .. อิม. . . เหล่าชื่อคิดว่าควรจะแนะนำให้เด็กตัดสินใจเลือกอาชีพที่เหมาะสมกับตนเองจะดีกว่านะ เหล่าชื่อที่ดีเลยแหละ สำหรับเด็กนะ ผู้หญิงกับผู้ชายควรที่จะเลือกเรียนอะไรที่เหมาะสมกับเพศของตัวเอง ไม่ใช่เหล่าชื่อไม่ใส่ใจเรื่องความสามารถนะ เพราะเหล่าชื่อเชื่อว่างานบางอาชีพผู้หญิงก็ทำได้แต่คงประสบความสำเร็จได้ไม่ดีเท่าผู้ชาย เช่น งานวิศวกรโยธา หรือวิศวกรเครื่องกล และงานพยาบาลที่ผู้หญิงดูเหมือนจะประกอบอาชีพนี้ได้ดีกว่าผู้ชาย เหล่าชื่อว่ามันอยู่ที่ความเหมาะสมตามบุคลิกลักษณะของเด็ก เนอะ. . . แต่เหล่าชื่อก็ไม่ได้หมายความว่าผู้หญิงทำไม่ได้ หรือผู้ชายทำไม่ได้นะ คือทุกคนสามารถทำได้ทั้งหมด ถ้าไม่คำนึงถึงผลสำเร็จของอาชีพ (ครูประสาน, สัมภาษณ์, 28 เมษายน 2553)

นอกจากนี้ ครูประสานยังมีความคิดว่าโรงเรียนมีอิทธิพลเป็นอย่างสูงต่อการตัดสินใจเลือกอาชีพและสาขาวิชาที่จะเรียน

“ . . . โรงเรียนมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเลือกเรียนต่อและเลือกอาชีพ ซึ่งทั้งครูประจำวิชาและครูแนะแนวรวมทั้งครูที่ปรึกษา ต่างก็มีส่วนช่วยนักเรียนโดยการให้คำปรึกษาแนะนำจะชี้เลยว่าเด็กคนนั้นเหมาะกับอะไร เด็กคนนี้ทำอาชีพอะไรถึงจะเหมาะสม . . . ” (ครูประสาน, สัมภาษณ์, 28 เมษายน 2553)

โรงเรียนกับกิจกรรมแนะแนวในการส่งเสริมความรู้ เพื่อสร้างความมั่นใจให้เกิดการตัดสินใจที่เหมาะสมกับนักเรียน

. . . เหล่าชื่อเล่าว่า กิจกรรมของโรงเรียนก็จะมีการแนะแนว เช่น การเชิญพยาบาลมาเล่าประสบการณ์อาชีพ ครูก็ไปเชิญมาพูดให้ฟัง สนใจมาฟังนะ ฝ่ายแนะแนวเขาก็พยายามที่จะหาบุคลากรในหลาย ๆ อาชีพมาแนะนำ บางครั้งก็ไปเชิญรุ่นพี่ที่จบการศึกษาไปแล้ว แล้วไปเรียนไปทำงานที่ต่าง ๆ มาเป็นวิทยากรแนะนำอาชีพบ้าง. . . (ครูประสาน, สัมภาษณ์, 28 เมษายน 2553)

ผู้ศึกษาถามถึงการให้คำแนะนำระหว่างเด็กนักเรียนที่ตั้งใจเรียนอยากมีอาชีพที่ดีกับเด็กนักเรียนที่ไม่ค่อยสนใจเรียนและไม่สนใจว่าในอนาคตจะต้องทำงานอะไรครูประสานได้เล่าให้ฟังว่า

...นักเรียนที่เกาะโอกาสที่จะเรียนต่อก็มีนะ เพราะบางคนก็เรียนตามคำบอกของ พ่อแม่ที่อยากให้เรียนต่อ ในส่วนของเหล่าซือก็ให้คำแนะนำนักเรียนทุกคนเพราะอยากเห็นเขามีอนาคตที่ดี เด็กคนไหนเขารักดีเขาก็เชื่อฟัง นำไปคิด นำไปใช้เพื่อให้เกิดประโยชน์กับตัวเอง ก็มีบ้างที่เด็กไม่เชื่อฟังคำแนะนำของเรา ก็ไม่เป็นไร.

(ครูประสาน, สัมภาษณ์, 28 เมษายน 2553)

ครูผู้สอนกับทัศนะในเรื่องความเสมอภาค:

ครูประสานมองความเสมอภาคว่า

“...เหล่าซือคิดว่าความเสมอภาค หมายถึงการให้ที่ด้อยให้เหมือน ๆ กันในทุกเรื่องของเด็กนักเรียน เช่น การให้การโอกาสกับทุกเพศในทุกเรื่องที่ต้องมีความเหมือนกันเท่ากัน...”

(ครูประสาน, สัมภาษณ์, 28 เมษายน 2553)

ในส่วนของกรให้คำแนะนำ ครูประสานบอกว่าในการปฏิบัติต่อเด็กทั้ง 2 เพศอย่างเท่าเทียมกัน แม้แต่เด็กที่ถูกมองว่ามีความเป็ยเบนทางเพศ

...วิธีปฏิบัติกับเด็กทั้ง 2 เพศในด้านการสอน การแนะนำ เหล่าซือก็ให้คำแนะนำในห้องเหมือน ๆ กัน จะมีแตกต่างกันบ้างก็ขึ้นอยู่กับความสามารถและบุคลิกลักษณะของแต่ละคน โดยเหล่าซือจะถามก่อนเลยว่าชอบไหม... ทำไม่ถึงชอบ ดูว่าเหมาะสมหรือเปล่ากับสิ่งที่เลือก จากนั้นก็จะค่อย ๆ แนะนำ และส่งเสริม ไปเรื่อย ๆ ก็มีทั้งที่เชื่อฟังและไม่สนใจ...เหล่าซือคิดว่าการส่งเสริมการศึกษาต่อและการแนะนำอาชีพให้กับเด็กทุกคนโดยไม่มีข้อจำกัด จะส่งผลที่ดีกับเด็กทุกคนทุกเพศ รวมทั้งเพศที่ 3 ด้วย... (ครูประสาน, สัมภาษณ์, 28 เมษายน 2553)

ครูประสานบอกว่า ทุกวันนี้อยากให้เด็ก ๆ หันมาสนใจศึกษาเล่าให้มากและรู้จักขวนขวายด้วยจิตสำนึกของตนเอง เป็นการดีกว่าที่จะรอการสนับสนุนจากครอบครัวและโรงเรียน เพราะปัจจัยของครอบครัวและโรงเรียนเป็นตัวส่งเสริมให้นักเรียนประสบความสำเร็จเร็วขึ้น

...ในความคิดของเหล่าซือก็อยากให้เด็กเขาเรียนต่อให้มาก ๆ เพราะในความรู้สึกของเหล่าซือมองว่าโอกาสของเด็กที่ได้เรียนสูง ๆ จนถึงระดับปริญญาตรีและโท น่าจะมีจำนวนที่น้อย นะสำหรับเด็กในวันนี้ เพราะด้วยปัจจัยต่าง ทั้งปัจจัยเก่าก็สั่งสมอยู่แก่ไม่ได้ของตัวเด็กเอง และปัจจัยใหม่ ๆ ก็เกิดเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ตามภาวะของสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปทุกเมื่อเชื่อวัน คิดแล้วก็น่าเป็นห่วงอนาคตของชาติเนอะ...

(ครูประสาน, สัมภาษณ์, 28 เมษายน 2553)

ครูประสานให้แนวคิดว่าการตัดสินใจเรียนทั้งเรื่องเรียนต่อ และตัดสินใจเลือกอาชีพถ้าเด็กทุกคนตัดสินใจเลือกได้เหมาะสมกับสภาพบุคลิกลักษณะของตัวเองหรือตามบทบาทของแต่ละคนแล้ว แค่นี้ก็ถือว่าอนาคตของเด็กเริ่มดีแล้ว จะเป็นจุดเริ่มต้นของการมีคุณภาพชีวิตที่ดีแล้ว . . . สำหรับเหล่าซือแล้ว การที่เห็นเด็กได้ตัดสินใจเรียนต่อ โดยคำนึงถึงอาชีพที่จะต้องทำในอนาคต เหล่าซือก็ดีใจแล้ว เพราะนั่นแสดงว่าเด็กได้มีความคิด ความอ่านที่ดี และมีความรับผิดชอบต่อตนเองได้แล้ว และเหล่าซือก็คิดว่า เป็นจุดเริ่มต้นของการมีคุณภาพชีวิตที่ดีได้แล้ว ดังนั้น การรับผิดชอบต่อการตัดสินใจในความสำเร็จของตนเอง ก็ถือได้ว่าเป็นการมีคุณภาพชีวิตที่ดีแล้ว ในการให้ความหมายต่อเด็ก สำหรับเหล่าซือ . . . (ครูประสาน , สัมภาษณ์ , 28 เมษายน 2553)

วิเคราะห์

ผู้ศึกษาพบว่าในการตัดสินใจเลือกอาชีพของนักเรียนในความคิดของครูประสานในฐานะครูผู้สอน นักเรียนควรต้องคำนึงถึงความเหมาะสมและความพร้อมในบทบาทหรือบุคลิกลักษณะเฉพาะตัวเป็นบรรทัดฐานในการตัดสินใจด้วย และสิ่งที่จะส่งผลให้นักเรียนประสบความสำเร็จขึ้นคือการชวนขวายด้วยจิตสำนึกของตนเอง และปัจจัยของครอบครัวและโรงเรียนจะเป็นตัวส่งเสริม ที่เร่งให้นักเรียนประสบความสำเร็จในอนาคตได้เร็วขึ้น ด้วยการถ่ายทอด อย่างมีวัตถุประสงค์ และมีการประเมินผลอย่างชัดเจนจากครู นอกจากนี้ครูยังถือว่าเป็นต้นแบบของเด็ก แม้อาจจะไม่มีความสำคัญเท่ากับพ่อและแม่ แต่ก็ไม้อาจที่จะปฏิเสธได้ว่าครูมีอิทธิพลต่อเด็กทั้งชายและหญิง โดยเฉพาะในการเลือกเรียนต่อไปจนถึงการเลือกอาชีพ

จากการศึกษาเห็นได้ว่า ครูประสาน ถ่ายทอดความรู้สึกห่วงใย ที่มีต่อตัวนักเรียนจากการที่ได้คลุกคลีและสัมผัสกับนักเรียนโดยตรง จึงทำให้เห็นถึงปัญหาและเข้าใจปัญหาที่นักเรียนต้องเผชิญอยู่อย่างตรงจุด ถึงแม้ว่าในบางครั้งครูประสานจะไม่สามารถช่วยเหลืออะไรได้มากนัก เพราะด้วยตำแหน่งหน้าที่ จึงทำได้เพียงการปลุกจิตสำนึกให้รักการเรียน ให้รักตัวเองและครอบครัว เพื่อจะได้เป็นแรงผลักดันทางด้านจิตใจต่อเด็กในการที่ต่อสู้ฟันฝ่าอุปสรรคต่าง ๆ เพื่อให้ได้ศึกษาต่อ และได้ทำงานในสาขาอาชีพที่ต้องการและเหมาะสม

ขณะเดียวกันผู้ศึกษามองว่าการให้คำแนะนำในเรื่องการตัดสินใจเลือกอาชีพในอนาคตอาจจะไม่ใช่เรื่องที่ตายตัวว่าเด็กผู้หญิงควรจะเรียนต่อเพื่อประกอบอาชีพนี้ต่อไปในอนาคต หรือเด็กผู้หญิงควรจะเรียนต่อสาขานี้เพื่อจะประกอบอาชีพนี้ในอนาคต อย่างเช่นในบางกรณีซึ่งนอกเหนือไปจากผลการศึกษาแล้ว คุณครูมักจะมองและให้เหตุผลว่าอาชีพนี้เหมาะกับผู้ชายและไม่เหมาะกับผู้หญิง อย่างเช่นการเรียนวิศวกรรม ที่ในบางสาขาคุณครูอาจจะมองว่าเป็นเรื่องที่หนักหนาสาหัสเกินไปสำหรับเด็กผู้หญิง

จากการเก็บข้อมูลผ่านครูผู้สอน ผู้ศึกษาพบว่า การให้คำแนะนำเพื่อเป็นแนวทางในการตัดสินใจเรียนต่อหรือเลือกอาชีพของครูผู้สอนสำหรับเด็กนักเรียนแต่ละคน ครูผู้สอนจะคำนึงถึงคุณสมบัติเฉพาะของแต่ละบุคคล โดยแยกย่อย ๆ ออกมาเป็น เพศ ความรู้ ความสามารถ ความถนัด ความชอบ ความพร้อมทั้งทางร่างกายและจิตใจในการเรียนต่อ โดยเฉพาะเรื่องจิตสำนึกดีรักการเรียน รักตัวเอง ก็จะทำให้ความสำคัญไม่น้อยไปกว่าประเด็นอื่น ๆ เนื่องจากมีความกังวลใจว่าถ้านักเรียนในภาวะปัจจุบันขาดสิ่งนี้ไป ก็จะส่งผลให้เสียโอกาสดี ๆ ในอนาคตไปได้

ตารางที่ 4.4

สรุปปัจจัยที่มีผลกระทบต่อการตัดสินใจ

ปัจจัย	ครอบครัว	โรงเรียน
เพศ	- ความเป็นหญิงชาย ไม่มีผลกระทบต่อ การตัดสินใจเลือกอาชีพเพราะให้ลูกตัดสินใจเอง	- ความเป็นหญิงชาย มีผลกระทบต่อ การเลือกอาชีพ คือต้องมีเหมาะสมก่อน แล้วจึงพิจารณาความสามารถ ความถนัด และความชอบ
ผลการศึกษา	- มีผลกระทบต่อ เพราะความรู้ความสามารถเป็นตัวกำหนดการเรียนต่อและอาชีพ	- มีผลกระทบต่อ ความสำเร็จของนักเรียนในการศึกษาต่อและอาชีพ
ค่านิยมของนักเรียน	- มีผลกระทบต่อ ปัจจุบันพ่อแม่มีความกระตือรือร้นและให้ความสำคัญกับการศึกษามากขึ้น เพราะการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมทำให้ประชาชนต้องการความรู้ในการประกอบอาชีพมากขึ้น	- มีผลกระทบต่อ โดยที่นักเรียนเลือกศึกษาต่อสายสามัญโดยเฉพาะในสาขาวิทย์-คณิต ที่ตรงกับความต้องการของสังคมและความต้องการของผู้ปกครอง
	- พ่อแม่สนับสนุนให้ลูกทั้งหญิงและชายเรียนต่อได้สูงเท่าที่จะเป็นไปได้ในทุกสาขาวิชาและอาชีพที่ลูกเลือก	- นักเรียนต้องการศึกษาต่อในระดับสูงทั้งหมดถ้าไม่มีความจำเป็นทางครอบครัว เพราะนักเรียนทุกคนเห็นความสำคัญของการศึกษา

ตารางที่ 4.4 (ต่อ)

ปัจจัย	ครอบครัว	โรงเรียน
ความเข้าใจเกี่ยวกับการเลือกอาชีพ	- มีผลกระทบ ก่อให้เกิดการสนับสนุนการศึกษาที่จะเป็นตัวกำหนดอาชีพในอนาคตของลูกได้	- มีผลกระทบ เพราะการสนับสนุนการศึกษาต่อที่เหมาะสมและตรงกับความสามารถ ความถนัดจะเป็นตัวกำหนดความสำเร็จในการประกอบอาชีพในอนาคต
ระดับการศึกษาของพ่อแม่	ไม่มีผลกระทบ ต่อการเลือกอาชีพ เพราะนักเรียนตัดสินใจจากค่านิยม ความชอบ ความสนใจของตนเอง	ไม่มีผลกระทบ โดยที่นักเรียนจะเห็นความสำคัญของการเลือกอาชีพ ที่ได้รับการปลูกฝังจากครูและโรงเรียนมากกว่าผู้ปกครอง
อาชีพของพ่อแม่	- มีผลกระทบ ต่อการเลือกอาชีพเพราะความต้องการของพ่อแม่ และอาชีพที่ประกอบ	- มีผลกระทบ/ผู้ปกครอง ของนักเรียนส่วนใหญ่มีอาชีพรับจ้างและค้าขาย จึงทำให้ขาดการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจพอสมควร
ความสัมพันธ์ในครอบครัว	- มีผลกระทบ เพราะความสัมพันธ์ที่ดีจะส่งผลดีกับนักเรียนเกือบจะทุก ๆ ด้านรวมถึงการตัดสินใจ	- มีผลกระทบ เพราะความสัมพันธ์ที่ดีทำให้เด็กมีสุขภาพจิตที่ดีส่งผลต่อสติปัญญาและความคิด
ครู	- มีผลกระทบ ต่อการตัดสินใจมากพอสมควรเพราะจากความคุ้นเคยทำให้รู้จุดเด่นจุดด้อยของนักเรียนสามารถแนะนำได้	- มีผลกระทบ ต่อการตัดสินใจมากพอสมควร จากการเรียนการสอน การพูดคุย และการแนะนำ
บริการแนะแนว	- การแนะแนวมีผลกระทบต่อการตัดสินใจศึกษาต่อและการเลือกอาชีพ - การจัดบริการแนะแนวของโรงเรียนมีส่วนทำให้พ่อแม่มีความเข้าใจและสนับสนุนลูกในการตัดสินใจได้ดียิ่งขึ้น	- มีผลกระทบ เพราะการแนะแนวของโรงเรียนที่มีส่วนผลักดันด้านข้อมูลข่าวสารให้กับนักเรียนและผู้ปกครองให้ได้รับข้อมูลและทำให้เกิดความเข้าใจที่ส่งผลต่อการตัดสินใจได้ตรงตามความต้องการมากที่สุด

ตารางที่ 4.4 (ต่อ)

ปัจจัย	ครอบครัว	โรงเรียน
กลุ่มเพื่อน	- มีผลกระทบ เล็กน้อยต่อการเลือกอาชีพ	- ไม่มีผลกระทบ ต่อการตัดสินใจเลือกอาชีพเพราะเป็นวัยที่มีความมั่นใจในตนเอง
บรรยากาศในโรงเรียน	- มีผลกระทบ โดยเฉพาะบรรยากาศในการเรียนการสอนจะช่วยส่งเสริมให้นักเรียน เป็นเด็กที่มีความสุขและมีคุณภาพ	- มีผลกระทบ เพราะสภาพแวดล้อมที่ดีจะช่วยผลักดันให้เด็กเกิดความรู้สึกดีหรือรันท และตื่นตัวเพื่อรับสิ่งใหม่ ๆ ได้ดี
อาชีพในชุมชน	- มีผลกระทบ เพราะตัดสินใจจากความชอบส่วนตัว หรือจากการการเลียนแบบเพื่อต้องการการยอมรับจากคนครอบครัวและคนในชุมชน	- มีผลกระทบ ในการผลักดันทางด้านความคิด ต่อการตัดสินใจเลือกอาชีพ เพราะได้เห็นตัวอย่างที่ประสบความสำเร็จในอาชีพนั้น ในชุมชน
ค่านิยมในชุมชน	- มีผลกระทบ เพราะพ่อแม่นิยมส่งลูกให้เรียนสูง ๆ ทั้งลูกสาวและลูกชาย เพราะหวังว่าลูกจะมีอาชีพที่ดีและมั่นคงในอนาคตได้	- มีผลกระทบ โดยที่ผู้ปกครองเห็นความสำคัญของการศึกษาที่ส่งผลต่อการประกอบอาชีพมากขึ้นจึงมีการสนับสนุนบุตรหลานให้เรียนต่อสูง ๆ เพราะความรู้อาจทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมของนักเรียนและครอบครัวในทางที่ดีขึ้นได้ในอนาคต

อภิปรายผล

จากการศึกษาและวิเคราะห์ถึงบทบาทหญิงชายกับการตัดสินใจเลือกอาชีพของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 พบว่าบทบาทหญิงชายไม่มีผลกระทบต่อการเลือกอาชีพของนักเรียน เพราะความเป็นหญิงเป็นชายในทุกพฤติกรรมของนักเรียนจะคำนึงถึงความต้องการของตนเองมากกว่าความเหมาะสมตามบทบาทเพศ เป็นการแสดงให้เห็นถึงความคิดของเด็กวัยรุ่น

ตอนต้น ที่มีอายุอยู่ระหว่าง 15-17 ปี ที่จะตัดสินใจโดยใช้อารมณ์ความรู้สึก และความชอบของตนเองเป็นหลัก โดยไม่ได้คำนึงถึงผลสำเร็จ รวมทั้งการมีพฤติกรรมเลียนแบบ ที่เกิดจากการเรียนรู้จากตัวแบบในสภาพแวดล้อมที่ดำรงอยู่

นอกจากนี้ นักเรียนทุกคนทั้งหญิงและชายยังคงต้องการเรียนต่อในระดับที่สูงขึ้นไป เพราะตระหนักได้ว่าการประกอบอาชีพในปัจจุบันต้องการผู้ที่มีความรู้ความสามารถมากขึ้นในหลาย ๆ อาชีพ ทั้งหญิงและชาย โดยนักเรียนที่มีความเข้าใจเกี่ยวกับการเลือกอาชีพมากกว่าคนอื่นก็จะหาทางเลือกที่มีความหลากหลายได้มากกว่าเพราะสามารถหาปัจจัยมาส่งเสริมตนเองได้อย่างเต็มที่ และปัจจัยที่จะมาส่งเสริมดังกล่าวคือ การเลือกศึกษาในสาขาวิชาที่ต้องการจะประกอบอาชีพในอนาคตนั่นเอง และยังพบว่าปัญหาและอุปสรรคที่แท้จริงของการเลือกอาชีพในความคิดของนักเรียนคือความรู้และความสามารถของตนเอง ว่าเพียงพอในการที่จะเรียนในสาขาวิชาที่เลือกเรียนเพื่อไปประกอบอาชีพอย่างที่ตั้งความหวังไว้ได้หรือเปล่า

สรุปได้ว่าทั้งนักเรียนหญิงและนักเรียนชายที่มีผลการศึกษาอยู่ในเกณฑ์ดี ต้องการที่จะศึกษาต่อชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 สายสามัญในสาขาวิชาวิทย์-คณิต เพื่อที่จะสานต่อความคาดหวังของตนเองกับอาชีพที่เลือก รวมทั้งนักเรียนที่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการเลือกอาชีพมากก็จะมีทางเลือกในการตัดสินใจที่หลากหลาย ฉะนั้นในการจัดบริการแนะแนวการศึกษาและแนะแนวอาชีพจึงควรคำนึงถึงปัจจัยที่แตกต่างกันไปของนักเรียนแต่ละคน เพื่อให้เกิดการกระจายโอกาสทางการศึกษาได้อย่างทั่วถึง และจะทำให้เด็กและเยาวชนสามารถเข้าถึงอาชีพที่ใฝ่ฝันได้อย่างเท่าเทียมกัน

การศึกษาปัจจัยที่มีผลกระทบต่อการตัดสินใจเลือกอาชีพของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 พบว่า

ปัจจัยด้านครอบครัว ประกอบด้วย ระดับการศึกษาของพ่อแม่ อาชีพของพ่อแม่ รายได้ของครอบครัว และความสัมพันธ์ในครอบครัว

1. **ระดับการศึกษาของพ่อแม่** จากการศึกษาพบว่าไม่ส่งผลกระทบต่อ การตัดสินใจเลือกศึกษาต่อของนักเรียน เพราะพ่อแม่ที่มีระดับการศึกษาสูง จะเห็นความสำคัญของการศึกษาและสนับสนุนให้บุตรหลานได้ศึกษาสูงด้วย เพื่อเป็นการเพิ่มศักยภาพของทางเลือกต่อการตัดสินใจที่หลากหลาย และนักเรียนที่พ่อแม่มีระดับการศึกษาน้อย ก็ต้องการให้นักเรียนได้รับการศึกษาสูงขึ้นเช่นกัน แต่ทั้งนี้ก็ต้องขึ้นอยู่กับสภาพโดยรวมของครอบครัวว่าจะได้ศึกษาถึงในระดับใดและสาขาอะไร ส่วนในด้านการตัดสินใจเลือกอาชีพ ระดับการศึกษาของพ่อแม่ไม่ส่งผลกระทบต่อ การตัดสินใจ เพราะนักเรียนส่วนใหญ่ตัดสินใจเลือกอาชีพ โดยยึดหลักความชอบ ความสนใจของตนเองมากกว่าที่จะคำนึงถึง ความรู้ ความสามารถ ความเหมาะสม ของตน

ทั้งนี้ เนื่องจากครอบครัวเป็นองค์กรหรือสถาบันทางสังคมที่มีบทบาทสำคัญในการอบรมขัดเกลาพฤติกรรมหรือบุคลิกภาพของสมาชิกในครอบครัวให้เป็นไปตามความคาดหวังของสังคมทั้งทางตรงและทางอ้อม และระดับการศึกษาของผู้ปกครองก็เป็นตัวแปรที่มีอิทธิพลต่อโอกาสในการเลือกศึกษาต่อเพื่ออาชีพที่ดีในอนาคตของนักเรียน โดยเฉพาะระดับการศึกษาของบิดา

2. อาชีพของพ่อแม่ จากการศึกษาพบว่า มีผลกระทบต่อการตัดสินใจเลือกอาชีพ โดยเฉพาะอาชีพของบิดาที่มีอิทธิพลชัดเจนต่อการเลือกอาชีพ เช่น นักเรียนในรายที่มีพ่อเป็นตำรวจ ก็ต้องการให้ลูกเลือกเรียนและเลือกอาชีพตำรวจด้วย และพ่อแม่ที่ต้องการให้ลูกสาวเป็นนักบัญชีจากประสบการณ์ทำงานของพ่อที่ได้พบเห็นมา เป็นต้น จากความคาดหวังของพ่อแม่ที่อยากให้นักเรียนได้ประกอบอาชีพดังกล่าว ถือเป็นค่านิยมทางความคิดที่ได้ถูกปลูกฝังมาตั้งแต่วัยเด็กจนถึงปัจจุบัน แสดงให้เห็นถึงค่านิยมที่ต้องการให้นักเรียนทำงานตามบทบาทเพศของตนมากกว่าจะให้ทำงานในอาชีพที่ชอบและถนัด เช่น ในนักเรียนหญิงก็ต้องการให้เลือกอาชีพพยาบาล แพทย์ นักบัญชี ฯ ในนักเรียนชายก็อยากให้เป็นทหาร ตำรวจ วิศวกร ฯ จะเห็นได้ว่าเป็นการสร้างการครอบงำของระบบชายเป็นใหญ่ในเรื่องบทบาทเพศให้แก่นักเรียนในทางอ้อมโดยส่งผ่านทางการอบรมสั่งสอนและการให้คำแนะนำ

ครอบครัวจัดเป็นสถาบันแรกที่สำคัญในการปลูกฝังความเสมอภาคให้กับสมาชิก แต่ในบางครั้งการที่พ่อแม่อบรมสั่งสอนลูกก็ทำให้เกิดความไม่เสมอภาคขึ้นได้โดยไม่รู้ตัว เช่นการที่พ่อแม่อยากให้ลูกประกอบอาชีพที่ตนเองต้องการมากกว่าการคำนึงถึงความต้องการของเด็ก ส่งผลให้ลูก ๆ ซึมซับความต้องการดังกล่าวไว้จนไม่กล้าตัดสินใจเลือกตามความชอบและความถนัดของตนได้ จนส่งผลให้เด็กคิดว่าการได้เรียนและได้ทำงานตามบทบาทเพศของตนจะเป็นการดีกว่า และจะส่งผลให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีได้ในอนาคต ทั้งในด้านการประกอบอาชีพและด้านครอบครัว ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ ฮีรนาถ กาญจนอักษร (2542, น. 47) ที่ว่าความเสมอภาคไม่ได้หมายความว่าชายและหญิงจะต้องเหมือนกัน สังคมครอบครัว ในระบบชายเป็นใหญ่เห็นว่าหญิงและชายมีความไม่เท่าเทียมกัน โดยเห็นว่าชายเหนือกว่าและหญิงด้อยกว่า จึงทำให้ผู้หญิงต้องถูกกำหนดบทบาทให้สนองความต้องการของสังคมที่ชายเป็นผู้นำอยู่ต่อไป

3. รายได้ของครอบครัว จากการศึกษาพบว่า มีผลกระทบต่อการตัดสินใจเลือกอาชีพ เพราะนักเรียนที่มีรายได้ของครอบครัวน้อย เวลาจะเลือกเรียนต่ออะไรก็ต้องคำนึงถึงว่า ถ้าเลือกเรียนไปแล้วจะเรียนได้นานแค่ไหน ต้องเสียค่าใช้จ่ายอะไรบ้าง จึงจำเป็นต้องคำนึงถึงสาขาวิชาที่เรียนและสถานที่เรียนประกอบด้วย แม้ว่าจะมีเรื่องทุนการศึกษาและการกู้ยืมเพื่อการศึกษาเข้ามาเกี่ยวข้อง แต่ทุนการศึกษาเหล่านี้ก็ไม่ได้ครอบคลุมถึงค่าใช้จ่ายในส่วนอื่นที่เป็น

ส่วนประกอบในการดำเนินศึกษาเพื่อเลือกอาชีพในอนาคตนี้ได้ทุกอย่าง ค่าใช้จ่ายในการเดินทาง ค่าชุดนักเรียน ค่าอาหาร เป็นต้น

4. ความสัมพันธ์ในครอบครัว จากการศึกษาพบว่า มีผลกระทบต่อการตัดสินใจเลือกอาชีพ เพราะส่วนใหญ่สมาชิกในครอบครัวจะมีความรัก ความผูกพัน และความห่วงใยกันดี ตามสภาพของแต่ละครอบครัว ปรากฏชัดเจนโดยส่งผ่านมาในด้านการส่งเสริมการศึกษา และการเรียนรู้ด้านต่าง ๆ ที่พ่อแม่และคนในครอบครัว สนับสนุน จะเห็นว่าการใส่ใจต่อบุตรหลาน ส่งผลให้เด็กมีสุขภาพจิตดี มีความมั่นใจ และมีพัฒนาการที่ดีในเกือบทุกด้าน และจากการช่วยเหลือ ให้คำปรึกษาแนะนำของคนในครอบครัว ก็จะทำให้เด็กคำนึงถึงความต้องการของคนในครอบครัว ที่จะส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกอาชีพของตนเองด้วยความเต็มใจ

สรุปได้ว่า ความสัมพันธ์ในครอบครัว คือ การอบรมเลี้ยงดูของพ่อแม่ ผู้ปกครองที่มีต่อตัวนักเรียน ในการที่จะสนองความต้องการที่จำเป็นทั้งทางร่างกายและจิตใจ เพื่อให้เด็กมีสุขภาพกาย และสุขภาพจิตที่ดี และยังคงให้คำแนะนำ และฝึกอบรมให้นักเรียนมีพฤติกรรมที่เหมาะสม ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Shapiro (1997, อ้างถึงใน ศรีรัตน์ ชัยภูวนันต์, 2546, น. 17) ที่ว่าความสัมพันธ์ในครอบครัวด้านการอบรมเลี้ยงดู หมายถึง การที่พ่อแม่หรือผู้ปกครองปฏิบัติต่อเด็กโดยการให้คำแนะนำ สั่งสอน ให้ความช่วยเหลือ คุ้มครอง ให้ความรักความอบอุ่น และตอบสนองความต้องการทางกายทางใจเพื่อให้เด็กมีชีวิตอยู่และเจริญเติบโตในทุก ๆ ด้าน และเป็นสมาชิกที่ดีในสังคม

ปัจจัยด้านโรงเรียน ประกอบด้วย ครู การบริการแนะแนว กลุ่มเพื่อนและบรรยากาศในโรงเรียน

1. **ครู** จากการศึกษาพบว่า มีผลกระทบต่อการตัดสินใจของนักเรียน เพราะว่า นักเรียนทุกคนมีความไว้วางใจครูผู้สอนเป็นทุนเดิมอยู่แล้ว ทำให้นักเรียนมองครูเป็นต้นแบบทางความคิดและเป็นตัวอย่าง ดังนั้นคำอบรมสั่งสอน และคำแนะนำของครูในเรื่องต่าง ๆ นักเรียนส่วนใหญ่จะเชื่อฟังและทำตามคำแนะนำ

2. **การบริการแนะแนว** ซึ่งประกอบด้วย การให้ข้อมูลทางการศึกษาและอาชีพแก่นักเรียน การเชิญวิทยากรภายนอกมาให้ความรู้เกี่ยวกับการศึกษาต่อและอาชีพ การไปทัศนศึกษาในแหล่งความรู้ และบริการจัดกิจกรรมเสริมความรู้ การประชาสัมพันธ์เพื่อแนะอาชีพว่าถ้าอยากทำอาชีพนี้ควรจะเรียนต่ออะไร เป็นการผลักดันด้านข้อมูลข่าวสารให้กับนักเรียนและผู้ปกครองเพื่อให้ได้รับข้อมูลที่ถูกต้องและทำให้เกิดความเข้าใจที่ชัดเจน ซึ่งจะส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกอาชีพได้ตรงกับความต้องการของนักเรียนมากที่สุด

สรุปได้ว่าการจัดบริการแนะแนวของโรงเรียนจะช่วยสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องให้กับผู้ปกครองและนักเรียนให้สามารถตัดสินใจเลือกศึกษาและอาชีพได้ตามความถนัดและความสนใจของตัวเอง พร้อมทั้งมีส่วนช่วยให้เกิดการสนับสนุนด้านการศึกษาต่อเพื่อประกอบอาชีพในอนาคตต่อนักเรียนมากขึ้นด้วย

3. กลุ่มเพื่อน จากการศึกษาพบว่าไม่มีผลกระทบต่อการตัดสินใจ นักเรียนในวัย 15-17 ปี มีพัฒนาการทางด้านความคิด โดยมีความสามารถทางด้านความคิดเพิ่มขึ้น สามารถคิดอย่างเป็นระเบียบแบบแผนหรือสามารถคาดคะเน ต่อสิ่งที่เกิดขึ้นได้ รวมทั้งเป็นวัยที่มีความเป็นตัวของตัวเองสูง และรู้จักตนเองมากขึ้น จึงไม่ต้องการคิดตามคนอื่น มีความเป็นปัจเจกสูง

4. บรรยากาศในโรงเรียน จากการศึกษาพบว่าไม่มีผลกระทบต่อการตัดสินใจ เพราะบรรยากาศที่ดีจะช่วยผลักดันให้เด็กเกิดความกระตือรือร้น และมีความตื่นตัวเพื่อรับสิ่งใหม่ ๆ อยู่ตลอดเวลา โดยเฉพาะบรรยากาศในการเรียนการสอนที่จะช่วยส่งเสริมให้นักเรียนมีพัฒนาการที่ดี ก่อให้เกิดความสุขในการเรียน และพ่อแม่ทุกคน ก็อยากให้บุตรหลานอยู่ในสภาพแวดล้อมที่ดี รวมทั้งตัวนักเรียนเองด้วย

ด้านปัจจัยอื่น ๆ ได้แก่ อาชีพในชุมชน ค่านิยมในชุมชน

1. อาชีพในชุมชน มีผลกระทบต่อการตัดสินใจของนักเรียนเองในการเลือกอาชีพ โดยมีความชอบส่วนตัว หรือเป็นการเลียนแบบการเลือกอาชีพ เพราะเห็นตัวอย่างจากคนในชุมชนที่ประสบความสำเร็จในอาชีพนั้น และความต้องการการยอมรับจากคนในครอบครัวและในชุมชน ก็มีผลผลักดันทางด้านความคิด ต่อการตัดสินใจเลือกอาชีพ ด้วยเช่นกัน

2. ค่านิยมในชุมชน ค่านิยมของพ่อแม่ในการส่งลูกให้เรียนสูง ๆ ทั้งลูกสาวและลูกชาย เพราะหวังว่าลูกจะมีอาชีพที่ดีและมั่นคงในอนาคตได้ และการเห็นความสำคัญของการศึกษาที่มีผลต่อการประกอบอาชีพมากขึ้นจึงมีการสนับสนุนบุตรหลานให้เรียนต่อสูง ๆ เพราะความรู้จะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมของนักเรียนและครอบครัวในทางที่ดีขึ้นได้ในอนาคต

โดยสรุปจากการศึกษาพบว่าโรงเรียนเป็นสถาบันหนึ่งที่อ้างค์อุดมการณ์ส่งผ่านความคิดแบบชายเป็นใหญ่ ที่มีผลกระทบต่อการตัดสินใจเลือกอาชีพของนักเรียน แม้ว่าพื้นที่ภายในโรงเรียนจะมีผู้ชายเป็นสัดส่วนที่น้อยกว่าผู้หญิง แต่หากมีระดับความเข้มข้นในการผลิตซ้ำระบบคิดแบบชายเป็นใหญ่ที่มีต่อตัวตนของผู้หญิงในวิถีคิดอยู่มาก พื้นที่ในโรงเรียนจะถูกปรับเปลี่ยนให้เป็นที่แห่งการแสดงตัวตนตามเพศสภาพ (gender display) ที่อยู่ในกฎกติกาในการแสดงออกของความเป็นหญิงชายที่สังคมกำหนดโดยครูเป็นผู้เฝ้ามองและคอยกำกับ

บทบาท โรงเรียนยังเป็นสถานที่ตอกย้ำความคาดหวังที่สังคมไทยมีต่อผู้หญิงและผู้ชาย โดยเฉพาะในเรื่องของความเหมาะสมตามบทบาทเพศ ซึ่งเป็นผลมาจากการทำงานของกระบวนการขัดเกลาทางสังคมในด้านเพศสภาพ (gender socialization) ที่ส่งผ่านมาจากครอบครัวโรงเรียน เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นและถ่ายทอดซ้ำ ๆ กันตลอดเวลาทุกเมื่อเชื่อวัน ทั้งการ การพร่ำบ่น พร่ำสอน ตำหนิติเตียน อบรมตักเตือน จนส่งผลให้เกิดการแทรกซึมในระบบวิถีคิดของนักเรียนอยู่ตลอดเวลา

จากการศึกษาสามารถสรุปลักษณะการเลือกอาชีพของนักเรียนชั้น มัธยมศึกษาปีที่ 3 ได้ดังนี้

1. เลือกอาชีพที่มีความโก้เก๋ และการผจญภัย ซึ่งเป็นอาชีพที่เด็กหนุ่มสาวส่วนใหญ่ปรารถนา เช่น ไกด์ สถาปนิก แพทย์ วิศวกร ฯลฯ เนื่องจากเห็นว่างานเหล่านี้โก้เก๋ น่าตื่นเต้น สื่อก็นำเสนอแต่ภาพดี ๆ สวย ๆ งาม ๆ ทำให้นักเรียนไม่ได้รับแนวทางที่จะทำให้เกิดความเข้าใจในงานเหล่านั้นได้อย่างแท้จริง ซึ่งงานต่าง ๆ เหล่านี้ จำเป็นต้องอาศัยพื้นฐาน ความรู้ ประสบการณ์ ความสามารถ ความถนัด จึงจะประสบความสำเร็จ ส่วนใหญ่นักเรียนมองลักษณะอาชีพเหล่านี้ อย่างฉาบฉวย ทำให้คิดว่าเป็นงานสบาย และโก้เก๋

2. เลือกอาชีพเพื่อให้เป็นที่พอใจของพ่อแม่ เป็นสิ่งหนึ่งที่นักเรียนควรพิจารณาอย่างรอบคอบ เพราะพ่อแม่มีอิทธิพลต่อการเลือกอาชีพของลูก ดังนั้นคำแนะนำของพ่อแม่จึงมีอิทธิพลต่อการเลือกอาชีพของลูก นักเรียนควรนำคำแนะนำของพ่อแม่มาเป็นข้อคิดพิจารณา เพราะบุคคลเหล่านี้มีความรู้ มีความประสบการณ์ รวมทั้งมีความรัก ความห่วงใย และความปรารถนาดีต่อลูกตลอดเวลา แต่ทั้งนี้ทั้งนั้นก็ไม่ต้องตัดสินใจเลือกอาชีพโดยไม่พิจารณาข้อมูลด้านอื่น ๆ ให้รอบคอบ

3. การเลือกอาชีพที่มุ่งหวังจะประกอบอาชีพใดอาชีพหนึ่งเพียงอย่างเดียว เมื่อไม่มีโอกาสทำงานนั้น ก็จะผิดหวัง เช่น ถ้าต้องเป็นแพทย์เพียงอย่างเดียว เมื่อพบว่าตนเองไม่สามารถเป็นแพทย์ได้ ก็อาจจะคิดว่าไม่มีงานอื่น ๆ อีก ดังนั้นนักเรียนจึงควรพิจารณาถึงงานอื่น ๆ ที่ตนเองอาจมีความชอบ ความพอใจ ความถนัด รองลงมา ควรพิจารณาไว้หลาย ๆ อาชีพ และต้องให้ความสนใจหาข้อมูลเกี่ยวกับอาชีพนั้น ๆ มาประกอบด้วย

4. ไม่ต้องการเลือกเรียนสายอาชีพ โดยมีค่านิยมเกี่ยวกับอาชีพวิชาการชั้นสูง นักเรียนควรเลือกแนวทางการศึกษาและการประกอบอาชีพในอนาคตให้สอดคล้องกับความสนใจ ความถนัดตามบทบาทของตนเองมากกว่า การให้ค่านิยมกับการเรียนต่อวิชาการชั้นสูง เพื่อการประกอบวิชาชีพชั้นสูง เช่น การเรียนเพื่อเป็นแพทย์ สถาปนิก วิศวกร ฯลฯ

โดยความเป็นจริงแล้ว นักเรียนควรพิจารณาความพร้อมของตนเองในหลาย ๆ ด้าน นอกเหนือ จากความถนัด ความสนใจ เช่น สถานะทางการเงิน ระยะเวลาที่ต้องเรียนเพื่อการประกอบอาชีพ ดังเช่น นักเรียน ที่มีความสนใจ และมีความถนัดทางด้านคอมพิวเตอร์

แต่สภาพทางบ้านไม่สามารถที่จะส่งให้เรียนต่อในวิชาชีพชั้นสูง เช่น วิศวกรคอมพิวเตอร์ได้ ก็ควรเลือกเรียนสายอาชีพในหลักสูตรระยะสั้น หรือหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพ ด้านคอมพิวเตอร์ การเรียนวิชาชีพไม่ว่าจะเป็นหลักสูตรใด ๆ ก็ตามไม่ใช่เรื่องน่าอับอาย หรือเป็นอาชีพที่ต่ำต้อย หลักสูตรต่าง ๆ ที่จัดให้เรียนอาจมีระยะเวลาต่างกัน แต่วิชาชีพเหล่านี้เมื่อได้ศึกษาหรือเข้าเรียนแล้ว ย่อมสามารถฝึกฝนทักษะตนเองให้มีความรู้และความชำนาญให้มากขึ้นได้

สุดท้ายนี้จะทราบได้อย่างไรว่า นักเรียนแต่ละคนเหมาะสมกับงานอาชีพประเภทไหนมากที่สุด ในเมื่ออาชีพต่าง ๆ ในประเทศไทยนั้น มีมากมาย จึงกล่าวได้ว่าการที่นักเรียนแต่ละคนมีความถนัด ความสามารถ และความสนใจในอาชีพที่ต่างกัน จำเป็นต้องทำความรู้จักตัวเอง และรู้จักอาชีพต่าง ๆ ให้กว้างขวาง รวมทั้งรู้จักพิจารณาดูว่า มีงานอะไรบ้างที่ชอบ และสนใจมากที่สุด รวมถึงมีความเหมาะสมกับบทบาทหรือบุคลิกลักษณะของตนเองเพียงไร